Hanene Huzur Dolsun Sevdalı Bulut

M. MELİH GÜNEŞ

Nâzım Hikmet'ten
Çizgi Filmler

İki Filmlik DVD Ekiyle

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Hanene Huzur Dolsun Sevdalı Bulut

M. MELİH GÜNEŞ

Nâzım Hikmet'ten Çizgi Filmler

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Nâzım Hikmet'ten Çizgi Filmler

Sevdalı Bulut

Kukla film 16'

Senaryo: Nâzım Hikmet

Yönetmenler: Anatoli Karanoviç, Roman Kaçanov

Çizer-sahneye koyan: Vladimir Sobolev

Çizer: Valentina Vasilenko

Animasyonlar: Vladimir Puzanov, Boris Meyeroviç, Vâçeslav Şilobreyev

Operatör: Mihail Kamenetskiy

Görüntü Yönetmeni: Natan Bitman

Müzik: Andrey Babayev

Ses Operatörü: Boris Filçikov

Kukla ve Dekorlar: V. Çernihova, Gennadiy Lyutinskiy, Roman Gurov, Pavel Gusev, Oleg Masainov

Yapım: Soyuzmultfilm, SSCB, 1959

Hanene Huzur Dolsun

Çizgi film 20'

Senaryo: Nâzım Hikmet

Yönetmenler: İgor Nikolayev, Viktor Nikitin

Ressam-Sahneye Koyan: İgor Nikolayev, Viktor Nikitin

Ressam: İrina Svetlitsa

Animasyonlar: Viktor Arsentiyev, Viktor Şevkov, Vladimir Popov, Valentin Karavayev, Vadim Dolgih, Vladimir Pekar, Vladimir Krumin, Vladimir Karp

Operatör: Mihail Druyan

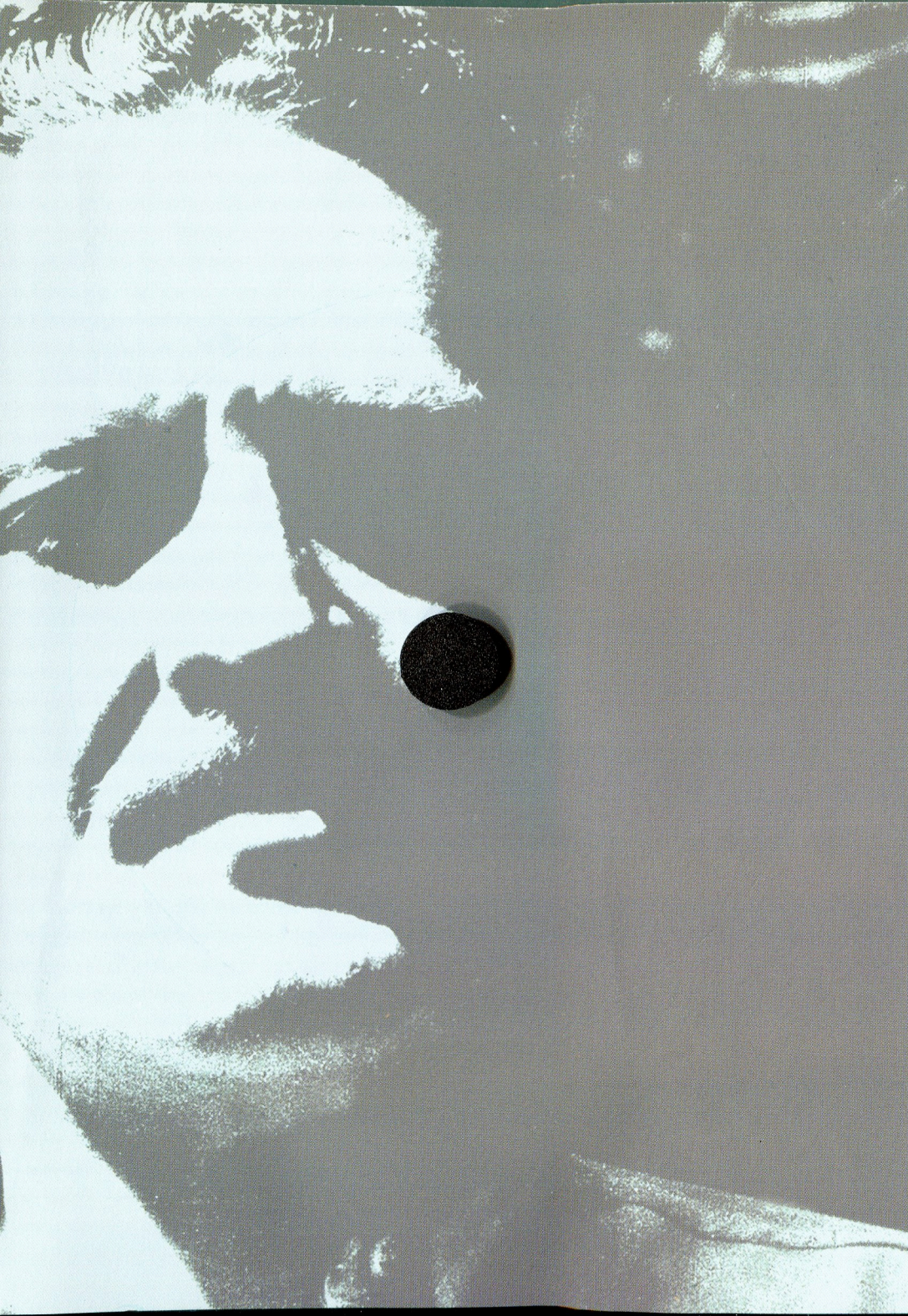
Müzik: Aleksey Nikolayev

Ses Yönetmeni: Georgiy Martınyuk

Sanat Yönetmeni: Sergey Yutkeviç

Redaktör: Arkadiy Snesarev

Yapım: Soyuzmultfilm, SSCB, 1962

M. Melih Güneş

Hanene Huzur Dolsun
Sevdalı Bulut

Nâzım Hikmet'ten Çizgi Filmler

M. Melih Güneş Akşehir'de doğdu. Yıldız Üniversitesi'nde mimarlık ve lisansüstü restorasyon eğitimi aldı. Nâzım Hikmet'in Türkçede yayımlanmamış ve/veya yitik sanılan eserlerini buldu, bir kısmının yayımlanmasını sağladı. Yapı Kredi Kültür Merkezi'nde, Nâzım Hikmet'in kişisel eşya ve bazı elyazmalarını Moskova'dan getirerek oluşturduğu ***"Şehrime ulaşamadan bitirirken yolumu / Nâzım ve Vera, Moskova'dan İstanbul'a"*** sergisi ile Semiha Berksoy'un doğumunun 100. yılında ***"Ben Yaşardım Aşk ve Sanatla"*** başlıklı biyografik-retrospektif sergiyi gerçekleştirdi. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi'nde, Rusya'nın Çukotka bölgesindeki proje yöneticiliği döneminde çektiği belge niteliği taşıyan fotoğraf ve topladığı nesnelerden oluşan ***"ve kuzeydeydi güneş/ hatır'lananlar"*** başlıklı kişisel sergisinin yanı sıra ***"Doğumunun 100. Yılında Geleneksel Mimarinin Şairi Nail V. Çakırhan"*** ve ***"Halet Çambel ile Buluşma"*** sergilerini projelendirdi, küratörlüklerini yaptı, ilgili yayınları hazırladı.

M. MELİH GÜNEŞ

Hanene Huzur Dolsun Sevdalı Bulut

Nâzım Hikmet'ten Çizgi Filmler

YKY
Yapı Kredi Yayınları

Yapı Kredi Yayınları - 3763
Özel

Hanene Huzur Dolsun Sevdalı Bulut - Nâzım Hikmet'ten Çizgi Filmler
M. Melih Güneş

Kitap Editörü: Raşit Çavaş

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa düzeni: Akgül Yıldız - İlknur Efe
Düzelti: Filiz Özkan

Baskı: Altan Basım Ltd.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Sit. 222/A Bağcılar / İstanbul
Tel: (0 212) 629 03 74 Faks: (0 212) 629 03 76
info@altanbasim.com
Sertifika No: 11968

Sertifika No: 12034

1. baskı: İstanbul, Aralık 2012
ISBN 978-975-08-2412-8

Filmler İçin: © Soyuzmultfilm

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2012
Sertifika No: 12334

Bu kitabın ve DVD'nin bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek DVD, gerek görsel malzeme yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Vera Tulyakova-Hikmet'e...

İÇİNDEKİLER

Nâzım Hikmet Külliyatı'nı Tamamlama Yolculuğunda İki Çizgi Film 9

Nâzım Hikmet'ten Çizgi Filmler 13

Nâzım Hikmet'in SSCB'de Yazdığı Film Senaryoları 15

Senaryosunu Nâzım Hikmet'in Yazdığı Çizgi Filmler 19

Sevdalı Bulut 21

Sevdalı Bulut'un Oluşum Hikâyesi 24

Çizgi Film Senaryosu ve Masalıyla *Sevdalı Bulut* 28

Sevdalı Bulut 33

Filmin Anlatımı 35

Hanene Huzur Dolsun 49

"Güneşin Sevinci" Çizgi Film Senaryosunun Özeti ... 55

Hanene Huzur Dolsun 61

Filmin Anlatımı 63

EKLER

Canlandırma Filmler İçin Yapılan Toplantılar 77

"Sevdalı Bulut" 79

"Güneşin Sevinci" 95

"Hanene Huzur Dolsun" 108

"Hanene Huzur Dolsun" 122

Nâzım Hikmet Külliyatı'nı Tamamlama Yolculuğunda İki Çizgi Film

Masalını Nâzım Hikmet'in Türkçesinden bildiğimiz *"Sevdalı Bulut"*un çizgi film senaryosundan bir parçayla ilk kez, Vera Tulyakova-Hikmet'in anılarını yazdığı kitapta karşılaşmıştım. Soyuzmultfilm'deki görevinden dolayı her iki canlandırma filminin de redaktörlüğünü yapmış olan Vera Tulyakova, senaryonun son kısmından bir alıntıyla çizgi filmin oluşumunun hikâyesini aktarıyordu. Bu anıları daha sonra evinde kendisinden de dinlemiştim. Üstelik evin duvarında bir çerçeve içinde, filmde kullanılan Ayşe kız kuklası asılı durmaktaydı. Bir başka duvarda da sonsuzluğa uzanan çorak bir arazide, bir ceylanı avlamaya çalışan zalim Kara Seyfi'nin resmi asılıydı. Senaryonun, masaldan olduğu gibi çizgi filme uyarlandığını sanıyordum...

Oysa öyle değilmiş...

Vera Tulyakova-Hikmet'in ölümünden sonra Nâzım Hikmet'le birlikte yaşadığı evdeki arşivinde çalışmaya başladığımda yalnızca senaryoyu değil,

filmle ilgili Soyuzmultfilm'de yapılan toplantı notlarını içeren tutanağı da bulup gözden geçirdim. Pek bilinmeyen ve izine hiç rastlanmamış olan, *"Mir Domu Tvoyemu (Мир Дому Твоему)"* adlı çizgi filmin toplantı notları da filmde kullanılan bazı çizimlerle birlikte arşivde korunmaktaydı, ancak senaryosu yoktu. Daha önce bazı yayınlarda sözcüğü sözcüğüne *"Evine Barış"*, *"Senin Evine Barış"* olarak Türkçeleştirilen bu filmin başlığını bazı yazılarımda *"Hanen Barışla Dolsun"* olarak adlandırmıştım. Son Moskova seyahatimde türkologlar ve kimi Ruslarla yaptığım tartışmalarda bu deyimin eskiden kullanıldığı, bir eve ziyarete gidildiğinde söylenildiği, daha çok zihinsel bir anlam içeren "barış"ın değil, Rusçadaki eşsesli diğer karşılığı olan "huzur" kavramının anlatılmak istendiği belirtildi. Bu nedenle çocukluğumda duyduğum *"hanene dirlik düzenlik gelsin"* gibi iyi niyet dileklerinden esinlenerek filmin adını *"Hanene Huzur Dolsun"* olarak Türkçeleştirmeyi daha uygun gördüm.

Filmlerin akıbetini araştırmaya başladığımın haftası dolmadan, Vera Tulyakova-Hikmet'in kızı tiyatro bilimcisi Prof. Anna Stepanova filmlerin elektronik kopyalarını bulup izlemem için getirdi. Yayın haklarını edinip bu kitabın ekinde verilmesini

sağlamamsa zaman aldı. Öyle ki, filmlerin yapımcısı Soyuzmultfilm'de bile *"Hanene Huzur Dolsun"* ile ilgili ne bir belge ne de filmin kopyası bulunabildi. *"Sevdalı Bulut"* filminin Soyuzmultfilm'in deposunda bulduğum kutusunu ise kurulacağına inandığım Nâzım Hikmet Müzesi'ne bağışlanacakların arasında, arşivimde saklıyorum.

"Sevdalı Bulut" çizgi film ve senaryolardaki farklılıklar nedeniyle senaryonun olduğu gibi Türkçeleştirilerek kitapta yer alması doğru bulunmadı. Filmdeki görüntüler aktarılarak, diyalogları Rusçadan çevirdim. Son çeviri kontrollerini, Nâzım Hikmet'le ilgili diğer çalışmalarımda da bilgisini ve desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Svetlana Uturgauri'yle birlikte yaptık, kendisine müteşekkirim. Ayrıca Tamer Çakıroğlu, Ali Yeşilyurt, Dilek Yılmaz, Mustafa Yılmaz, Şan Güneş, Hülya Arslan ve Natalya Rumyantseva'ya teşekkür ediyorum, kimi bir zarfın yerine ulaşmasını sağladı, kimi bir sözcüğün yerine oturmasını.

Filmlerin üretim sürecinde yapılan ve steno kopyalarına ulaşabildiğim Sanat Sovyeti toplantıları da fikir edinme amacıyla kısmi ve özet olarak çevrildi.

Üretim sürecinde Nâzım Hikmet'in bizzat bulunup sonlandığı için filmler ayrı bir önem taşımaktadır. Nâzım Hikmet'in senaryolarını yazıp izleme olanağı

da bulduğu 1959 ve 1962 yıllarında tamamlanan bu iki canlandırma filmi, yarım asrı aşkın bir süreden sonra, Nâzım Hikmet'in doğumunun 111. yılı içinde nihayet gün ışığına çıkıyor. Filmlerin Türkiye'deki Nâzımseverlere ve seyircilere ulaşmasındaki tamamen kişisel çaba ve olanaklarımla geçen bu süreçte Anna Stepanova'nın yardımlarını özellikle belirtmek isterim. Son birkaç yılda Türkiye'deki Nâzım Hikmet külliyatında eksiklerin giderilmesinde kendisinin büyük katkısı vardır. Arşivi koruyup Nâzım Hikmet kültürel mirasının günümüze ulaşabilmesini sağlayan Vera Tulyakova-Hikmet ile bunu sürdüren kızı Anna Stepanova'ya saygı ve şükran duyuyorum.

Moskova'daki evde bir akşam vakti Vera Tulyakova-Hikmet ile gelişen yakınlığımızın hikâyesini konuşurken "... *ve zamanla can çalışır karşılıklı*" demişti. Elinizde tuttuğunuz yayım, bu can çalışmasının, gönül bağının sonuçlarından biridir.

Bu satırları Nâzım Hikmet'in yarım asır önce söz konusu senaryoları yazdığı çalışma masasında sonlandırmamsa, en küçük anlamlandırmayla hayatın bana bir armağanı olsa gerek...

M. Melih Güneş
Moskova, 12 Temmuz 2012

NÂZIM HİKMET'TEN ÇİZGİ FİLMLER

Nâzım Hikmet'in SSCB'de Yazdığı Film Senaryoları

Nâzım Hikmet'in SSCB'de yaşadığı yıllarda da sinemayla ilgilendiği, senaryolar yazdığı bilinmektedir. Bunlardan varlıklarına ulaşılabilenler şunlardır:[1]

1. 1953 yılında, *"Fransa-Vietnam"* olarak bilinen *"Milyonlarcadan Dört Kişi"*.[2]
2. 1957 tarihli, Bakû Film Stüdyosu yapımı olan *"Aynı Mahalleden İki Delikanlı"*:[3] Filmin senaryosu önceleri *"O Yaşayacak"* olarak adlandırılmıştır. Filmin jeneriğinde ve yönetmen senaryosunda, senaryo yazarı olarak Nâzım

1 Bilindiği gibi Nâzım Hikmet memleketindeyken de sinemayla ilgilenmiş, bir dönem geçimini sinemadan sağlamıştır. Biyografilerin yanı sıra, Oğuz Makal'ın *Beyazperdede ve Sahnede Nâzım Hikmet* kitabı ayrıntılı bilgileri içerir (YGS Yayınları, İstanbul, Ağustos 2003).

2 Nâzım Hikmet, *Четверо из Миллионов [Çetvero iz Millionov]* "Smena" Gazetesi, 15-26 Kasım 1953, Moskova. Oyun senaryosu için bkz. Nâzım Hikmet, *Yayınlanmamış Eserler*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1977, s. 33-64.

3 Nâzım Hikmet, *Двое из Одного Квартала [Dvoe iz Odnovo Kvartala]*, çev. A. Behramoğlu, *Yayınlanmamış Eserler*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1977, s. 65-144. Yayında senaryonun filme alınmadığı bilgisi verilmektedir. Oysa 1957 yılında film gösterime girmiştir. http://www.kino-teatr.ru/kino/movie/sov/1671/annot (YN).

Hikmet'in yanı sıra gazeteci A. Begiçeva'nın da adı geçer.[4]

3. A. Begiçeva ile birlikte yazdığı belirtilen *"Akvaryum"* başlıklı bir film senaryosu.[5]
4. 1959 yılı Haziran'ında Ludmila B. Batogova ile birlikte *"Onu Yakalayacaklar"* başlıklı edebî senaryo.[6]
5. 1959 yılında, *"Sevdalı Bulut"* adlı gerçekleştirilmiş çizgi film senaryosu.[7]
6. 1959 yılında, *"Güneşin Sevinci"* olarak adlandırılan[8] daha sonra *"Hanene Huzur Dolsun"* adını alarak gerçekleştirilmiş çizgi film senaryosu.[9]
7. 1960 yılında *"Demokles'in Kılıcı"*ndan Ludmila Batogova ile senaryolaştırdığı belirtilen *"Öç Alan Yehova"*.[10]

4 *Он Будем Жить* [*On Budet Jit*], RGALİ 2250/1/124. Ayrıca Azerbaycan Edebiyat ve Sanat Devlet Arşivi'nde de aynı başlıklı bir kopya bulunmaktadır.

5 Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'nde bulunmaktadır.

6 *Они Его Поймают* [*Oni Evo Poymayut*], RGALİ 2250/1/126. Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'ndeki bir makalede, bu senaryonun *"Akvaryum"* adlı senaryodan esinlenildiği yazmakta.

7 *Влюбленное Облако* [*Vlyublennoe Oblako*], Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi.

8 *Солнце Радуется* [*Solntse Raduetsya*], Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi.

9 *Мир Дому Твоему* [*Mir Domu Tvoyemu*], RGALİ 2250/1/127.

10 *Бог Мститель* [*Bog Mstitel*], RGALİ 2250/1/128. Türkçe başlık, *"Demokles'in Kılıcı"* oyunundan alınmıştır (Nâzım Hikmet, *Demokles'in Kılıcı, Oyunlar 4*, YKY, İstanbul, 2002, s. 210).

8. *"Bir Aşk Masalı"* balesinin koreografı Yuri Grigoroviç'le birlikte çalıştığı, aynı eser için 1962 tarihli bir film senaryosu taslağı da bulunmaktadır.[11] Türkiye'de *"Ferhad ile Şirin"* olarak bilinen oyunun Çek dilinde yazılmış 1956 tarihli bir senaryosu daha vardır.[12]

1955 yılında Macar Film Stüdyosu için *"En Güçlü Düşman"*, 1957 yılında *"Yusuf ile Menofis"* ve *"Enayi"* film senaryolarını yazdığı söylense de[13] arşiv ya da başka kaynaklarda izlerine henüz rastlanamamıştır.

11 RGALİ 2250/1/129. Nâzım Hikmet bu yapıtını bazı sesli kayıtlarında *"Bir Sevda Destanı"* diye adlandırmaktadır. Yuri Grigoroviç, Nâzım Hikmet'in ölümünden sonra yalnızca bu filme değil, bale için koreografisini planladığı *"Yusuf ile Menofis"*e de devam etmeye gönlünün elvermediğini 2010 yazında İstanbul'daki uzun söyleşimiz sırasında hayıflanarak anlatmıştı (YN).

12 RGALİ 2250/1/125.

13 G. Kolesnikova, *Nâzım'la 7 Yıl*, çev. Ayşe Hacıhasanoğlu, Halkevleri Yayınları, İstanbul, Nisan 2006, s. 485 ve 489.

SENARYOSUNU NÂZIM HİKMET'İN YAZDIĞI ÇİZGİ FİLMLER

SEVDALI BULUT

•

HANENE HUZUR DOLSUN

Sevdalı Bulut

Yayımlanmış kitapların dışında *Sevdalı Bulut* ve senaryosuyla ilgili ulaşılabilmiş beş belge bulunmaktadır:

- Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'nde bulunan *"Sevdalı Bulut"* edebî senaryosu: Muhtemelen Soyuzmultfilm[14] komisyonuna sunulmak üzere Rusça yazılmış tek bölümden oluşan taslak.
- 25 Şubat 1959 tarihli Soyuzmultfilm'de yapılmış Sanat Sovyeti[15] toplantı notları.[16]
- SSCB'deki canlandırma film senaryolarını içeren 1961 ve 1979 tarihli kitaplardaki Nâzım Hikmet adıyla yayımlanmış metinler.[17]
- Soyuzmultfilm Arşivi'nden edinilen, *Sevdalı Bulut* canlandırma filminin "montaj senaryosu": SSCB Kültür Bakanlığı ilgili biriminin verdiği 25 Ağustos 1959 tarihli izin belgesinde

14 Soyuzmultfilm: Rusya Federasyonu [Döneminde SSCB] Canlandırma Film Stüdyosu. Nâzım Hikmet'in karısı Vera Tulyakova, tanıştıklarında bu stüdyoda redaktör olarak çalışmaktaydı.

15 Sovyet: 1990 öncesi SSCB'ye özgü, sosyalist toplumun siyasal örgütlenme biçimlerinden biri olan danışma kurulu (TDK Büyük Türkçe Sözlük).

16 Tutanak 41 sayfadır ve Vera Tulyakova-Hikmet arşivindedir.

17 *Filmi-Skazki*, S. VI, İskustvo [Yayınevi], Moskova, 1961, s. 23-35 ve *Filmi-Skazki*, S. XI, İskustvo [Yayınevi], Moskova, 1979, s. 110-121 *[Filmler-Masallar/Canlandırma filmlerinden senaryolar]*

eklidir. İlk sayfada filmin özeti ve hemen altında Soyuzmultfilm adına redaktör olarak Vera Tulyakova adı da yer almaktadır. Montaj notlarında film iki bölüm olarak belirtilmektedir. 1. Bölüm 105 sahne, Seyfi'nin rüzgârla buluştuğu sahneyle başlayan 2. Bölüm 54 sahnedir.

- RGALİ'de[18] bulunan *"Sevdalı Bulut"* masalının Türkçe müsveddeleri.[19]

Türkçe yayımlarda masalın ilk kez 1962 yılında yayımlandığı belirtilmektedir.[20] O tarihlerde Nâzım Hikmet'in Türkiye'de ve Türkçe basılmadığı bilindiği için, belirtilen tarihin SSCB'de Rusça basılan yayın olduğu düşünülmektedir.[21] Oysa *"Sevdalı Bulut"* masalının bilinen ilk basım yılı 1961'dir ve Varşova'da yayımlanmıştır.[22] Masalları 1962'de Rusça yayına

18 Российский Государственный Архив Литературы и Искусства [Rosiyskiy Gosudarstvennıy Arhiv Literaturı i İskusstva / Rusya Devlet Edebiyat ve Sanat Arşivi].

19 RGALİ 2250/1/57.

20 Nâzım Hikmet, *Masallar/Masallar, Hikâyeler 3*, YKY, İstanbul, Eylül 2002, s. 80-90.

21 Nâzım Hikmet, *Влюбленное облако* [*Sevdalı Bulut*], Türkçeden çeviren, hazırlayan: L. N. Starostov, Издательство Восточной Литературы [Doğu Edebiyatı Yayınevi], Moskova, 1962. Kitabın 1964 tarihli 2. baskısında tirajının 100.000 olduğu belirtilmektedir (YN).

22 Nâzım Hikmet, *Allem-Kallem*, Czytelnik Yayınevi, Varşova, 1961, s. 63-78. Kitap *"Masalların Masalı"* şiiriyle başlamaktadır. Diğer masallar *"Allem Kallem"*, *"Yeraltı Kartalı"*, *"Dokumacılar"*, *"Hızır"*, *"Kediyle Kaplan"*, *"Keloğlan'la Devanası"* ve *"Kör Padişah"*tır (Moskova seyahatim sırasında Nâzım Hikmet'in hayranlıkla bağlı arkadaşı Feliks Gohman'ın bana bağışladığı arşivinin içinde bu kitap da bulunmaktadır) (YN).

hazırlayan Lev N. Starostov, Nâzım Hikmet'in masallarının içinde *Sevdalı Bulut*'un büyük ve önemli bir yer tuttuğunu belirtir.[23] Kitabın Türkiye'deki ilk baskıları 1968 yılında Cem Yayınevi ve Dost Yayınları tarafından ayrı ayrı yapılmıştır.[24]

Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'ndeki üzerinde herhangi bir düzeltme ya da not bulunmayan senaryo, Nâzım Hikmet'in sonlandırdığı ve Soyuzmultfilm'e verilen edebî senaryo olsa gerektir. Ancak toplantı notlarında da görüleceği gibi komisyonlardaki tartışmalar sonucu senaryoda bazı değişiklikler olmuş ve "montaj senaryosu" denilen son halini almıştır. Montaj senaryosunda diğer karşılaştırmalarla da emin olunan, diyalogların Nâzım Hikmet'in kaleminden çıkmış olmasıdır. Bu nedenle ve filmin de yayınla birlikte verilmesinden dolayı filmin anlatımında Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'ndeki senaryo yerine, Soyuzmultfilm'den sağlanan montaj senaryosu dikkate alınmıştır. Söz konusu belgeler ve *"Sevdalı Bulut"* masalı karşılıklı incelenip kontrol edilerek bir çalışma gözetilmiştir.

23 Nâzım Hikmet, Влюбленное облако [*Sevdalı Bulut/Masallar ve Minyatürler*], Türkçeden çeviren ve hazırlayan: L. N. Starostov, Издательство "Наука" [Nauka Yayınevi], Moskova, 1964, s. 113.

24 Nâzım Hikmet, *Sevdalı Bulut*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1968 (s. 22-36). Nâzım Hikmet, *Sevdalı Bulut*, Dost Yayınları, Ankara, Eylül 1968 (s. 25-38).

"Sevdalı Bulut"un Oluşum Hikâyesi

Vera Tulyakova-Hikmet, Nâzım Hikmet'le tanışmalarını anılarında oldukça ayrıntılı anlatırken *"Sevdalı Bulut"* canlandırma filmine de değinir.[25] SSCB canlandırma film stüdyosu Soyuzmultfilm, bir Arnavut halk masalından çizgi film yapmayı planlamaktadır. Vera Tulyakova'nın da stüdyodaki ilk görevidir. Senaryo biter, ancak iş filmin görüntülerine gelince herkesi bir telaş alır. Kimsenin Arnavutluk hakkında bir bilgisi yoktur. Danışman arama kaygısı içindeyken yönetmenlerden birinin aklına Moskova'da yaşayan Nâzım Hikmet gelir. Nâzım Hikmet'e ulaşmak Vera Tulyakova'ya kalır ve daha sonra birlikte yaşayacakları evin telefon numarasını çevirerek kendisini arar. Nâzım Hikmet hemen gelebileceklerini söyleyince, eskizleri alıp bir mesai arkadaşıyla birlikte Moskova'daki evin yolunu tutar. Onları sevecenlikle karşılayan Nâzım, hazırlanan çizimleri gördükten sonra *"Sanatta natüralizmden nefret ediyorum"* der ve

25 Vera Tulyakova-Hikmet, *Bahtiyar Ol Nâzım*, çev. Hülya Arslan, YKY, İstanbul, Şubat 2008, s. 27-42. Vera Tulyakova ve Nâzım Hikmet 1955 yılında tanıştıklarına göre, yıl 1955 olmalıdır.

"Şimdi içeri gömleksiz bir adam girerse bu realizm olur. Ama pantolonsuz bir adam gelirse bu natüralizmdir" diye açıklar. Eline kalemini alır ve ressamlığından da gelen bir coşkuyla masalın temel hatlarını, yöre halkının giyim-kuşamının nasıl olabileceğini ustaca çizer. Çalışmaları bittiğinde *"Neden size bir senaryo yazmamı önermiyorsunuz?"* diye sorar. Vera Tulyakova ve arkadaşı bunun Soyuzmultfilm için bir hayal olacağı düşüncesiyle şakaya vururlar. Ama ertesi gün akşama doğru Nâzım Hikmet telefon açar ve *"Bir şeyler buldum. Bence masalım hoşunuza gidecek"* der. Vera Tulyakova anılarında bundan sonrasını şöyle anlatır:

> *Getirdiğin senaryonun Rusçası berbattı. Belli ki bitirme telaşı içerisinde evdekilerden birine dikte etmiş, o haliyle de stüdyoya getirmiştin. Okumak ne kadar zor olsa da satırlar ilerledikçe, olağanüstü şiir masalının romantik kahramanları Sevdalı Bulut ve zavallı yalnız kız Ayşe, gözümün önünde canlanmaya başladı. Masalının sonu özellikle bir canlandırma filmi için alışılmadık derecede acıydı. Ama olmayacak bir şey de değildi. Sevdalı Bulut yok olmak pahasına yağmur oluyor ve Ayşe'nin kuruyup yok olma tehlikesi altındaki bahçesine yağıyordu.*

Yağmur dindiğinde ağaç dalları yeşeriyor, çiçekler açıyordu. Ağlayan genç kızı senin saf, temiz dizelerin teselli ediyordu... Masalına Sevdalı Bulut *adını koymuştun. Ve ben senin o muhteşem masallarını dinlemeye onunla başlamıştım...*

Artık kâh Moskova'daki evde kâh Peredelkino'daki kır evinde daha sık görüşmeye başlarlar. Senaryo yazılır, film tamamlanır. Bu zaman zarfında da Nâzım Hikmet, Vera Tulyakova'ya çoktan sevdalanmıştır bile...

Vera Tulyakova-Hikmet, *"Hanene Huzur Dolsun"*un yönetmenlerinden biri olan Soyuzmultfilm'den arkadaşı İgor Nikolayev'in bir ziyaretinde Nâzım Hikmet'in *Sevdalı Bulut* çizgi filmini gördükten sonra ilk söylediği sözün *"Bu Bulut sevdalı değil!"* olduğunu aktarır.[26]

Bazı internet sitelerinde[27] *Sevdalı Bulut* canlandırma filminin 1960 yılında Annecy Canlandırma Film Festivali'nde "Jüri Özel Ödülü", Bükreş Canlandırma

26 Vera Tulyakova Hikmet, *Nâzım'la Söyleşi*, çev. Ataol Behramoğlu, Cem Yayınevi, İstanbul 1989, s. 392.

27 http://animator.ru/db/?p=show_film&fid=2042, http://ru.wikipedia.org/wiki/Влюблённое_облако

Film Festivali'nde Gümüş Madalya ve FIPRESCI[28] ödülü de aldığı belirtilmektedir.[29] Masalları içeren *Sevdalı Bulut* kitabını Rusça yayına hazırlayan Lev N. Starostov da filmin Fransa (1960), Romanya (1961) ve İtalya'da (1961 yılı) olmak üzere üç ödül aldığını belirtir.[30] Yazışmalarımda ve Soyuzmultfilm kütüphanesinde yaptığım araştırmalarda filmin yalnızca *1960 Annecy Canlandırma Film Festivali*'nde şiir ve halk sanatına katkısından dolayı Jüri Özel Ödülü aldığı doğrulanabildi. Ancak, FIPRESCI ve Soyuzmultfilm'deki arşiv sorunlarından dolayı bu bilgi resmen doğrulanamadı.[31]

28 Fédération Internationale de la Presse Cinématographique (Uluslararası Sinema Eleştirmenleri Federasyonu).

29 FIPRESCI ile yazışmalarımda, güvenilir bir arşivlerinin olmadığı bildirilerek bu bilgiyi resmen doğrulayamadılar.

30 Nâzım Hikmet, *Влюбленное Облако [Sevdalı Bulut/Masallar ve Minyatürler]*, Türkçeden çeviren ve hazırlayan: L. N. Starostov, Издательство "Наука" [Nauka Yayınevi], Moskova, 1964, s. 113.

31 *Annecy*-Laurent Million'dan 20.06.2012 tarihli e-posta, *FIPRESCI*-Klaus Eder'den 22.05.2012 tarihli e-posta, *Soyuzmultfilm*-Natali Malina'yla 27.06.2012 tarihli yazışmalar. *Annecy* ödülü ayrıca *Kino i Vremiya [Sinema ve Zaman]* rehberinde de belirtilmektedir (s. 165.)

Çizgi Film Senaryosu ve Masalıyla "Sevdalı Bulut"

Filmin ve masalın ana konusu aynıdır. İyi niyetli ve temiz ruhlu Ayşe'nin güzelim bahçesini ele geçirmek isteyen zalim Seyfi'nin kurnazlıkları, Ayşe'ye sevdalanan Bulut'un aklı ve özverisiyle sonuca ulaşamaz. Sonuçta kazanan sevgidir, sevdikleri ve inandığı değerler uğruna kendini feda etmek durumunda kalanların yaşamının sonsuzca sürebilir olmasıdır.

Nâzım Hikmet'in sağlığında ve Rusça çevirilerini bizzat kontrol ettiği *Sevdalı Bulut* 1962 yılında SSCB'de yayımlanmıştır; Türkiye'de de ilk kez 1968 yılında yayımlanabilen kitabının önsözüne Nâzım Hikmet şöyle başlar:

> *Bence edebiyat bütün çeşitleriyle masalla başlar, masalla biter. Ama gene de masal şiire yakındır en çok. Ritmiyle, tekrarlarıyla, lakonikliğiyle, hayaliyle, hasretiyle, dramıyla, trajedisiyle, eşyası ve insanı işleyişiyle, tabiatta ve cemiyette eşine rastlanmayan, ama umutlarımızı, korkularımızı, sevinçlerimizi bütün derinlikleri, bütün genişlikleriyle taşıyan yeni eşyalar, yeni insanlar, yeni hayvanlar yaratışıyla masal elbette ki en çok şiire yakındır...*

Çizgi film ve masal arasındaki en çok göze çarpan yazınsal farklar da, çizgi filmdeki diyalogların şiirsel olması, masaldaysa hayvanların da konuşuyor olmasıdır. Senaryodaki diyaloglarda uyaklara dikkat edilmiştir. Oysa 26 Şubat 1959 tarihli toplantı notlarında Anatoli G. Karanoviç, Nâzım Hikmet'in metne bir şiir gibi bakılmamasını rica ettiğini belirtmektedir. Filmde anlatıcı olarak "dış ses" vardır.

Masal bir dervişin neyini üflemesiyle başlar.[32] İlk üfleyişinde neyin deliklerinden ağaçlar, dağlar, dereler, yollar çıkar, bunlar dünyanın öbür ucunda dağsız, deresiz, yolsuz, ağaçsız bir çöle düşer. İkinci üflemesinde de Kara Seyfi çıkar. Seyfi varlıklı bir tüccar olsa da hırsı, dervişin cebindeki keseyi çalacak kadar da kuvvetlidir. Yollarda giden baharat, kahve, ipekli kumaş, fildişi yüklü kervanlar, buğday, çavdar, pamuk tarlaları onundur. Dervişin olmadığı çizgi filmdeki Seyfi ise varlıklılığından çok güzelliğe nefret duyan, kötücül biri olarak öne çıkmaktadır.

Masalda, dervişin tekrar üflemesiyle de henüz on beş yaşındaki Ayşe çıkar. Bulut'u da yaratan derviştir, o da neyinin deliklerinden çıkar. Masalda bir kır ata binen Kara Seyfi, filmde kör kuyunun birinden çıkan

32 RGALİ'de bulunan elyazması ilk müsveddede Nâzım Hikmet, hep "nay" sözcüğünü kullanmıştır. "tavşan" yerine de "tavuşan". Bir sonraki müsveddede "tavuşan"lar, "tavşan" olmuş, ancak "nay", yine "nay" olarak bırakılmıştır.

kara bir yılandan dönüşen, bedeni kıl yerine pullarla kaplı kara bir ata binmektedir. Üstelik masaldaki kır at da neredeyse ölesiye bağlı değildir Seyfi'ye. Masaldaki kara yılansa, Ayşe kızın bahçesinde istemediği için sökülen bir devedikeninden dönüşür. Bu yılan, Ayşe'ye karşı Seyfi'yle işbirliği eden, ona akıl hocalığı yapan ve Rüzgâr'ı doldurduğu çuvalın ağzını kapatan bir urgandır da aynı zamanda. Masalda bazı masalsı anlatımlara da yer verilir. Örneğin Rüzgâr'ın yarattığı dalgalar o kadar yüksektir ki yedi minare boyundadır... Masallardaki 40 gün 40 gecelik süre, bu masalda da vardır. Kuraklık ülkesinin kızgın kumları ve Rüzgârlar ülkesinin rüzgârı doldurulmuş iki torba ile bu 40 günlük yolculuktan üç günde geri dönülüverilir. Tavşan, güvercin, kır at ve devedikeni-yılan masalda konuşurlar. Filmde dış sesin haricinde yalnızca Seyfi, Ayşe, Bulut ve Rüzgâr'ın diyalogları vardır.

Masalda Kara Seyfi ile Bulut'un tanışıklıkları daha öncedendir. Masalda bir de orak biçimli ay vardır. Hatta Bulut zamanı geldiğinde ayı orak gibi tutup, gece karanlığında bahçedeki çiçekleri kesmekte olan Seyfi'nin kaba etlerine daldırır. Nâzım Hikmet, RGALİ'deki müsveddelerinde bu ayı önce hilal biçimli olarak belirtmiş, sonra üzerini çizerek orak biçimine döndürmüştür.[33]

33 RGALİ 2250/1/57/5.

Masalda tavşan ve güvercin, Ayşe kız için önemli bir yâren ve koruyucu, hatta yol göstericidir. Masalın sonunda tavşan Ayşe kıza, *"İyi insanlar, iyi hayvanlar, iyi bulutlar hiçbir zaman kaybolmaz. Seven ölmez. Bak hele havuza!"* der ve yağmurla dolan havuzdan güneşin ışıkları altında yükselen mavi buğuyu ve havuzdaki yansımasını gösterir.

Çizgi filmdeyse dış ses, Ayşe'ye kederlenmemesini öğütler:

Baksana dallar yeşeriyor!
Ağlama Ayşe,
bak onlara.
Ebediyen ölmüyor
ölen başkalarının uğruna.

ve gerek yok yanmaya kahramanlara
Yaşar onlar
her şeyde
ve her yerde,
bu Bulut'un kalması gibi
yansımasıyla suda...

Havuzdaki suda Bulut'un yansıyan görüntüsüyle film sona erer...

Sevdalı Bulut

2 bölümden oluşan sanat filmi, kukla film[34]
16' 54", 462,6 mt
Senaryo: Nâzım Hikmet
Yönetmenler: Anatoli Karanoviç, Roman Kaçanov
Çizer-sahneye koyan: Vladimir Sobolev
Çizer: Valentina Vasilenko
Animasyonlar: Vladimir Puzanov, Boris Meyeroviç, Vâçeslav Şilobreyev
Operatör: Mihail Kamenetskiy
Görüntü Yönetmeni: Natan Bitman
Müzik: Andrey Babayev
Ses Operatörü: Boris Filçikov
Kukla ve Dekorlar: V. Çernihova, Gennadiy Lyutinskiy, Roman Gurov, Pavel Gusev, Oleg Masainov
Yapım: Soyuzmultfilm, SSCB, 1959

34 Künye bilgisi:
http://animator.ru/db/?ver=eng&p=show_film&fid=2042

1961 yılında SSCB'de yayımlanan kitaptan bir resim.
(Filmi-Skazki, S. VI, İskustvo Yayınevi, Moskova, 1961)

Filmin Anlatımı

"Bir Doğu minyatür dünyasının içindeyiz" diye başlar Vera Tulyakova-Hikmet'in arşivindeki *Sevdalı Bulut* senaryosu. Filmin mavi fondaki jeneriği de sanki minyatür tezhipleri içinde Nâzım Hikmet'in adından başlayarak akar.

Gökyüzü bulutsuz, arazi sıcaktan çöl gibi çatlamış ve kuraktır. Tek tük kara çalılar görülmektedir.

Dış ses:

Bu topraklarda boy atar
yalnızca kara çalılar,
zehirlidir yemişleri.
Kuyularda yoktur suları.

Kimin bu çöle dönmüş topraklar?

Bir tepenin üstünde başında metal bir miğfere sarılı kırmızı kavuğu, sol kolunda kalkanıyla karalar içindeki kara bakışlı, kara bıyıklı Seyfi görülür. Dikkatle etrafı kolaçan etmektedir.

Dış ses:

Bakın, işte kötü kalpli Seyfi!
Odur bu toprakların sahibi

Etrafı çevrilmiş çardaklı küçük bir bahçe görülür. Ağaçları çiçeklenmiş, yemyeşil, içinde bir de havuzcuğu olan bir bahçedir bu. Ayşe kız ayaktadır.

Dış ses:

Lakin oradaki,
çölün ortasındaki
bu bahçe de neyin nesi?

Ayşe'nin güzelim bahçesi
güzelliği ve güzel kokusu
katar cana huzuru

Ayşe bahçede durmakta, su testisini omzunda tutmaktadır.

Dış ses:

Ayşe'nin kalbi
bahçesi gibi
narin, temiz
Ayşe'nin kalbi

Çevreyi kolaçan etmekte olan Seyfi, endamlı bir ceylan görür. Islık çalar ve kör kuyulardan birinden bir kara yılan çıkar, başını dik tutarak hızla Seyfi'nin yanına gelir ve bedeni kıl yerine yılan derisi gibi kara pullarla kaplı, kuşamlı bir kara ata dönüşür. Seyfi ata biner, öldürmek için ceylanın peşinden uçarcasına gider. Öldürüleceğini hisseden ceylan kaçmaya başlar. Seyfi okunu nişan alıp fırlatır ama ceylana isabet ettiremez. Ceylan, Ayşe'nin bahçesine girer ve Ayşe'nin yanına yere yığılır. Ayşe ceylanı okşar. Yüzünü elleri arasına alır. Seyfi de peşinden bahçe duvarına kadar gelmiştir.

Dış ses:

Seyfi, Ayşe'ye nefret besler
O güneşi değil, karanlığı sever
bütün canlılar, bütün güzellikler,
Seyfi'nin nefretini çeker

Ceylan havuzdan su içmekte, Ayşe de onunla ilgilenmektedir. Bu güzelliği gören Seyfi bahçeyi ele geçirip yok etmek ister ve sahtekâr bir tonla, yalvarırcasına bir ses tonuyla Ayşe'ye seslenir:

Ayşe, konuş benimle. Seni seviyorum.

Bunu işiten tavus kuşlarının kabarmış kuyrukları iner, güller boynunu eğer. Bahçe duvarının iki tarafında Seyfi ve Ayşe karşı karşıyadır.

Rica ediyorum, karım ol benim.

Dış ses:

İnanma Ayşe, Seyfi senin düşmanın.
Onun istediği bahçeni kırıp geçirmek,
ağaçlarını kesmek,
seni mahvetmek.

Bu uyarıyı işiten tavus kuşları ve güller tekrar canlanır.

Ayşe öne çıkar:

Daha iyidir vahşi hayvanların
yemesi beni dağlarda
senin karın olmaktansa.
Bahçemi mahvetmen için
imkân vermeyeceğim sana.

Seyfi atının üstünde duvarın dibindedir. (Burada müzik kesilir). Ayşe'nin yanıtı Seyfi'yi çok öfkelendirir ve kulak tırmalayıcı sesiyle bağırır:

Lanet olsun Ayşe!
Bilesin ki
mahvedeceğim senin bahçeni.
Bu iğrenç güzellikten
ne bir eser ne bir iz kalacak.
Burada boy atan güllerin yerine
her yeri geven otları ve kara çalılar
kaplayacak...

Seyfi ayrılır (müzik yeniden başlar), sahne kararır.

Beyaz renkte gösterişli güzel bir kuş çorak arazide uçmaktadır. Çöldeki kara çalılardan birine konar ve kırmızı meyvesini yer yemez yere düşer, ölür. Belli ki meyveleri zehirlidir.

Sahne tekrar kararır.

Tavus kuşları, çiçekler, Ayşe kız, herkes bahçede sakin sakin dans etmektedir. O sırada gökyüzünden geçmekte olan Bulut bahçenin üstünde durur, civan bir erkek başı formunu alır ve hayranlıkla onları seyreder.

Dış ses:

Hep, kim görse Ayşe'yi
ayıramaz gözlerini.
Baksanıza şu Bulut'a
o da sevdalandı şimdi.

Ayşe ve çiçekler danslarına devam etmektedir. Ayşe, Bulut'u fark eder ve Bulut'a bir öpücük gönderir, sahne kararır.

Sabah olmuştur, Ayşe kız bahçede güneşin altında çalışmaktadır. Hava güneşli ve belli ki sıcaktır. Terini siler. Bulut Ayşe kıza yardım etme düşüncesiyle bir Çin şemsiyesi formunu alıp güneşin önüne geçer ve Ayşe kızın gölgede kalmasını sağlar.

Akşam olmuş, gökyüzünde ay ve yıldızlar belirmiştir. Ayşe bahçesindeki kerevette uzanmış, uykuya hazırlanmaktadır. Bulut'a bakar ve seslenir:

· *İyi geceler Bulutçuk...*

Bulut elinde sazı olan bir âşığa dönüşür ve bir ninni söylemeye başlar:

Uyu dünya güzelim uyu
Bahçelerden getirdim ben senin uykunu
Ninni
Senin gözlerin uykulu
Gözlerinde yapraklar yeşil yeşil
Ninni, ninni.[35]

35 Masalda bu ninni şöyledir (Nâzım Hikmet, *Masallar/Masallar, Hikâyeler* 3, YKY, İstanbul, Eylül 2002, s. 84):

Uyu dünya güzelim uyu
Sana bahçelerden getirdim ben uykuyu

Ceylanın uykusuzluktan başı düşmektedir. Orak biçimindeki ay bile sanki uyku mahmurluğundadır. Tavus kuşları başlarını kanatlarının altına sokup uykuya dalar. Ayşe de çardağın altındaki kerevette uykuya dalmıştır.

Ama gecenin bu karanlığında uyumayan biri vardır: Seyfi. Planlar peşindedir. Beyaz kanatlı kuşu zehirleyen meyvelere okunu batırır ve oklarının ucunu zehirler. Ayşe uykudadır. Seyfi okunu yayına yerleştirir ve sessizce yaklaşarak Ayşe'nin bahçesine nişan alır. Bunu gören Bulut hemen bahçenin üstünü bir sis gibi kapatarak Seyfi'nin görüşünü engeller.

Sahne kararır.

Kindar Seyfi geceleyin atıyla birlikte gitmektedir.

Dış ses:

Seyfi yeni bir hainlik düşündü,
kum ve rüzgâr diyarlarının
yoluna düştü...

Ela gözlerinde yapraklar yeşil yeşil
Uyu dünya güzelim uyu
Uyu mışıl mışıl
Ninni...

Uyu dünya güzelim uyu
Sana yıldızlardan getirdim uykuyu
Koyu mavi kadifeden
Uyu dünya güzelim uyu
Yüreğimdir başucunda bekleyen
Ninni...

Sabah Ayşe uyanır, Bulut'a el sallar.

Seyfi ise kaynar kumlar diyarına gelmiştir. Oradan çuvalına nerdeyse bütün kumları doldurur ve dağ gibi kumlarla dolu çuval bir dokunmasıyla küçülüverir. Atına ıslık çalıp çağırır.

Ayşe kız bahçesinde, yaklaşan tehlikeden habersiz tavus kuşunu gergefe işlemektedir.

2. Bölüm

Seyfi atıyla gitmekte, kara peleriniyle adeta uçmaktadır.

Rüzgâr diyarına gelir ve Rüzgâr'a seslenir:

Sen kayalarla bile top gibi oynarsın Rüzgâr!

Rüzgâr övünerek kıvrıla kıvrıla yükselir, başını göğe kaldırıp,

Oynarıım!

der ve bir kayayı aldığı gibi Seyfi'nin yanına bırakır. Seyfi ürker ve Rüzgâr'a söylenir:

Ancak bu dünyada bir Bulut var
O senden güçlü!

Rüzgâr:

Neredeymiş bakayım o?
Ya ona götürürsün beni
ya da ben, kuru yapraklar gibi
havaya uçururum seni

Seyfi diğer çuvalı da açar ve Rüzgâr içine girer.

Sabah olur. Ayşe kız kerevette uyumaktadır. Seyfi duvarın dış tarafındadır. Kızgın kum doldurduğu torbayı hain bir sırıtışla bahçedeki çiçeklerin üzerine boşaltır. Çiçekler boynunu eğmekte, yanmaktadır. Ayşe uyanır. Seyfi memnun bir şekilde Ayşe'ye seslenir:

Hey Ayşe, çık dışarı!
Bundan böyle
çıplak olacak burası da
çöllerde olduğu gibi

Ayşe kararmış bir çiçeğin yanına oturur ve onu okşamaya başlar. Çiçeğin başını tutup kaldırmak ister ama kurumuş olan çiçek başını kaldıramaz.

Ayşe:

Ah, yapabilsem keşke
her bir çiçeğe
verirdim kalbimden bir parçacık
kumlara gömülmesinler diye

Ayşe ağlamaktadır.

Dış ses:

Ah, yapabilse Ayşe
kanıyla sulardı
çiçekleri, ağaçları ve çimleri
bahçesinin yeşillikleri dirilsin diye

Ayşe başını kaldırır ve yeisle Bulut'a seslenir:

Bahçem ölüyor,
O çok susadı.
ve ben de ölmekteyim onunla...

Bulut Ayşe'ye bakar ve adeta onu yanıtlar:

Sen yaşayacaksın!

Ayşe kederle çiçeklerine bakmakta, onları okşamaktadır.

Birden bir damla su düşer bir çiçeğin üzerine. Çiçek canlanır yeniden renklenir.

Bir damla da Seyfi'nin karga burnuna düşer. Yağmur yağmakta, çiçekler, ağaçlar canlanmaktadır.

Seyfi, ikinci çuvaldaki Rüzgâr'a seslenir:

İşte Bulut, başının üstünde!
Hazır mısın ki onunla boy ölçüşmeye?

der ve çuvalın ağzını açar. Rüzgâr bulutun üzerine doğru hızla saldırır. Bulut kalp şeklinde binlerce parçaya ayrılır. Sonra bütün parçalar birleşip tek bir kalp olurlar yeniden.

Ayşe yalvarırcasına Rüzgâr'a seslenir:

Rüzgâr, Rüzgâr!
Esme, koparma!
Kalbinde birazcık merhamet varsa
bir damlacık bile kaldıysa
kıyma benim Bulut'çuğuma...

Dış ses:

Seyfi seni aldattı Rüzgâr! Anla! Sen ölüme hizmet ediyorsun...

Rüzgâr nihayet anlar. Seyfi duvarın yanında bir başınadır. Elma ağaçlarının üzerinden bahçedeki bütün kumları kaldırarak bir hortum oluşturur. Kumlardan arınan, ama çiçekleri kurumuş bahçe çıplak ve yetim gibidir. Erkek başı formundaki Bulut yavaşça alçalır ve iri damlalar halinde yağmur olup yağmaya başlar yeniden. Ayşe susuz kalmış, havuzun kenarında elleriyle yüzünü örtmüştür.

Dış ses:

Ayşe, baksana gökyüzüne
Bulut ölüyor orada
bahçendeki yeşillik dirilsin diye
çimenler hışırdasın diye
dallar yapraklanıp yeşillensin diye...

Ağaçlar, çiçekler yağan yağmurla canlanıp başlarını güneşe doğru kaldırmaktadır. Bulut ise fark edilir bir biçimde küçülmekte, adeta erimektedir.

Ayşe başını yukarı kaldırır ve gökyüzüne bakar, yalvarırcasına Bulut'a seslenir:

Ah Bulut'çuğum!
Ölme, gerek yok
böylesi bedel bahçeye.
Varsın dirilmesin!..

Ayşe, bahçesi yeniden canlanmasına karşın kederler içindedir. Bulut büyük bir mutluluk için kendini feda etmiştir.

Yağmur diner, güneş açar yeniden.

Damlalar buhar olup tekrar göğe yükselir ve Bulut halini alır. Ayşe'nin bahçesindeki havuzdaki suda bulutun yansıması görülür.

Dış ses:

Baksana dallar yeşeriyor!
Ağlama Ayşe,
bak onlara.
Ebediyen ölmüyor
ölen başkalarının uğruna.

Gökyüzü temiz ve berraktır. Ayşe su dolu havuzun yanında oturmaktadır ve birdenbire havuzda Bulut'un yansımasını görür.

Dış ses:

ve gerek yok yanmaya kahramanlara.
Yaşar onlar
her şeyde
ve her yerde,
bu Bulut'un kalması gibi
yansımasıyla suda...

Hanene Huzur Dolsun

Sevdalı Bulut senaryosu bitmiş, film tamamlanmıştır. Soyuzmultfilm, Dünya Barış Örgütü'nün de etkin bir üyesi olan Nâzım Hikmet'ten savaş karşıtı bir çizgi film senaryosu yazmasını ister. Türkçeye *Hanene Huzur Dolsun*[36] olarak çevrilebilecek bu çizgi filmin adı yine ilk kez Vera Tulyakova-Hikmet'in anılarında geçmiştir. Filmin kendisi dışında çizgi filmle ilgili ulaşılabilen ve incelenen belgeler şunlardır:

- Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'nde bulunan *"Güneşin Sevinci"*[37] başlığını taşıyan edebî senaryo: Muhtemelen Soyuzmultfilm komisyonuna sunulmak üzere hazırlanmış 14 sayfalık Rusça taslak.
- 8 Nisan 1959 tarihli Sanat Sovyeti toplantı notları: Nâzım Hikmet'in de katıldığı toplantının tutanağı 39 sayfadır ve Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'ndedir.

36 *"Мир дому твоему (Mir domy Tvoyemu)"*. Sözcüğü sözcüğüne çeviriyle *"Senin Evine Huzur"*. Rusçada *"mir"* sözcüğü *"barış"*, *"huzur"* ve *"dünya"* ile eşseslidir.

37 *"Солнце Радуется (Solntse Raduetsya)."*

- 27 Temmuz 1959 tarihli Sanat Sovyeti toplantı notları: Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'nde bulunan tutanak 67 sayfadır.
- 9 Eylül 1959 tarihli Sanat Sovyeti toplantı notları: Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'nde bulunan Nâzım Hikmet'in de katıldığı toplantı tutanağı 77 sayfadır.
- Filmin yönetmen senaryosu: 1959 yılına tarihlenmiş senaryo RGALİ'dedir.[38] Daktiloyla yazılmış taslağın üzerinde Nâzım Hikmet'in el yazısıyla bazı notlar-düzeltmeler bulunmaktadır. Bu düzeltmeler, senaryonun bu halinin Nâzım Hikmet'in kontrol ve onayından geçtiğinin işareti olarak kabul edilmektedir. Burada, yönetmen olarak İvan Aksençuk, redaktör olarak Vera Tulyakova'nın adları geçer. Oysa filmin jeneriğinde bu isimler yoktur.

Ayrıca RGALİ'de ve Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'nde korunan, çizgi filmde kullanılan bazı illüstrasyonlar da incelenmiştir. 27 Temmuz 1959 tarihli toplantı notlarından anlaşıldığına göre filmin *Güneşin Sevinci* olan adı daha sonra Nâzım Hikmet'e danışılmadan değiştirilmiştir. Sözcüğü sözcüğüne

38 RGALİ, 2150/1/127.

Senin Evine Huzur olarak çevrilebilecek film başlığı, bir eve gidildiğinde söylenen, hanedekilerin huzurla, refahla yaşamalarını dileyen iyi niyet sözlerinden birisidir. Bu nedenle *Hanene Huzur Dolsun* olarak Türkçeleştirilmiştir.

Üç toplantıda ve hemen bütün belgelerde yönetmen olarak İvan Aksençuk'un, redaktör olarak Vera Tulyakova'nın adı geçmesine rağmen filmin jeneriğinde başka yönetmen ve redaktör adlarının olması dikkat çekicidir. Çünkü Vera Tulyakova çoktan işten çıkarılmıştır: Fransa'da yayımlanan, 8 Ekim 1959 tarihli haftalık *Les Lettres Françaises*'te[39] Nâzım Hikmet'in, SSCB'de Vsevolod Meyerhold'a olan tutumu anlattığı *"Meyerhold ve Çağdaşlık"* başlıklı, birinci sayfadan anons edilen tam sayfa bir makalesi yayımlanır. Bunun üzerine 17 Ekim 1959 tarihinde, Nikita Hruşov'un damadı Aleksey Acubey'in genel yayın yönetmeni olduğu *İzvestiya* gazetesinde *"Laf Salatası"* anlamını taşıyan *"Çitteki Gölge"*[40] başlıklı, Nâzım Hikmet'i yeren bir makale yayımlanır. Makalenin içeriğinde SSCB'de Meyerhold'e saygı gösterilmediği ve adını anmanın da neredeyse yasaklandığına

39 Münevver Andaç'ın Konstantin Simonov'a yazdığı bir mektubunda belirttiğine göre, Nâzım Hikmet'in bu gazetede 1946 yılından beri eserleri yayımlanmaktadır. Gazetenin o yıllarda yayın yönetmeni Louis Aragon'dur.

40 *"Тень на Плетень (Ten na Pleten)"*, İzvestiya Gazetesi, 17.10.1959.

dair Nâzım Hikmet'in Fransız okurlarını inandırmaya çalıştığı belirtilmektedir.

Vera Tulyakova-Hikmet anılarında, *İzvestiya*'daki yazının yayımlandığı tarihten "kara gün" diye bahseder. İki gün sonra Soyuzmultfilm'in müdürü ve personel şefi Vera Tulyakova'yı çağırır ve odadan çıkmadan, istifasını önceden hazırladıkları kâğıda yazmasını isterler. Gerekçe olarak da Nâzım Hikmet'in ideolojik açıdan sakıncalı senaryolarını yazmasına katkıda bulunması, bunun kendilerini de zor durumda bırakacak olmasıdır. Açıklamalarına rağmen istifa dilekçesi imzalatılarak işinden çıkartılan Vera Tulyakova bunu Nâzım Hikmet'e söylemez:

> *... Başıma gelenleri sana anlatmadım. Yönetimde farklı düşüncelere tahammülleri olmayan kahpe insanlar olduğunu ilk kez o zaman algıladım. Belki de beni düşürdükleri durumla seni kışkırtmak, skandal çıkartmanı tetiklemek, dahası en basit gerçeklerin bile fısıltıyla konuşulduğu ülkeden gitmeni sağlamaktı amaçları.*
>
> *Gene bu olaydan sonra anladım ki korunması gereken ben değil, sendin. Seni belalardan uzak tutmak gerekiyordu. İşte bu nedenle, hastalığımın nedenini*

senden sakladım. Sağlığım kaldıramamıştı bu olanları. Nereden bakarsan bak, ömrümün yetişkin döneminin ilk önemli darbesiydi bu. O dönemde yanımda olduğun için sana minnettarım.[41]

Bu olaydan yaklaşık 2,5 ay kadar sonra da yaşamlarını birleştirmişlerdir artık...

41 Vera Tulyakova Hikmet, *Bahtiyar Ol Nâzım*, çev. Hülya Arslan, YKY, İstanbul, Şubat 2008, s. 147, 148.

9.	О.кр.	Птица, продолжая петь, опускается на плечо Пахаря. Вдруг издалека доносится нарастающий гул. Птица тревожно встрепенулась, прислушивается...	-"- На 6-й сек. новая тема Вихрь.	10 4.82
10.	О.кр.	Пахарь насторожился...	-"-	3 1.20
11.	Общ.	Темнеет небо, туча закрывает весь горизонт... Гул продолжает усиливаться. Меняется освещение пейзажа: из светлого, солнечного, он становится мрачным, тревожным. Из замка-крепости появляется огромный Всадник в черном плаще и шлеме. Он повелительно взмахивает рукой и...	-"-	7 3.12
12	Ср.Общ.	Черный Вихрь причудливой формы, словно верный пес, тотчас выскакивает из мрачного замка-крепости и устремляется прямо на...	-"-	7 3.12

Nâzım Hikmet'in "*Hanene Huzur Dolsun*" yönetmen senaryosu üzerindeki düzeltmeleri (Belgenin orijinali RGALİ'dedir).

"Güneşin Sevinci"
Çizgi Film Senaryosunun Özeti[42]

Bir bölümlük çizgi film edebî senaryosu
Senaryo: Nâzım Hikmet
Yönetmen: İvan Aksençuk
Redaktör: Vera Tulyakova

Uzay boşluğu.

Galaksiler ve bir sürü farklı renkte yıldızlar gelir ekrana.

Büyükayı, Küçükayı, Koç burcu gibi yıldızlar Ortaçağ'da çizildikleri gibi ekrandan akar.

Güneş sistemi. Gezegenler görülür, Pluton, Neptün, Uranus, Satürn, Jüpiter, Mars hızlıca geçmektedir. Bu sistem içindeki Dünya'ya yaklaşılır. Dünya büyür, su kütlesine yaklaşılır.

Okyanus, gemiler görülür. Bütün bunlar da Ortaçağ'ın üslubu içinde çizilmelidir.

Kayalık bir tepe üzerinde bir kale vardır. Yolun kenarında da büyük yaşlı bir elma ağacı bulunmaktadır.

42 Vera Tulyakova-Hikmet Arşivi'ndedir. Filmin başlığı, gerçekleşme sürecinde *Hanene Huzur Dolsun* olarak değiştirilmiştir.

Bir köylü çalışmaktadır. Bir ara işlerini durdurur ve elma ağacının yanına gider, oturur ve kahvaltı yapmaya başlar. Köylüler bir kuşa ekmek atar. Kuş ötmeye başlar. Bir çocuk mutludur. Kuş ağaca tüner ve ötmesini orada sürdürür ve yumurtasına bakar. Yumurta kendiliğinden açılır ve içinde bir aynanın olduğu görülür. Delikanlı aynada kendi kaderini görür. Uzun mu uzun bir merdiven basamağında çok güzel bir kız durmaktadır. Sonra kız kaybolur ve merdivende koşturan bir çocuk görülür, sonra o da kaybolur.

Birden kale tarafından korkunç bir uğultu duyar. Gökyüzü kararır.

. Aynada büyük bir salon görülür. Salonun ortasında tatlı ve meyvelerle dolu bir masa vardır. Masada kendini değerli bir kupadan içerken görür.

Birden kale tarafından gelen korkunç bir uğultu duyar. Delikanlı aynayı düşürür ve ayna paramparça olur. Delikanlı gürültünün geldiği yöne doğru gider. Gökyüzü kararır, her yeri karanlık kaplar.

Delikanlı Güneş'e bakar. Her şey değişmektedir. Kasırga çıkar. Kuş düşer. Delikanlı kuşa yardım etmek ister ama artık ölüm ayaklarının dibindedir.

Ortaçağ askerleri görülür. Bir davul durmaktadır. Her şey Ortaçağ gravürlerindeki gibi olmalıdır.

Atın üstünde karalar giymiş, zırhlar kuşanmış biri durur. Yüzü ölümü anımsatır. Gözlerinde sanki

ölüm, kesin söylemek gerekirse bir kafatası görünür. Fırtına Delikanlı'yı Şövalye'nin önüne getirir. Şövalye delikanlıya bağırır. Davulcu bir elinde davulu tutmaktadır. Şövalye tekrar bağırır ve çalmasını söyler. Davulcunun yüzünde bir çıkmaza girmiş ifade, marş çalmaya başlar. Bu arada savaş başlar, oklar havada uçmaktadır.

Başka atlılar da vardır. Davullar çalmaktadır.

Elmalar yere düşer, yuvarlanır. Davullar çalar.

Kale yanmaktadır. Şövalye atın üstünde evin kapısında durmakta, kale tütmektedir.

Davulcu ilerde ölen kuşu görür, eline alır, okşar, sonra gömer.

Davulcu ileri gider... Bükük bir kılıç görür, onu çapa haline getirir ve toprakla uğraşmaya başlar.

Ekranda kalenin yerine bu kez Barok stilinde bir saray görülür. Döşemenin yarısı temizlenmiş, Davulcu elma ağacının altında durmaktadır. Elma ağacının bulunduğu yolda bir kız yürümektedir. Delikanlıyla birbirlerine âşık olurlar.

Birden, saray tarafından bir gürültü gelir. Kız korkar. Rüzgârın taşıdığı kara bulutlar güneşi kapatır.

İlerde XVIII. yüzyıl atlı savaşçıları durmaktadır. Rüzgâr Davulcu'yu alır, Komutan'ın yanına getirir. Komutan kindarca bağırır.

Davulcunun arazisi yanmaktadır. Davulu çalmayı bırakır.

Dünya yuvarlağı dönmektedir. Bir Avrupa şehri görülür. Arazide bir traktör durmaktadır. Bir çocuk elinde alfabesiyle koşmaktadır. Çocuk babasıyla [Davulcu] alfabedeki harfleri nesnelere benzeterek tekrarlamak ister ve şakalaşırlar. Birden bir gürültü duyarlar, çocuk korkar. Davulcu oraya gider. Gökyüzü şehrin üstünde hızlıca kararır. Rüzgâr çocuğun elindeki kitabı yırtar. Rüzgâr yollardaki başka kitapları da toplar. Davulcu çocuğa yardım etmeye koşar, elini tutar. Ancak fırtına ikisini de farklı yönlere savurur.

Tank motorları bütün gücüyle çalışmaktadır. Siyahlar içinde bir komutan çıkar. Bir iskelet eli görülür, ölümün eli...

Rüzgâr Davulcu'yu alır getirir. Kapılardan biri açılır ve Davulcu Komutan'ın ayakları dibine düşer. Komutan bağırmaktadır. Davulcu bir askeri marş çalar. Gökyüzünde bombardıman başlamıştır.

Bir bomba denize düşer.

Tekrar deniz görülür. Su bulanır. Batık gemiler ve ölü insanlar görülür. Davulcu, davulu çalmaktadır.

Yerküre dönmekte, duman ve yangın içindedir. Kamera dünyaya yaklaşır. Davulcunun arazisine yaklaşırız. Arazisini temizlemektedir. Birden şehir

tarafından siren sesleri duyulur. Gökyüzü kararır. Davulcu bisikletinin bulunduğu elma ağacının yanına doğru koşturur. Rüzgâr'dan kaçmak ister. Davulcu'nun önünde Komutan belirir. Yine siyahlar içindedir. Komutan bir kahkaha atar. Bir kuş kendi şarkısını söylemeye başlar. Bu arada Davulcu'nun sevgilisi ve çocuk da şarkıya katılır, Davulcu'nun elinden tutarlar.

Roketatar meydanı. Komutan yakındadır. Davulcu dostlarıyla birliktedir. Bomba sıkıca yerleştirilmiştir. Komutan davulu çalmasını emreder. Kız şarkı söylemeye başlar. Bunu duyan Davulcu çalmayı bırakır. Bu birkaç kez böyle devam eder, kâh çalar, kâh bırakır. Davulcu, Kız, Çocuk ve Kuş'la birlikte şarkı söylemeye başlar.

Komutan birden bombayı bırakır. Korkunç bir ses işitilir. Davulcu davulu hidrojen bombasına geçirerek bir top gibi ayağıyla fırlatır.

Bomba uzaya doğru hızla gider.

Davulcu bir eliyle Kız'ı ve diğeriyle Çocuk'u tutmaktadır. Bomba uçup Jüpiter'e doğru uzaklaşır. Hemen gerisine fırlatır. Oradan Mars'a gider, aynı şekilde oradan da arkaya fırlatılır. Nihayet Güneş'e gider, Güneş de onu ışınlarıyla yakıp yok eder.

Ekranda mutluluk ve sevinçle gülümseyen bir Güneş görülür.

Tekrar yeryüzü. Davulcunun arazisi. Ekranda bir tek elma ağacı yerine elma bahçesi görülür.

Yolda delikanlı, genç kız ve çocuk yürümekte, tepelerinde bir kuş uçmaktadır.

Sevinçle ışıldayan Güneş mutlu insanlara bakmaktadır.

Hanene Huzur Dolsun

Çizgi film, Soyuzmultfilm yapımı, 1962 yılı.[43]

20' 48"

Senaryo: Nâzım Hikmet

Yönetmenler: İgor Nikolayev, Viktor Nikitin

Ressam-Sahneye Koyan: İgor Nikolayev, Viktor Nikitin

Ressam: İrina Svetlitsa

Animasyonlar: Viktor Arsentiyev, Viktor Şevkov, Vladimir Popov, Valentin Karavayev, Vadim Dolgih, Vladimir Pekar, Vladimir Krumin, Vladimir Karp

Operatör: Mihail Druyan

Müzik: Aleksey Nikolayev

Ses Yönetmeni: Georgiy Martınyuk

Sanat Yönetmeni: Sergey Yutkeviç

Redaktör: Arkadiy Snesarev

43 Künye Bilgisi:
http://animator.ru/db/?ver=eng&p=show_film&fid=2105

34	Ср. Общ.	Пустынное поле, покрытое телами сраженных воинов. По нему горделиво едет Командующий. Умолкает Барабан. Меркнет и совсем пропадает Командующий.... /НАПЛЫВ/	Завершено торжество войны.	с II	5.04
35	Ср.	Знакомое поле, нет на нем ни всходов, ни цветов - лишь борозды, да загубленная яблоня.		8	3.36
		Пахарь /без барабана/ опускается на колено перед....	Горечь утраты.		
36.	Кр. От"езд Ср.	... неподвижной Птицей. Той самой Птицей, которая так звонко пела ему о чем-то прекрасном и добром... Рука Пахаря осторожно гладит перья Птицы. Камера от"езжает. /НАПЛЫВ/	Отчаяние, скорбь.	8	3.36

Nâzım Hikmet'in "*Hanene Huzur Dolsun*" yönetmen senaryosu üzerindeki düzeltmeleri (Belgenin orijinali RGALİ'dedir).

Filmin Anlatımı

Filmde üç savaş dönemi anlatılmaktadır. İlk savaş dönem görüntüleri Ortaçağ'ı ve Haçlı Savaşları'nı anımsatmaktadır. Ölümü simgeleyen Komutan'ın başlığından dolayı Napoléon'un çağrıştırıldığı ikinci savaş dönemi 1812 yılındaki Rusya-Fransa Savaşı olsa gerek. Son savaş dönemi ise, filmin gerçekleştirildiği yıllara hiç de uzak olmayan II. Dünya Savaşı'nı çağrıştırmaktadır. 27 Temmuz 1959 tarihli toplantıda bu simgesel şapkalar da konuşulur. Ölümün kimine göre Hitler, bir Cezayirli'ye göre de Gaulle, bir Rus için de Napoléon olabileceği üzerinde durularak siyahlar içindeki ölümü simgeleyen komutanların kimliğinin belirtilmesinin pek doğru olmayacağı söylenir. Mevcut senaryoda bulunan Kuş ve Davulcu simgeleri filmde tamamen kaldırılmıştır. Belli ki Boris A. Voronov'un toplantıdaki önerisi dikkate alınmış ve davulun yalnızca sesi duyulmaktadır. Filmde hiç bir silah gücü olmaksızın, insanın kendisinin, birlik içinde savaşı engelleyebileceği de anlatılmaktadır. Mevcut son tarihli belgelerden Rusya Edebiyat ve Sanat Devlet Arşivi'ndeki Nâzım Hikmet Fonu'nda

korunan, yönetmen olarak İvan Aksençuk adının belirtildiği yönetmen senaryosuyla da film oldukça farklılık taşımaktadır. Filmdeki jenerikte yönetmen olarak Aksençuk'un adı değil, İgor Nikolayev ve Viktor Nikitin'in adları geçmektedir. Yeni yönetmenlerle yeni bir yönetmen senaryosu yapılmış ve film de buna göre sonuçlandırılmış olmalıdır.

Film, siyah-beyaz görüntülü eski bir kum saatinin çevrilmesiyle başlar. Kum saatindeki kumlarla birlikte zaman da akmaktadır. Gökyüzünü simgeleyen mavi bir fon üzerinde ve güçlüce vuran davulların sesiyle filmin adı belirir: *HANENE HUZUR DOLSUN*

Senaryo yazarı Nâzım Hikmet'in adından başlayarak siyah fon üzerine fırça darbesiyle vurulmuş izlenimi veren gök mavisi renkteki bantlara yazılmış beyaz harflerle jenerik, adeta savaşın gelişini duyuran davul sesleri eşliğinde akar. Nâzım Hikmet'in adından hemen sonra tanıdık bir ad daha belirir. 1934 tarihli *Türkiye'nin Kalbi Ankara* filminden bildiğimiz, Abidin Dino'nun sinema eğitimi için Leningrad'da birlikte çalıştığı yönetmen Sergey Yutkeviç.[44]

Jenerik biter. Kum saatindeki kumlar boşalmıştır ve tekrar döndürülür, zaman akmaktadır yine.

44 Sergey Yutkeviç (St Petersburg 1904-Moskova 1985).

Gökyüzü havanın sıcaklığını vurgularcasına turuncudur. Güneşi ve ayı görürüz. Güneşin ilk ışınları altında huzur içinde bir çiftçi uzun boynuzlu, güçlü öküzüne kuşadığı sabanla kan ter içinde tarlasını sürmektedir. Tarla yeryüzü yuvarlağını simgelercesine yuvarlaktır.

Toprak tamamen sürülmüş, ekilmeye hazırdır. Halkı simgeleyen Çiftçi boynuna astığı bir kasnaktaki tohumlarını eliyle toprağa savurarak ekmektedir. Dingin ve huzurludur.

Ekinler boy verir, rüzgârda salınırlar.

Çiftçi bir ağaç fidanı diker. Fidanın büyüyüp yeşerdiğini görürüz. Bu bir elma ağacıdır. Ekinler de artık biçilmeye hazırdır. Çiftçi elinde orak, güneşin altında ekinini biçmektedir.

Elma ağacı iyice büyümüş, meyvelenmiş, çiftçi de altında gölgede dinlenmektedir. Ağacın diğer yanında da öküzü gölgelenmektedir.

Birden uzaktan gürültülü bir ses gelir. Sanki bir fırtına esmektedir. Karanlık çöker, iç karartıcı bir şekilde peyzaj değişir: Bir şato önünde siyah bir ata binmiş, başında boynuzlu miğferi, kapkara peleriniyle bir Şövalye belirir. Atıyla birlikte baştan ayağa pusatlanıp zırhlanmış Şövalye, miğferindeki işaretle bir Haçlı savaşçısını çağrıştırmaktadır. Çiftçi ise ağacın dibinde huzur içinde elmasını yemektedir. Birden

Şövalye'nin siyah flaması kollar halinde uzanıp çiftçiyi kavradığı gibi alır, Şövalye'nin ayaklarının dibine getirir.

Şövalye dönmesini belirtircesine buyurgan bir tavırla Çiftçi'ye kılıcını sallar, Çiftçi başı eğik döner. Yerde bir balta belirir.[45] Siyah flamalar yine dalgalanarak Çiftçi'nin elini kolunu bağlar ve Çiftçi yerde beliren baltayı gönülsüzce alır, yavaşça, isteksizce kaldırır. Ekranda okları ve kılıçlarıyla karşılıklı savaşçılar belirir. Onlar da Çiftçi'yle aynı ritimle kaldırırlar silahlarını. Şövalye de kılıcını aynı ritimle kaldırır, kılıç güneşin önünden geçer, güneşin ışınları kararır, elma ağacı kararır, yaprakları dökülür, meyveleri düşer, çıplaklaşır.

Karşılıklı akın başlar, oklar atılır. İnsanlar ölür. Şövalye[46] kılıcını indirir, her yer ölü askerlerle doludur.[47] Çiftçi yeşil bir fonda, elleri bağlı çaresiz, umutsuz durmaktadır. Sonrasında yere çökmüş, başını avuçlarma dayamıştır.

Ekranda aynı kum saati tekrar belirir. Döner, kumları akar, zaman akar... Kum saatinin formu

45 Yönetmen senaryosunda davul olarak geçmektedir. Nâzım Hikmet sözcüğün üzerini çizerek "kılıç" yapmıştır. Filmde ise savaş baltası olarak gerçekleşmiştir.

46 Nâzım Hikmet yönetmen senaryosundaki Türkçe düzeltmelerde "kumandan" sözcüğünü kullanmış (YN).

47 Nâzım Hikmet, yönetmen senaryosu üzerine elyazısı ile Türkçe şöyle yazmıştır: *"Üstünde tepişenler ganimetleriyle şatoya dönerler, başkomutan da. Davul da kaybolur* (RGALİ 2250/1/127/10)".

ve bulunduğu fon değişir. Kum saati Barok dönemi anımsatan, kanatlı çocuk melekli, vazolu, kordonlu, fiyonklu bir çerçeve içindedir. Kum akar, zaman akar... İkinci döneme geçilmiştir.

Üst kısmında flama çizili eski zaman gravürlerini andıran bir görüntü belirir ekranda. Dünya yuvarlağı üzerinde bir çiftçi tarlasını ekmektedir. Elma ağacı capcanlı, güneşin ışınları sıcacıktır. Dereler akmakta, yaptığı işten huzur duyan Çiftçi orağını düzeltmektedir. Mutlulukla başını çevirir ve Genç Kız'ı görür. Mavi gökyüzüyle güneş arkada fon oluşturmuş, yumuşak esen yel, kızın elbisesini hafifçe dalgalandırmaktadır. Delikanlı'nın ve Genç Kız'ın arkalarında ayrı ayrı güneş belirir. Delikanlı sevgilisi Genç Kız'a pembe bir çiçek uzatır, güneşleri birleşip tek güneş olur ve her ikisi birlikte güneşin içine dalarlar.

Uçsuz bucaksız, yıldızlı bir gökyüzü belirir. Delikanlı'nın elinde yıldızlar vardır. Genç Kız'ın elinde çiçek, birlikte gökyüzünde uçarcasına dans etmektedirler.

Sonsuzlukta beliren beyaz bir yelkenliye binerler. Kuşlar uçmakta, denizin suları yıldızlara ulaşmaktadır. Mutluluk, aşk, coşku, sevinç hissedilmektedir.

Ekranda Kız'ın ve Delikanlı'nın yüzü görülür, aralarında ise pembe çiçek...

Birden davul sesleri duyulur, karanlık çöker.

Barok stili bir binanın önünde siyah bir atın üstünde, siyah peleriniyle ve Napoléon'un şapkasını andıran bir şapkayla omuzları püsküllü bir üniforma içinde atlı bir kumandan belirir. Flaması siyah, atı ve elindeki kılıcı siyahtır. Kılıcını Delikanlı'ya uzatır ve şeritler haline dönüşen bayrak Delikanlı'yı kıskıvrak yakalayıp Kumandan'ın önüne getirir. Eli kolu bağlanmış delikanlının elinde süngülü bir tüfek vardır. Ölümü simgeleyen Kumandan ve Delikanlı aynı ritimle silahlarını kaldırırlar. Savaş başlar. Ateşli silahların olduğu, topların patladığı bir savaştır bu.

Genç Kız karanlıklar içinde, çiçeği ise henüz elinde ve canlıdır. Savaş sürer, çiçek Kız'ın elinden düşer. Komutan kılıcını kaldırır. Göğüs göğüse yakın savaş başlar ve herkes ölür. Delikanlı başı önde eğik, tüfeği önünde, sapı kırılmış çiçek ise yerdedir. Tüfek yok olur.

Klasik formdaki aynı kum saati tekrar döner ve formu yine değişir. Bu kez kübik formdadır, fonda alevler vardır. Kumları akar, zaman akar... Üçüncü döneme, içinde yaşanılan yüzyıla geçilmiştir.

Dünya haritası görülür ekranda. Dünya artık endüstrileşmiş, fabrika bacaları tütmekte, tek pervaneli uçaklar, zeplinler uçmaktadır. Birden haritanın üzerini dikenli siyah teller kaplar. Haritanın rengi grileşir, kararır.

Dünyayı alevler sarmıştır, hemen her bölgede savaşlar çıkmış, bütün dünya yanmaktadır.

Kamera alevlerin arasından haritada Sovyetler Birliği'ne yaklaşır. Kamera daha da yakınlaşır. Gökyüzü masmavi, bulutludur. Dünyanın yuvarlaklığını vurgularcasına kavisli formda bir arazide gelişkin bir elma ağacının gövdesini kireçleyen birini görürüz uzaktan. Kamera ağaca ve huzurla çalışan Delikanlı'ya yaklaşır. Arka fon değişir, kule vinçler görülür. Delikanlı bir tuğla balyasını vincin kancasına takıp döner ve vincin kumanda kısmında oturan bir operatör olur. Kalkar, iskele üzerinde bir pencere doğraması takar. Bir çizim planşı üzerinde proje çizen teknik eleman, tezgâhında rende yapan bir marangozdur sırasıyla. Traktörünü süren bir çiftçiye dönüşür, oğlu elinde bir kitapla yoldan coşkulu bir çocuk ritmiyle koşturarak ona yaklaşmaktadır. Babasının omzuna oturur. İkisi de gülümsemektedir. Çocuk kitabını açar. Elindeki bir alfabedir. Babasına "A" harfini gösterir ve "A" der. Babası hayır anlamında başını sallar ve onun yalnızca bir A olmadığını, bacası tüten bir eve benzediğini anlatır. Çocuk şaşırır, ikisi de gülümserler. Çocuk "O" harfini gösterir ve seslendirir. Babası yine hayır anlamında başını sallar ve gülen bir çocuk başı olduğunu söyler.

Çocuk çok sevinir. M harfini açar, babası iki çatılı bir evcik olduğunu söyler. Bu sefer çocuk "hayır" der, bir karıncaya benzetir. İkisi de mutludur.[48] Sonra gökyüzüne bakarlar, bulutları bir şeylere benzetmeye çalışırlar. Bulut bir fil olur. Çocuk ekinlerin üzerinde hayallerine dalar, bulutlar birer at olmuştur ve o da ata binmiş, uçmaktadır. Bulut bir kayık olur ve masmavi bir denizdedir. Elma ağacına ulaşır, elmaların hepsi renkli birer top olup havaya yayılır.

Birden müzik değişir, sertleşir. Ekinlerin üzerinde kara çizmeli ayaklar belirir. Çoğalırlar ve ekran tamamen siyaha dönüşür. Her birinin içinde savaş uçağı figürleri olan gamalı haçlar görürüz. Bombalar atılmaktadır. Neler olduğunu anlamaya çalışan baba, kamyonundan kızgınlıkla iner. Çocuk elinde alfabesiyle karanlık içinde kalmıştır. Uçaklardan yapılan yaylım ateşleri alfabenin yapraklarını delik deşik etmiştir. Karalar içinde, elinde kılıcı olan şapkasıyla Hitler'i çağrıştıran bir komutan belirir. II. Dünya Savaşı başlamıştır. Elma ağacı çıplaklaşır. Tanklar

48 Nâzım Hikmet bu kısımda sanki oğlu Mehmet'e de bir selam göndermektedir. Münevver Andaç'ın 1956 yılında kendisine yazdığı ve 100 ile numaralandırdığı mektupta oğulları Mehmet'in alfabeyi öğrenirken harfleri neye benzettiğini anlatır. Bu mektuptan da edebiyatımız *"İstanbul'dan Mektup"* adlı bir şiir kazanır (*"Kitap-lık"* dergisi, S. 127, *Münevver'den Nâzım'a İki Mektup*, haz. M. Melih Güneş, s. 47-53. Şiir için ayrıca bkz. Nâzım Hikmet, *Yeni Şiirler*, YKY, İstanbul, 2002, s. 85.)

ilerler. Savaş, üzerinden geçtiği her şeyi, binaları, heykelleri yıkar. Ekranda tekrar bir gamalı haç belirir. Baba yerden kızıl bir kılıç alır, kararlı bir tavırla kaldırır. Kızıl yıldızlı tanklar ve ordu belirir. Karşılıklı ateş başlar. Her yeri kızıl yıldızlar kaplar. Baba kılıcını zafere kaldırmaktadır sanki. Komutanla karşı karşıya gelirler, kılıçlarını karşılıklı indirirler. Gamalı haç parçalanır, kızıl kılıç ise sapasağlamdır. Ancak her şey yıkılmış, karanlıklar içindedir. İnsan kapkara yer yuvarlığının üzerinde önceki savaşta olduğu gibi yine omuzları düşmüş, bir başınadır; kurşunlardan delik deşik olmuş yerdeki alfabe yaprağıyla birlikte...

Ekran kararır.

Jeneriği anımsatan, siyah fon içindeki yumuşak mavi hatlar belirir. Kamera maviliklere yakınlaşır ve masmavi bir gökyüzü olur. Simsiyah yer yuvarlağının üzerinde, Delikanlı'nın gövdesini kireçlediği görkemli elma ağacı yanmış, simsiyah olmuştur. Delikanlı yeri eşeler, ağacın külleri elinde kalır. Kızgındır. Düşünür. Birden küllerin arasında minicik bir fidan görür. Huzur duyar, sevinir. Fidan büyür, ağaç olur. Yanık elma ağacının yanında, ekinlerin arasında boy atar, meyvelenip bir elma ağacı olur.

Teknoloji ilerlemiştir. Delikanlı iskelenin üzerinde devasa bir heykel yontmaktadır. Sağ elinde güneşi

taşıyan bir erkek heykelidir bu.[49] Elma ağacı daha da büyür. Güneş ışınlarını cömertçe sunmaktadır.

Ucu bucağı olmayan gökyüzünün sonsuzluğunda güneş yerinde durmakta, yıldızlar adeta yüzmekte, gezegenler ışıldamaktadır. Erkek asma köprüyü iki eliyle gökyüzüne kaldırır ve tekrar yeryuvarlağının üzerinde bir elma ağacı önünde görünür. Işınlar yükselmekte, bilinçli bir şekilde sanki bir orkestrayı yönetmektedir. Elma ağacı daha da büyür. Birden bir gürültü duyar ve başını döndürür.

Bomba sesleri gelmektedir. Füzelerin, roketatarların önünde elinde kılıcıyla siyahlar içinde bir komutan durmaktadır. Komutan'ın önünde, kırmızı bir kumanda düğmesine yakın duran turuncu renkte bir robot vardır. Sessizlik hâkimdir. Füzeleri yakın plan görürüz. Erkek kızgın ve dikkatlidir. Komutan kılıcını yavaşça kaldırır, Robot da kolunu aynı ritimle kırmızı kumanda düğmesine doğru kaldırmaya başlar. Düğmeye yaklaşmıştır. Ancak Erkek de çoğalmaya başlar, kalabalıklaşır. Elini "dur" anlamında Robot'a doğru tutar.

Ardından da halkın elleri de birlik içinde aynı şekilde uzanır. Robot kolunu çekmek zorunda kalır. Kolunu indirir, Komutan da kılıcını indirir. Erkek'in

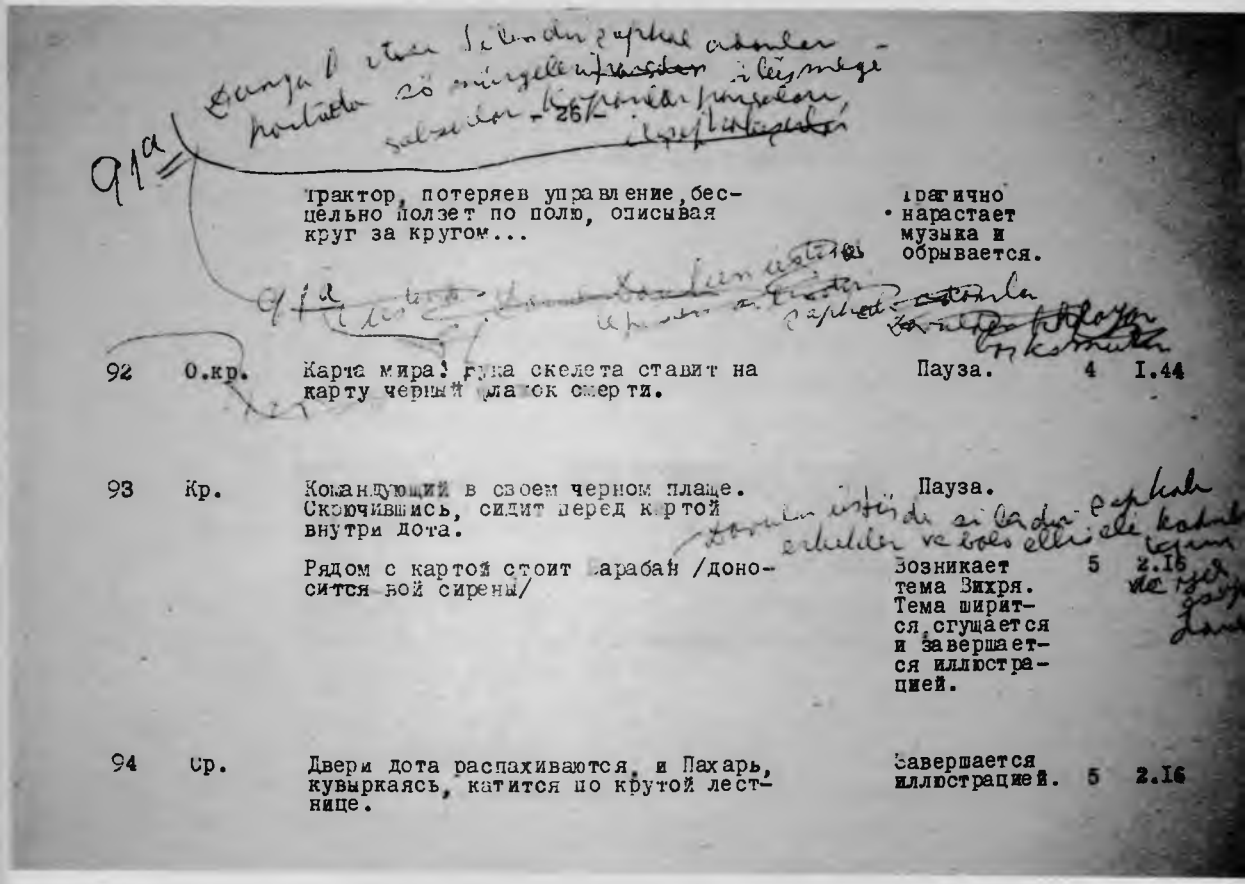
49 Yönetmen senaryosunda, heykelin malzemesi, kopmuş bir buzdağı olarak belirtilmektedir.

kararlı bakışlarıyla sahne kararır... İnsan sayesinde süregiden savaşlar yine İnsan sayesinde başlamadan durabilmektedir.

İşlenmiş topraklar üzerinde elma ağacı sakin rüzgârla salınmaktadır. Çiftçi boynundaki kasnaktan aldığı tohumları sürülmüş toprağa serpmektedir. Sarı saçlı, güzel bir genç kız yüzü belirir. Erkek elindeki pembe çiçeği Kız'a uzatır. Çocuk ekinlerin üzerinde ders çalışmakta, kitabının sayfaları esen yel ile kendiliğinden çevrilmektedir. Elma ağacı serpilip büyümüştür. Erkek, bir elinde alfabe tutan çocuğunu diğer elinden tutmuş, karısı hemen ardında tüm aile dimdik hepsi elma ağacının önündedir.

Kamera yeryuvarlağının da görüleceği şekilde biraz uzaklaşır ve film biter.

EKLER

		Трактор, потеряв управление, бесцельно ползет по полю, описывая круг за кругом...	Трагично нарастает музыка и обрывается.		
92	О.кр.	Карта мира! Рука скелета ставит на карту черный плащ смерти.	Пауза.	4	I.44
93	Кр.	Командующий в своем черном плаще. Скорчившись, сидит перед картой внутри дота.	Пауза.		
		Рядом с картой стоит барабан /доносится вой сирены/	Возникает тема Вихря. Тема ширится, сгущается и завершается иллюстрацией.	5	2.16
94	Ср.	Двери дота распахиваются, и Пахарь, кувыркаясь, катится по крутой лестнице.	Завершается иллюстрацией.	5	2.16

Nâzım Hikmet'in "*Hanene Huzur Dolsun*" yönetmen senaryosu üzerindeki düzeltmeleri (Belgenin orijinali RGALİ'dedir).

CANLANDIRMA FİLMLER İÇİN YAPILAN TOPLANTILAR

Resmi bir kurum olan Soyuzmultfilm'de bir filmin gerçekleştirilebilmesi için hazırlanan çalışmaların "Sanat Sovyeti" olarak adlandırılan bir danışma kurulundan geçmesi gerekiyordu. *Sevdalı Bulut* ve *Hanene Huzur Dolsun* filmleri için yapılan bu toplantıların notları, kendisi de bir Soyuzmultfilm çalışanı olan Vera Tulyakova-Hikmet'in arşivinde korunmaktadır.

"Sevdalı Bulut" için bir, *"Hanene Huzur Dolsun"* için üç toplantı tutanağı bulunmuştur. Rusça olan belgeler steno tekniğinde yazılmıştır. Nâzım Hikmet'in konuşmalarının dışında yazılanların tümü bire bir Türkçeleştirilmemiş, söylenmek istenenlerin anlaşılabilmesi amacıyla kısmî ya da özetlenerek aktarılmasına çalışılmıştır.

Nâzım Hikmet bu toplantıların ikisinde yer almıştır. Toplantıdaki konuşmalardan dönemin ve bölgenin düşüncesi, tavrı ve sanat anlayışı konusunda izlenimler bulmak mümkündür. İosif Stalin'in ölümünden sonra, adını İlya Erenburg'un 1954 yılında yazdığı *Buzların Çözülüşü* adlı eserinden aldığı söylenen *Hruşov Ottepeli*[50] olarak adlandırılan dönemin görece rahatlığı ve esnekliği hissedilebilir. Ancak bir yandan da modernizme ve yalınlığa yaklaşımın izleri de görülmektedir.

50 Ottepel: Rusça, (buz, don için) erime, çözülme.

"Sevdalı Bulut"

Sanat Sovyeti Toplantı Notlarından

Tarih: *26 Şubat 1959*

Katılanlar:

Sanat Sovyeti Başkanı: S. İ. Kulikov

Sanat Sovyeti Üyeleri: L. K. Atamanov, D. H. Babiçenko, B. V. Barnet, İ. P. Vano, V. D. Degtyarev, V. G. Suteyev

Senaryo bölümünden: P. V. Frolov, Z. İ. Pavlova, A. G. Snesarev, Vera V. Tulyakova, Raisa İ. Friçinskaya

Yönetmenler: A. G. Karanoviç, R. Kaçanov

Çizer-Sahneleyen: V. Sobolev

Gündem:

"Sevdalı Bulut" yönetmen senaryosunun tartışılması *(Senaryo yazarı Nâzım Hikmet, yönetmenler A. Karanoviç ve R. Kaçanov)*

S. İ. Kulikov: *Yoldaşlar, işe başlamak için bir öneri var. Bugün bize* Sevdalı Bulut *filminin hazırlık aşamasının ilk etabı tartışmaya sunuluyor. Grup, yönetmen senaryosunu, eskizleri ve ilk kukla denemesini sunuyor.*

Ne yazık ki bu seferki toplantıda yoldaş Nâzım Hikmet [rahatsızlığı nedeniyle] *yok. Daha önceki edebî senaryo görüşmesinde de o vardı, ben yoktum. İyileştiğinde onunla yeniden bir araya gelelim. Belki de müzik hazır olduğunda, bir kez daha bir araya geliriz ve film hakkındaki söyleşimizi sürdürürüz. Yönetmen senaryosunda bildiğim kadarıyla bazı değişiklikler var, öyle değil mi yoldaş Tulyakova?*

Vera Tulyakova: *Evet.*

S. İ. Kulikov: *Bana söylediklerine göre yönetmen senaryosunun ilk hali biraz eli sıkı yazılmış ve yönetmenin yorumu için çok açık değildi. Ekran ve grafik anlatım için ve bir kukla filmi için biraz zorluklar içerdiğini çok açıkça söyleyebilirim. Nâzım Hikmet'in masalı iki bölümlük bir film için yeterli olmayabilir. Yoldaş Karanoviç ve Hikmet'le de konuştum. Ek epizodlar yapılması gerektiğini düşünmüştük. Şimdi senaryonun ilk haline göre epey gelişmeler var. Sanat Sovyeti üyelerinin yönetmence yorumlanmış senaryo hakkında daha çok fikri olacak.*

Çağımızın yazarı ve dramaturgu Nâzım Hikmet gibi popüler biriyle işbirliği yapmak çizgi film stüdyosu[51] *için çok memnuniyet verici. O yalnızca bizde değil, yurtdışında da çok ünlü biridir. Üstelik yalnızca tiyatro dramaturgu değil, sinema dramaturgu olarak da önemli biridir. Geçtiğimiz yıl, yine onun bir eseri olan, Çek ve Bulgarların birlikte yaptıkları* Bir Aşk Masalı*'nın*[52] *dublajını yaptık. Sonucun çok iyi olduğunu*

51 Soyuzmultfilm kastediliyor (YN).
52 *Ferhad ile Şirin* (YN).

söyleyebilirim. Hikmet'in senaryosundan bir canlandırma filmi ilk kez yapılmakta. Bana öyle geliyor ki, çağdaş edebiyatçılarla, yazarlarla yaptığımız işlerde sanatımızın bütün olanaklarını kullanalım ki onların üretimlerini yalnızca popülerleştirmekle kalmayıp düşüncelerini de doğru aktarabilelim. Bu film, Masanın Türküsü[53] *gibi diyaloglu bir film olmamalı. Kameramız, yazarın laboratuvarında gibi olsun. Bu filmle buna başlayabiliriz. Zamanımız var. Grup, Sanat Sovyeti'nin görüşlerini almayı çok istemekte. Bu nedenle bu film hakkında varsa –ama iyi, ama eleştirel– bütün görüşlerinizi söylemenizi çok rica ediyorum.*

İvan Petroviç, sözü size bırakıyorum...

İ. P. Vano: *Bana kalırsa senaryo şimdi önceki gördüğümüzden, henüz edebî formdaki halinden önemli derecede ilginç. Kafa karıştırıcı ve biraz anlaşılması zor gibiydi. Bence şimdi daha net ve açık. Artık düşünmektense yapmaya geçmeliyiz.*

Şunu da söylemeliyim ki bu şairane bir metin.

A. G. Karanoviç: *Hikmet'in ricasını iletmeyi unuttum. Bu bir şiir değil, sözcüğü sözcüğüne bir çeviridir. Metne bir şiir gibi bakılmaması gerektiğini iletmemi istemişti.*

S. İ. Kulikov: *Bizi büyük bir hatadan döndürdünüz. Önceden uyarmak gerekirdi. Biz bunu bilmiyorduk.*

İ. P. Vano: *Bunu bir kenara koyalım demek ki.*

Grup da şiirin özel bir çalışma gerektirdiğini düşünüyorsa ki bence doğrusu budur; çünkü şiir unsurlarının pek çoğu burada ayrılabilir.

53 *Балладой о Столе [Balladoy o Stole / Masanın Türküsü]*, 1955 Soyuzmultfilm yapımı kukla film. 10 dakika süren ve bir bürokratı yeren film baştan sona diyalogludur.

Senaryodan başlamak istiyorum. Süvari deyince ata oturmuş bir kişi anlarım hep. 2. sayfadaki 3. kadrajı okuduğumda:

> *"Erkek sesi: Süvariyi görüyor musunuz / Bu Seyfi'dir,*
> *odur bu toprakların sahibi.*
> *Mülkünün orta yerinde bir tepede durmaktadır*
> *Seyfi."*

Düşündüm ki Seyfi at üstünde durmakta. Sonra 4, 5, 6 ve 7. kadrajlara ve başkalarına da baktım:

> *"Seyfi ellerini çırptı ve o an bir yılan, karayağız bir ata dönüştü."*

5. kadrajdaki "Süvariyi görüyor musunuz?" ne oluyor? Yani Seyfi at üstünde değil miydi? Sonradan gösteriliyor ki, o at üstünde değil, bir ıslık çalıyor, bir yılan peydah oluyor ve yılan ata dönüşüyor. İşte o zaman Seyfi bir süvari oluyor. İşte bu yönetmen yanlışlığı, yönetmen senaryosundan kolay kolay kaçmamalı.

Bir mütalaam daha var. Seyfi ceylanı kovalıyor, çok da güzel yapılmış:

> *"... ancak ok ceylana isabet etmedi, toprağa düştü.*
> *Ceylan son gücünü kullanarak ileriye doğru koştu."*

Burada bir kopukluk var, mantıksal bir kopukluk:

> *"Erkek sesi: Lâkin oradaki, kimin bahçesi*
> *Kadın sesi:*
> *Güzelim bahçesi Ayşe'nin*
> *güzelliği ve güzel kokusu*
> *katar cana huzuru."*

Hepsi doğru. Sonra 25 ve 26. kadrajlarda ve birden 27'de

"Ceylan bahçenin duvarından atlar ve bitkin düşer.
Ayşe'nin yanına koşar."

Eğer kopukluk bir tane olsaydı, yapılabilirdi, ancak tasavvur edin, bende bir ok olduğunu varsayalım. Ceylanın koşmasını 27. plandan önce yapmak gerekir, sonra bu. Ve o zaman doğrudan bir bütün oluyor. Bu durumda olmuyor.

Şiir biçimindeki metni ayrı tutuyorum, ama bana kalırsa seyirci için anlaşılmaz ve zor gelecek.

Erkek sesi diyor ki:

"Seyfi, Ayşe'ye nefret besler
O güneşi değil, karanlığı sever
bütün canlılar, bütün güzellikler,
Seyfi'nin nefretini çeker."

İki kadraj sonra devam eder:

"Ayşe, konuş benimle.
Seni seviyorum.
Rica ediyorum,
karım ol benim."

Bu metinlerle bir oyun yapmalı ki seyirciye ulaşabilsin, Seyfi'nin kurnazlığı gösterilebilsin... Bu haliyle biraz kararsız, sağlam değil. Kukla işi üstelik. Belki metni değiştirmeli, Seyfi Ayşe'yi seviyor, Ayşe onu sevmiyor gibi sanki. Seyfi'nin bahçeyi mahvetmek istemesinin nedeni seyirciye iyi ulaştırılmalı.

Eğer Hikmet'in planladığı akışı korumak isterseniz, net

bir şekilde yapmalı. Çünkü bu metin seyirciye yanıltıcı gelebilir. "Rica ediyorum karım ol benim"den farklıdır istenen.

Sonra 34. plan, sayfa 7. Ceylan Ayşe'nin yanına düşer ve onu Seyfi'den korumak ister. Ve koro seslenir:

"İnanma Ayşe, Seyfi senin düşmanın.
Onun istediği bahçeni kırıp geçirmek,
ağaçlarını kesmek,
seni mahvetmek."

Ve 35 plan, 4 satır. Koro 4 metre 32 kadrajda, ama metin 5 metre ve 28.

Okumalar hep uzun, siz de bakın bu doğru bir hesap değil. Konuşmalardan önceki metrajın daha uzun olduğu anlaşılmalı.

· *Şimdi de sayfa 11, kadraj 55: "Bulut içini çeker. Ayşe Bulut'a bir öpücük gönderir."*

Kadraj 56: "Bulut gülümser, sonra büyük bir gül, yürek formunu alır. Sonra tekrar bir erkek başı". Sonra hemen "Ayşe toprağı kazıyor" geliyor.

Bilmiyorum, bana kalırsa bu doğru değil. Çünkü güneş canlı ışıldıyor. Bir reaksiyon olmalı. Ayşe havaya bir öpücük gönderiyor, Bulut gülümsüyor, bakıyoruz ki Ayşe toprağı eşeliyor.

Montaj nasıl olacak? Mucizevi, ilginç, lirik notlardan sonra birdenbire "Ayşe toprağı kazıyor". Bir göz bile atmadan, bir tepki göstermeden...

Şimdi gelelim sıradakine: Yoldaşlar, şiirleri temize çekeceksiniz, belki bunu Hikmet üstlenecek belki de başkası.

14. sayfa, kadraj 75:

"Bu benim armağanım
Koyu mavi kumullardan".

A. G. Karanoviç: *Kadifeden.*[54]

İ. P. Vano: *Ben hiçbir zaman mavi bir kum tepesi görmedim. Kum tepesi dediğin kumludur, sarıdır. Demek yazım hatası mıymış?*

Sonra 17. sayfa, kadraj 93, 94, 95, 96:

"Şaşkınlıkla bakar Seyfi...

Bulut onu çekmektedir.

Seyfi artık dumanla sarmalanmış, tıkanmıştır, atını kamçılar ve nihayet zorlukla dumanların arasından çıkar..."

Burada hepsi yaklaşık 1,5 metre. Bana öyle geliyor ki bu metraj yeterli değil.

19. sayfa, 103 numaralı plan:

"Deri çuvalları alıp çıkardı. Yere koydu. Islık çaldı, ellerini çarptı ve koca kum tepesi çuvalın içine girdi."

Bunu işaretledim çünkü ilerde bir çuval daha var. Ya da iki çuval farklı renklerde olmalı. Çünkü biri kum, diğeri Rüzgâr için. Yoksa hepsinin tek çuval içine gireceği anlaşılabilir. Bence metinde ya da açıkça bir yerlerde iki çuval görülmeli. Karıştırmamak için iki farklı renk olmalı.

Bence dramatik durumlara da dikkat etmeli. Yönetmen çözümleri yeterince açık değil. Örneğin 28. sayfada Seyfi, Rüzgâr'ı kışkırtmaya çalışıyor. "Görüyor musun işte, sen onu yenemezsin" diyor.

"ve tekrar Bulut'un üzerine saldırdı Rüzgâr". Koro burada devreye giriyor ve "Seyfi seni aldattı Rüzgâr, sen ölüme hizmet ediyorsun" diyor. Hemen bu iki laftan sonra Rüzgâr tam tersine dönüyor ve kumları yerden kaldırdığı gibi savuruyor.

54 Rusçada ses yakınlığı olan *"barhan (kumul, kum tepeleri)"* ve *"barhat (kadife)"* sözcükleri belirtiliyor (YN).

Seyirciye anlaşılmaz gelecek iki satır laftan sonra Seyfi'ye olan bu farklı tavır: "Seyfi seni aldattı Rüzgâr, sen ölüme hizmet ediyorsun."

Ayşe Rüzgâr'a daha önceden seslenir: "Bahçeme acı, Bulut'a acı, bana acı." Ayşe'nin konuşmasından sonra Rüzgâr'ın gürültüsü yavaş yavaş kesilir. Seyfi seslenir: "Sen onu yenemezsin." Rüzgâr tekrar Bulut'a saldırır.

Bulut "Rüzgâr, Rüzgâr, sen benden güçlüsün. Ancak benim sevdalı yüreğimi yenemeyeceksin" der.

Fırtına durur.

Seyfi "İşte gördün mü, sen onu yenemezsin!" Rüzgâr tekrar saldırır Bulut'a. Ancak koronun söylediği bir çift laftan "Seyfi seni aldattı Rüzgâr, sen ölüme hizmet ediyorsun!" sözlerinden sonra Rüzgâr Seyfi'ye saldırır. Bu iki cümlenin gücü çok net değil. Bu detayı çalışmak gerek. Okuduğumda hissettiğimden farklı bir şey olmuş şimdi.

Şimdi, kuklaları gördük ve hepimiz çok beğendik. Bazılarının ne yazık ki yalnızca eskizlerini gördük. Gördüğümüz iki eskiz bana İran minyatürlerini, fresklerini çağrıştırdı. Bizde Doğu Kültürleri Müzesi var, oraya bakılabilir, hepsi doğru değil mi, başka türlü değil yani? Bunu Sobolev yaptı, kendisi de burada. Söyleyeceklerim bunlar. Bence oldukça yeni, oldukça ilginç ve oldukça kendine özgü bir iş ortaya çıkacak.

Çekimden önce verilecek biraz daha emekle son zamanların kukla filmleri içinde yapılmış kesinlikle çok ilginç bir şey çıkacak. Hissediyorum. Bu bana memnuniyet veriyor. Senaryo hakkındaki görüşlerimin olumlu olduğunu belirtmiştim.

Belirlediğim şeyler bunlar ve artık sonlandırmak istiyorum. Bu kadar uzun konuştuğum için bağışlayın.

D. N. Babiçenko: *İvan Petroviç senaryo hakkında çok ve çok doğru görüşler anlattı. Senaryonun edebî versiyonunu*

tartıştığımızda tek bölümdü, şimdi görüyorum ki film iki bölümden olacak. İvan Petroviç'in dediği gibi metraj yetmeyecek, ciddi ciddi düşünmek gerek bunu.

Kuklalar yapılacak. Bana öyle geliyor ki çok ilginç olacak. Önceden yalnızca çizim olarak, grafik düşünmüştük.

Sobolev'le önceki çalışmalarımdan biliyorum, hep ilginç işler çıkardı, memnuniyet vericiydi. Burada stilize etmek gerekiyor. Basit bir çözüm değil.

Bulut'tan pek hoşlanmadım. Sebebini açıklayamıyorum, belki kukla sinemasında çalışmadığım için.

Grup ilk etabı çok geniş çalışarak bitirmiş. Yapılabilecek her şeyi yapmak gerek. Eğer yapamıyorsak gruba yardımcı olalım, bölümün yükü önemli değil...

Kompozitör kim?

A. G. Karanoviç: *Babayev.*

B. V. Barnet: *Senaryoyu okudum, çalışmalara baktım ve şaşkınlık içindeyim. Bana öyle geliyor ki çok incelikli çözümler bulunmuş grafikte, stilizasyonda. Çok ilginç bir film olacak.*

Senaryo için çok önemli bir şeyden başlamak isterim. Denemeleri gördük, kuklalar güzel, bence fon çok alacalı ve kukla için iyi değil. Kuklalar ifadesiz kalabilir. Duvarda asılı duran ve masadaki örnekler çok iyi. Bu mavi renk giysi, fonla uyumsuz.

Şiirler hakkında konuşuldu. Bilmiyorum, şiir formu düzyazıyla ilintilendi mi?

A. G. Karanoviç: *Hepsi şiir formunda olacak.*

B. V. Barnet: *O zaman iş başka. Benim önerim –hatta aynen kopyalanabilir de– bir Yunan korosu gibi olsun bazı*

sesler. Besteciye bağlı olarak bir ses esnekliği sağlanmalı. Çok deneyimli bir kompozitör-animatör bulmak lazım. Besteci animasyon üzerine çalıştı mı?

A. G. Karanoviç: *Hayır.*

B. V. Barnet: *Bunu çok ciddi bir şekilde kontrol etmeli. Deneyimli olmayan bir kompozitör animasyonu bir araya getiremez.*

Şimdi senaryo hakkındaki görüşlerime geçiyorum: Bazı yerlerde kararsız kalındığını düşünüyorum, renkler örneğin. Seyfi yok edilirken mucizevi ve canlılar. Bence bütün dramatik şeyler içinden önemli dramatik ögeleri patlatmalısınız. Belki de yanılıyorum.

Bölüm bölüm konuşmayacağım. Yalnız bazı yerler benim için yetersiz. Örneğin film izlendiğinde Ayşe'nin Bulut'a duyduğu şükran, yani Bulut'a olan lirik duyguları yok, yalnızca saptanmış anlar var. İvan Petroviç doğru diyor, Bulut'un öylesi yüceliğinden sonra o tutmuş toprak kazıyor.

Bulut'un gücünün azalması iyi verilmeli. Hüznü, yaşamsal liriği filme taşımak gerek.

Sanatta sovyet korkutucu bir şeydir, mademki yoldaşça söyleşme için toplandık her şeyi konuşmak gerek. Ben bu şiirsel üslubu anlıyorum ama ne var orada? Semiramis'in bahçeleri kabul edilebilir bir şey, belki de stilistik olarak önemli bir şey... Şeyinizin stilini bozmak istediğimden değil, iyilikle başlamak daha güzel olmaz mı? Semiramis'le başlansa, onun da tavusları, belki ceylanı da olabilir, sonra korkunç Seyfi çıkagelir... Sonra çok önemli bir konu: Besteci.

Son bir görüş: Kumlar kum tepelerinden mi, çölden mi? Peki sonra? Şöyle yapmaya değmez mi; kumlar çuvala dolduğunda Büyük İskender'in kalesinin yıkıntıları ortaya çıksa vs vs.

L. K. Atamanov: *Senaryoyla ilgili görüşlerim önceden biraz kötü idi ama şimdi düzeltmeler yapıldıktan sonra görüyorum ki hepsi çok güzel olmuş ve çok ilginç bir çalışma olacak.*

Mütaalalarım nasıl? Önce başlangıç. Evet, süvari neden atsız?.. Çalıları ve ceylanı gördüğünde ata gereksinim duyuyor sanki. Ceylanı görüyor ve dörtnala koşturuyor.

Sonra İvan Petroviç gibi Ayşe'nin bahçesine dönmek istiyorum. Bana kalırsa bahçenin yandığını anımsatmaya gerek yok. Vano'nun dediği gibi evlilik konuşması biraz karanlık. Bu ironi –yalan söylemesi– pek olmamış gibi.

Şimdi kumlar: Kumların çiçekleri kapattığı pek verilememiş.

Besteciye gelince... Besteciyi beğendim, ama müzik biraz da yönetmeni bağlar. On tane çizgi filmin müziğini oldukça güzel yapmış bir besteci, onbirincisinde yönetmen kötüyse farklı bir sonuç çıkarabilir.

Biraz da Bulut hakkında konuşayım, beğenmedim, biraz stilize etmek gerek. Bulut sevdalı mı, esrarengiz bir gücü mü var? İfadeyi vermek zor olabilir ama mümkün.

İran minyatürünü çok iyi bildiğimi söyleyemem ama izlenimim şudur ki iyi yapılmış. Büyük planların yeşil fonda olması hoş. İran minyatürlerini çağrıştırıyor...

Bazı yerlerde illüstrasyonlar görüyorum, böyle bir şey için, böyle bir senaryoda bu gerekebilir, kaçış yoktur.

Filmin sonunda Bulut'un ölmesi hoş, bence Boris Vasilyeviç haksız. Bu tema filmin her şeyi. O ölüyor ve anılmalarıyla havuzda kalıyor. Bu yeterli. Yeniden çıkması kötü olur. O zaman yeni bir entrika olacak. Bence dokunmaya değmez.

Genel izlenimim çok çok iyi. Bir küçük görüşüm daha var, onu yönetmene söyleyeceğim, küçük bir detay, burada gündeme getirmeye değmez. Bana öyle geliyor ki çekimler güzel,

ilginç olacak. Çünkü yeni bir stil çözümü görüyoruz ve bu çözümler yönetmenin, ressamların kendilerini aşacakları bir çalışma gerektirecek...

V. D. Degtyarev: *Bu çok büyük bir iş ve iyi gidiyor. Grubun çalışması ve sonuca gidiyor oluşu memnuniyet verici. Doğrudan söylüyorum, bu arayışlarınız her zaman yoktu, şimdi gerçek ve yeni şeyler var, kuklalarda ve dekorasyonda bulunmuş yeni olanaklar var. Bu gerçek, bu güzel yaratıcılıklar arayan grubu desteklememiz gerek.*

Genel olarak her şey benim hoşuma gitti. Ayrıntılar hakkında biraz konuşabilirim. Burada nerdeyse yeni başlayan genç ressamın dikkatini çekmek isterim. Büyük bir rol oynuyor. İran minyatürlerini zamanında doğal boyalarla renklendirdiler ve kimyasal sorunları yoktu tabii. Burada kullanılacak boyalar da önemli.

Senaryo hakkında yeni bir şey söylemeyeceğim. Rüzgâr hızlı geçiyor. Bulut konusunda ise evet ölmeli ama güzel ölmeli. Bu Bulut benim hoşuma gitmedi. Bakû ve Aragvi restoranlarında[55] *gördüklerimizden daha züppe sanki, belki onlar da minyatür tarzı çalışıldı. Ama Bulut güzel olmalı. Pratik olarak konuşmak gerekirse siyah kontür olmalı.*

A. G. Karanoviç: *Denedik.*

V. D. Degtyarev: *Benim en iyi izlenimim şudur ki, siz onu yapmışsınız zaten. Ama dediklerim bir eleştiri değil de küçük birer uyarı. Bulut'u belki tek tonda değil de iki tonda çizmeli. İran minyatürlerinde birkaç farklı tonda çizilmiş bulutlar vardır.*

55 Moskova'daki, duvar ve tavanlarında kalemişi bezemeler olan Azeri ve Gürcü lokantaları.

Bir de, ben netleştiremedim ve kimse de konuşmadı. Kötülüğün temsilcisi öldü mü? Ölmediyse öldürmeli. Beş dakika sonra o yine, yeni bir yılandan dönme ata binip gelirse... İşte bunu netleştirmeli. Bu artık yazara bağlı. Bende böyle bir his oluştu, beş dakika sonra yeniden çıkıp gelecek sanki.

A. G. Karanoviç: *Bence bu yapılan doğru. Bu yazarın, Hikmet'in düşüncesi. Kötülük hep var ve onunla hep mücadele etmek gerekecek.*

V. D. Degtyarev: *Genelde, grubun yaptıkları benim çok hoşuma gitti. Bence güzel, kesinlikle yeni, taze bir esinti çıkıp gelmekte bize...*

V. G. Suteyev: *Fazla konuşmayacağım. Senaryo Hikmet'ten geldiğinde çok sıcaktı. Profesyonelce olmasından değil, hatta diyebilirim ki derli toplu bile değildi. En başta, senaryonun şairane olması sizi ele geçiriyordu, işte bu en ilginciydi. Hikmet benim çok hoşuma gitti, bir şair olduğunu hissettim, senaryonun bir şairden geldiğini hissediyordunuz ama aynı zamanda bir film yazarı olarak da çok önemliydi. Senaryoyu en değerli yapan işte bu. Bence filmde kesinlikle bu şiirsel üslubu korumalıyız. Bence Hikmet çok çağdaş bir şairdir ve bizim de olabildiğince çağdaş bir film yapmamız gerekir. O destan ve Doğu masallarını çok iyi irdelemiş ve harmanlamış biridir. Şimdi mesele bizim bu senaryoyu nasıl açıp gösterebileceğimizdir. Bence grafik anlatımlar oldukça yetenekli ve ilginç olmuş. Sobolev Doğu minyatürlerini iyi anlamış. Ben çok isterdim ki tamamen grafik olsun, oysa çalışma yarı grafik, yarı üç boyutlu.*

Yoldaşlar belirgin mütalaalarda bulundular, karakterlere dikkat etmek gerek. Bulut bir kahraman ama sanki çok mekanik olacak gibi. Korkarım böyle olursa çok resmi olacak

ve sevdalı bir bulut olamayacak. Bence senaryodaki en ana karakter Bulut, ama ona çok yer verilmeli ve Ayşe neredeyse teslim olmuş bir rolde ve Seyfi de olabildiğince kötü. İyi aktarılamazsa Bulut da sevdalı olamayabilir.

S. İ. Kulikov: *Bütün Sanat Sovyeti üyeleri konuştu ve bana onlara teşekkürlerimi bildirmekten başka bir şey kalmadı. Yoldaşlar bugün çok değerli, çok ilginç, doğru ve gruba yararlı görüşlerini sundu. Boris Vasilyeviç, Vladimir Grigoryeviç ve Degtyarev'in görüşlerinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bunları yinelemeyeceğim. Atamanov ve Babiçenko çok değerli mütalaalarda bulundular. Bence yılanın ata dönüşmesini ve atın derisinin yılan derisi gibi olduğunu vermeliyiz. Bunu kesinlikle yapmalı.*

Genel görüşüm şu: Yönetmen senaryosu henüz sonlanmamış ve net değil. Ama burada sinematografi için aldığımız şiirsel malzeme son derece önemli bir rol oynuyor.

Bence şimdi senaryo daha net olarak yeniden yazılmalı. Çünkü şimdi bir işbirliği var. Belki yeni sonuçlar da bulunabilir.

Planlar çok fazla, kadrajlar fazla.

Suteyev'in dediği doğru, daha özenerek yazılmalı. Bulut'u içeren kısımlarda örneğin, "Bulut Ayşe'yi gördü, ona yardım etmeye karar verdi ve güneşi kapattı." Burada bile kaç bölüm, kaç kadraj var? Bence Bulut uyku sahnesinde yalnızca ninni söylememeli (bunun da net yazılmadığını düşünüyorum), belki Bulut burada kendi kendisiyle konuşmalı da. Bunu Ayşe duymasın, ama Ayşe'ye olan duyguları daha da anlaşılır olacak. Bulut'un mahremiyetini biraz daha açmalı.

Ceylana ok atılma sahnesinde de geniş planlar kullanmak gerek.

Benim şöyle bir önerim var: Grubun, diğer görüşleri

de dikkate alarak daha açıklayıcı malzemelerle birlikte ve Hikmet'le metin üzerinde yapılacak çalışmanın hızlandırılarak bir gösterim daha sunması.

A. G. Karanoviç: *Hikmet hasta, ciğerlerini üşütmüş.*

S. İ. Kulikov: *Edebî parçalar ortaya çıkartılmalı, özellikle sonunda. "ve gerek yok yanmaya kahramanlara. Onlar yaşar her şeyde ve her yerde, bu Bulut'un kalması gibi yansımasıyla suda." Belli ki burada söz konusu olan ölümsüzlük. Bu konuyu açmak gerek. Yönetmen senaryosunda grafik olmalı.*

A. G. Karanoviç: *Grafik nerdeyse yok.*

S. İ. Kulikov: *Bulut'ta bile mi? İşiniz zor, eğer böyle karar verdinizse.*

A. G. Karanoviç: *Çizimi tamamen reddettik neredeyse.*

S. İ. Kulikov: *Boris Vasilyeviç'in müziğe dikkatlerimizi çekmesi çok doğru. Müzik burada önemli bir rol oynayacak. Bence yoldaşlar, bununla ilgili olarak koronun yeri, zamanı ve gerekliliği düşünülmeli. Dört satırda geçiyor koro. Sonuç kötü olabilir.*

A. G. Karanoviç: *Buradaki koro kilise korosu gibi değil. Örneğin Shakespeare'de olduğu gibi, tek bir insan sesi...*

S. İ. Kulikov: *Bu tamamen başka bir şey elbette. O zaman herhangi birini göstermenize de gerek yok. Bulut'a önem vermeli. Şimdi gelelim uyku sahnesine. Anatoli Georgiyeviç, bence yönetmen netleştirmesi gerekli: Bulut kendi türküsünü söylüyor. Ceylan uyuyor, sonra Ayşe. Bence bazı şeyleri yeniden yapmalı. Ayşe merkezde olmuyor, çevresindekiler birlikte merkezde yer alıyorlar bu sahnede. Bu sahneyi bir kez daha düşünmeli.*

Şimdi gelelim Seyfi'ye. Ona ne olduğu belli değil. Her an ortaya çıkıp mutluluğu bozabilir yine. O kumdan çıktı gitti öylesine.

A. G. Karanoviç: *Güzel işte! Fırtına onu kaptığı gibi alıp götürdü...*

S. İ. Kulikov: *Çok hasisçe yapmışsınız. Seyfi'nin cezasını çekmesi gibi ama, yine de daha ayrıntılı gösterilmeli.*

Filmi önce bu büyük yazar Nâzım Hikmet'e göstermeliyiz, o yalnızca bir dramaturji yazarı değil, şairdir. O aynı zamanda dünya çapında bir siyaset emekçisidir. Nâzım Hikmet'i dinleyebilmek bizim için çok memnuniyet verici olacak.

L. V. Degtyarev: *Sizi destekliyorum. Eğer o böyle bir masalı sevdiğine dair birkaç sıcak söz söylerse biraz daha kuvvetlenecektir.*

S. İ. Kulikov: *Bugüne kadar yaptıklarımız çok yüzeysel sayılır. Biz halkımız için, Sovyet izleyicisi için yapıyoruz. Diyemezsiniz ki bu bir Türk masalıdır. Bu sorular herhangi bir yerde de olabilir.*

A. G. Karanoviç: *Ben her şeyden önce kendi adıma ve grup adına konuşan yoldaşlara teşekkür etmek istiyorum. Görüşler çok ilginç ve dostaneydi. Nâzım Hikmet'in hasta olması işlerimizi biraz zorlaştırdı. Senaryoyu Sanat Sovyeti'ne ancak üç gün kala sözcüğü sözcüğüne çevirebildik. Şimdi bu toplantı notlarına göre sanatçılar, redaktör ve yönetmen birlikte Hikmet'le buluşulacak. Bütün görüşleri dikkate alacağız ve yönetmen senaryosunu redakte edeceğiz. Teşekkürler.*

S. İ. Kulikov: *Eveet yoldaşlar, güzel filme, gruba mutlu bir güzergâh dileyelim. Dilek ve görüşlerimizin dikkate alınmasını rica edelim.*

"Güneşin Sevinci"[56]

Sanat Sovyeti Toplantı Notlarından

Tarih: *8 Nisan 1959*

(Yazar: Nâzım Hikmet, Yönetmen: İ. S. Aksençuk)

[Toplantı notları 34. sayfadan başlamaktadır. Konu başında "2" ile numaralandırılmasından ve notların içeriğinden de daha önce başka bir konunun görüşüldüğü anlaşılmaktadır.]

Toplantıda Adı Geçenler:

S. İ. Kulikov, Vera V. Tulyakova, Nâzım Hikmet, İ. S. Aksençuk, B. E. Efimov, Ye. T. Migunov, F. S. Hitruk, M. D. Volpin, V. G. Suteyev, N. P. Fedorov, L. K. Atamanov.

56 Солнце Радуется [Solntse Raduetsya].

S. İ. Kulikov: *Şimdi Nâzım Hikmet'in yazdığı* "Güneşin Sevinci" *isimli edebî senaryoya bakalım. Senaryo bölümü, yazarla birlikte çalıştı. Söz hakkı Vera Tulyakova'da.*

Vera Tulyakova: *Bu Nâzım Hikmet'in stüdyomuz için yazdığı ikinci senaryo. Nâzım Hikmet'in bizim kalıcı yazarlarımız arasına katılmasından çok memnunuz.*

Kukla filmi Sevdalı Bulut *için yazılan önceki senaryoda masal motifleri vardı. Bu senaryoda ise güncel bir tema, yeryüzedeki herkesi heyecanlandıran barış mücadelesi bulunmakta. Tema, yazara yönetmen Aksençuk tarafından önerilmişti. Senaryo, senaryo bölümümüzde tartışıldı ve oybirliğiyle onaylandı. Stüdyomuz nihayet böylesine heyecanlı bir tema ve savaş karşıtı bir filmle ses verebileceği için biz çok memnunuz.*

Anlıyoruz ki tema çok sorumluluk istiyor. Yazarın çözümleri çok kendine özgü ve yeni. Biz anlıyor ve çok iyi biliyoruz ki bizim stüdyomuzda daha önce böyle bir senaryo ve film yoktur. Senaryoda söz yok. Bu yeni bir şey. Sembolik kişiler var: Başkomutan ölüm, savaş ve karmaşadan kaynaklanan kötülüğü simgeliyor; Davulcu, başlangıçta alçakgönüllü, daha sonra gören ve asrının kötülüğüne karşı isyan eden halkın, emekçilerin birleşmiş örneği.

Bu kişiler üç dönemde yer alıyor. Bizce, böylesine önemli bir konuda yapılacak film, hangi dilde konuşursa konuşsun herkesçe anlaşılabilir olmalı. Bu nedenle dili çok etkileyici ve çok basit olmalı. Belki bazı yerlerde başlıklar olabilir, henüz bilmiyoruz, yazarın yönetmen ve grupla çalışması gösterecek bunu. Eğer anlaşılamayan bir yer olursa başlıkla bu belirtilebilir. Önümüzdeki günlerde çözümlenecek şeyler bunlar.

Yazarın senaryoyu kesinleştirmek ve kendi üslubunu çok belirgin bir biçimde taşıyacak ayrıntılar için yönetmen ve

grupla çok çalışması gerektiğini anlıyoruz. Bu filmin oldukça gerekli ve ilginç olacağı inancını taşıyoruz.

Birazdan Sanat Sovyeti'nde konuşulacak olan görüşlerin yazar ve yönetmen tarafından dinlenip çalışmalarında dikkate almaları gerektiğini düşünüyorum.

Senaryo bölümüne göre elimizdeki senaryo, yönetmen çalışmaları için bir zemin oluşturmaktadır.

Nâzım Hikmet: *Biz bu tema üzerinde yönetmen, ve redaktör Vera Tulyakova'yla birlikte çalıştık. Bu nedenle bu senaryonun üçte biri benim, diğer üçte ikisi redaktör ve yönetmenindir.*

Büyük bir değer taşıyan barış hareketine yardımcı olacak ve bütün dünyada barışı korumaya yönelik bu film yenilik olsun diye değil herkesçe anlaşılabilir olsun diye sözsüz yapılmıştır.

Barış Hareketi Komitesi'nden yoldaşlarla konuştum. Yapılacak film çok ilgilerini çekti. Sözsüz olduğu için kendilerinde de dublajsız gösterebileceklerini söylediler.

Bu uluslararası bir film, çarpıcı politik bir tonu yok ama barışla mücadeleyi içermekte. Ve biz komünistler, burada komünizm hareketiyle suçlanmamaya çabalamalıyız. Bu nedenle bütün insanlığa dair bir tema aldık, üç dönemde ele aldık yani. Antikçağ'a gitmedik, sıkıcı olabilirdi. Kapitalizm dönemini, 18. yüzyıl ve çağımız dünyasını aldık.

Her şey olup bittiğinde, Avrupa'da yapıldığı gibi demesinler ki biz haklı, adilane bir savaşa da karşıyız, haklı savaş değil, kapitalist öncesi ve kapitalist savaşı hakkında olduğu filmde görülmeli.

Atom enerjisi ve atom bombası ilgimizi çekiyor ve biz de bu ögeleri kullandık.

Bu nedenle herhangi bir siyaset içermeksizin ve sözsüz bir film yapmaya çalışıyoruz. Elbette sizin görüşlerinizi dinleyeceğiz ve yerine getirmeye çalışacağız. Ancak bence, filmin sözsüz olarak kalmasının daha güzel olduğu ilke olarak onaylanmalı ki film bütün dünyaya yayılabilsin.

Filmin sunuşunda "Bu film barış hakkında ve bütün dünya için yapılmıştır" yazsa iyi olur. Bu çok yerinde olacak.

Bu nedenle, bu "sözsüz"lüğü ve bu birincilliği ve yalnızca üç dönem alışı prensip olarak desteklemeliyiz.

Söylemek istediklerim işte bunlar...

S. İ. Kulikov: *Hikmet'e sorusu olan var mı? Yok. Şimdi söz filmi sahneye koyacak olan Aksençuk yoldaşta.*

İ. S. Aksençuk: *Nâzım Hikmet'ten sonra bana söyleyecek bir şey kalmıyor neredeyse. Onun söylediklerine katıldığımı bilmenizi isterim. Bu bizim ortak işimiz ve bir şeyler daha söylemek en basitinden zaman kaybı olacak.*

Yalnız, bir şeyler eklemek gerekirse, sizin yargılarınızın, görüşlerinizin işin gidişine müthiş yardım edeceğini belirtmeliyim. Bunun dışında şunu da söylemeliyim, senaryo çok çetrefilli. Gerçi biz her senaryo, her fikir projesi için çok zor deriz ama bu en zoru, en çetrefillisi.

B. E. Efimov: *Durum zor, çünkü gerçekten en çetrefil, en zor, en yenilikçi senaryo. Düşünce açık ve bunu da yoldaş Hikmet oldukça güzel ortaya koymuş ve filmin herkesi kaygılandıracağı, barış mücadelesi hareketimizde bir silah olacağı belli. Bu yüzden tartışmasız, bu yüzden gerekli, bu yüzden minnet duyuyoruz ve daha önce yapılmamış olmasına ancak yakınmalıyız.*

Senaryo olarak değil de edebî senaryo olarak daha kolay değerlendirilebileceğini söylemeliyim. Okunduğunda bu kadar

güçlü, bu kadar vurgulu, nedense bana Gorki'nin "Kız Çocuğu ve Ölüm"*ünü*[57] *anımsattı, aslında içeriğinin benzememesine karşın, sanırım gücünden dolayı. Belki özdeyişlerinden, belki derinlemesine ve felsefik düşüncesinden...*

Senaryoda her şey mantıklı ve inandırıcı gelişmekte. Son döneme kadar her şey mantıklı. Senaryo bölümüyle mutabık değilim, bu davulcu imgesi, bu halkın bülbülü. Davulcu, bir köle. Komutan ne derse onu yapan bir köle. Davulcu güçleniyor ama komutanın gücü ölüyor. Savaş karşıtı hareket zayıf aktarılıyor. Türkü olmasa, davulcu yine davuluna vuracak ve savaş yeniden tutuşacak gibi. Davulcunun 18. yüzyıldan günümüze ulaşması anlatılmalı.

Sonlarda pesimist bir durum var. Gözden uzaklaşan bombanın Dünya'nın ötesinde bir yerlerde olduğunu göstermeli. Belki de tekrar Yeryüzü'ne inmeli. Güneş'in ışınları Dünya'da, evrende değil. Çünkü eğer hidrojen bombası atılmışsa ve herhangi bir yerde patlamamışsa, eninde sonunda iyi olmayacak.

Davulcu'dansa, Davulcu ile Genç Kız'ın, bu iyi gücün savaşın tehlikesine son verebildiğini daha cesur, daha inançlı olduklarını göstermek gerekir.

Savaş karşıtlığı için her şey Genç Kız'a, Delikanlı'ya, Kuş'a bağlı olsa, seyirciye denebilir ki "savaş olmayacak".

Nâzım Hikmet: *Bana diyalogu sürdürme olanağı verirseniz daha iyi olacak, zamanı da uzatmamış oluruz.*

Yoldaş Efimov'a tamamen katılıyorum. Davulcu'nun 18. yüzyıldan başlayıp II. Dünya Savaşı'na kadar olan direniş sürecini göstermeliyiz, bu yapılmalı.

Ancak ikinci maddede tamamıyla mutabık değilim.. Bir kere bunlar bizde simge. Bu nedenle Genç Kız, yalnızca bir

57 Bazı kaynaklarda Maksim Gorki'nin bu uzun şiiri 1890'lı yıllarda Tiflis'te yazdığı ve ilk kez 1931'de Stalin'e okuduğu belirtilir.

genç kız değil, Delikanlı yalnızca bir delikanlı değil, Kuş, yalnızca bir kuş değil ve Türkü de yalnızca bir türkü değil. Seyirci, işin simgeler içerdiğini ve oyunun sürdüğünü başında anlayacak. Oyuna katılamazsa da demek ki oyun yok demektir.

Dünya'da gördüğümüz ilk simge, Ortaçağ'daki gibi çizilmiş bir Ortaçağ gemisi. Yoldaşlar, gerçekçi bir şey görmeyeceksiniz, bunlar fantezi, hayal gücü. Bu nedenle gerçek bir davulcu, gerçek bir genç kız ya da gerçek bir kuş olarak düşünmemenizi çok rica ediyorum. Bunları açabilirim ama simgeleri açmaya değmez, seyirci bunu kendisi anlamalı. Ya da kimi şeyler varsın oluşmasın.

Bitişin olmadığı görüntüsünün oluştuğunu korkuyla işittim. Çünkü kimse atom bombasını atmadı. Atom bombası yok edildi, özellikle böyle düşündük.

Halka da şunu söylemek istiyoruz: "Lanet olsun! Sizi yine kandırıyorlar. Ancak bu kez gerek yok aldanmaya."

Bu nedenle Davulcu, Kız'ı, Delikanlı ve Çocuk'u gördüğünde, onların hepsi onun yaşamıyla bağlantılı: Kız aşk, Delikanlı bir aile aslında, Kuş ise hayat, genel olarak doğa yani.

Onlar türkü söylerken, o durduruyor. Ne yapıyor, davulu fırlatıyor.

Ve o atom bombasını yok ediyor.

Bizim iki versiyonumuz vardı. İlk versiyonda genç kıza dönüyor ve kızın içeriğini görüyor, sanki bir kül. Fırlatıyor, bir tokmak vuruşu yapıp bombayı cehennemin dibine gönderiyor.

Ancak bunu yapmaya değmeyeceğini düşündük. Çünkü böyle daha açık. Son savaş bizi bağlamıyor, Davulcu Komutan'ı cehennemin dibine gönderiyor. Hepimiz atom bombasının yok edilmesinde mutabık kalsak bile, onu hiçbir yerde yok edemeyiz. Bu insanlığın önünde duran korkunç bir görevdir. Bu nedenle yegâne çıkış bombayı kosmosa atmaktı.

Bombaya öyle vurulmuş olsun ki Dünya'dan öteye, cehennemin dibine gitmiş olsun istedik. Ama sizde III. Dünya Savaşı çıkacak gibi bir izlenim doğmuş. Böyle bir izlenim yarattığımız için biz kabahatliyiz.

Önce Güneş oynuyor bizde. Bu, yaşamın kaynağı. Derin simgelerle çalışmak istedik. Bu filmi yalnızca çocukların değil, büyüklerin de izleyeceğini düşündük. Filmi savaş karşıtlığı ajitasyonu yapmaya gerek olmayan Sovyet seyircilerinin izleyeceğini varsaydık ama bunun dışındaki yabancı halklara, savaş karşıtlığı ajitasyonu yapılması gerekliydi.

Gelelim Davulcu'ya. Davulcu çalıyor, sonra onu ikinci kez çalmaya zorluyorlar. Çalıyor. Üçüncü kez onu tekrar zorluyorlar, o yine çalıyor ancak artık dördüncü kez çalmaya zorladıklarında mücadele başlıyor ve o artık çalmıyor.

Ye. T. Migunov: *Başlangıçta bana her şey açık seçik gibi geldi, ancak simgeler daha açık seçik olmalı. Ben şöyle tahmin ettim: Başkomutan, yani ölümün, harap etmenin simgesi. Davul gücün simgesi. Davul sesleri de bombardımanla ilgili. Sanki Davulcu da yani insan, yaratıcı gibi geldi bana.*

Her şey insan elinden çıkma. İkinci dönemde makineler var ve her yeri mahvediyor. Komutan'ın kumandasında kahrolası Davul her şeyi mahvediyor. Bir sonraki sefer daha da korkunç.

... Senaryodan edindiklerim bunlar. Yalnızca Güneş bombayı yok edebiliyor ama Başkumandan ve bomba Dünya'da kalıyor ve geleceğin mucizevi savaşına hazırlanıyorlar. Bu soru iyice anlaşılır olarak çözümlenmeli.

İ. S. Aksençuk: *Bir bilgi vermek mümkün mü? Başkumandan bombaya dönüşüyor ve gidiyor, Nâzım Hikmet'in dediği gibi cehennemin dibine. Bu birkaç kez değişiyor.*

Nâzım Hikmet: *Okuyorum: "Davulcu, Davul'u kendinden koparıyor ve güçlü bir çember gibi hidrojen bombasına doğru fırlatıyor."*

F. S. Hitruk: *Senaryo benim çok hoşuma gitti ve seyirciler pek çok şeyi çok kolay algılayacaklar. Doğrusu bu filmi* Sevdalı Bulut *gibi kukla filmi olarak düşünmüştüm, belki de gördüğüm ve bana çağrışım yapan bir Çek filminden dolayı. Çizgi film olarak çok güzel yapılacağını düşünüyorum.*

Senaryo çok ilginç, pek çok olanakları var. Düşüncede yatan politik görüşleri kastetmiyorum, seyirci için de sanatımız için de bence.

Simgeler hakkında konuşuldu, ben konuşmayacağım. Bitiş hariç her şey açık. İsteyin ya da istemeyin atom bombası çekip gitmeli. Çünkü atom bombası öylesine bir şey ki neredeyse kaçacak yer yok.

Davulcuyu savaşmak zorunda bırakan ne? Onun aldatıldığını söylediniz. Bu bütün savaşların bir yalan, kandırmaca sonucu olduğunu gösterir mi? Davulcu her seferinde savaşa yaklaştı, Başkumandan mı bir şeyler telkin etti?

Nâzım Hikmet: *Bu bizde var. Savaş bir keresinde şatodan çıkıyor, bir diğerinde saraydan ve üçüncü olarak şehirden. Her seferinde kara bulutlar yükseliyor ve Rüzgâr onu kapatıyor, Davulcu'yu savaşa çeken güç yani, işte yalan bu. Dinsel ya da toplumsal bir güç olabilir bu. Gücün şatodan çıkması, ikincisinde saraydan ve üçüncü kez şehirden, bankaların ve benzerlerinin bulunduğu şehrin büyük binalarından çıkması tesadüf değil. Biz düşündük ki şehirden, şatodan, saraydan kimi güç çıkar, ona farklı sesler, bir gürültü, yurtseverlik yalanları eşlik eder, yani her seferinde yalan... Elma ağacının yanında bir sefer küçük bir traktör görüyoruz yani şehirden güç ve bu siyasi*

bir sadakat. Çünkü sahte yurtseverlik, sahte dincilik, ırkçılık hep sarayda, şatoda, şehirdeki büyük binalarda oturan sınıfların egemenliğinden gelir.

Biz bütün bunların seyirciler tarafından anlaşılmasına çalışıyoruz. Ancak seyircilerin kılı kırk yararcasına bunların hepsini alacağını sanmıyorum. Kılı kırk yarma işini eleştirmenler yapacak.

F. S. Hitruk: *Bunu filmde yanıtlamak gerek.*

Nâzım Hikmet: *Biz yanıtlıyoruz, bütün bunlar büyük şehirden gelmektedir diye.*

F. S. Hitruk: *Bence nereden geldiğini göstermek az, ana soru şu: Savaş neden çıktı, yani nedenleri ortaya koymalı. Yazılsın diye önermiyorum elbette, sizin düşünüp isabetlice seçtiğiniz yöntemi korumak gerek, başarı ve bu üslubun ortaya çıkması çok iyi olur doğrusu.*

...

B. E. Efimov: *Bitişi neden böyle aldığımı açıklamalıyım. Nâzım Hikmet'in açıklamasına göre hidrojen bombası kim bilir nereye, cehennemin dibine uçuyor ve ben ve Fyödor Savelyeviç Hitruk, savaşın çözümlendiğini anlıyoruz. Bütün okuryazarlar, herkes biliyor ki uzayı savaş amaçlı kullanmak mümkün (Amerikalıların onca huzursuzluğu ve anlaşma imzalamak istemeleri boşuna değil). Şöyle olmuyor mu, uzay boşluğuna gitti, demek ki bomba yok. Ama bu sefer de uzay boşluğu pekâlâ hidrojen bombasıyla dolu olarak düşünülebilir.*

Hidrojen bombası atıldı ve savaş geçmiş oluyor. Bomba okyanusa atılmış olsaydı, filmin sonu daha yaşama güvenilir olurdu.

Nikita Sergeyeviç Hruşov önermişti: "Bombaları Büyük Okyanus'a atalım, kalsınlar denizin dibinde."

Bu, bombaların uzayda yok olmasından daha insani netlikte.

İşte neden sonunu anlamadığım...

M. D. Volpin: *Senaryoyu okumaya başladığımda hemen simgelerin, şiirin dili ana dilim gibi geldi. Bana çok yakın geldi ve çok beğendim. Yaşam, doğa, aşk, ve sonu da çok güzel yapılmış. Ben bu simgelere alışkınım, net olarak da anladım. Yaşamın ana kaynağı Güneş ölümün ana kaynağını yakıyor. Bombanın uzayda olması önemli değil.*

Yalnız, netleştirmek istediğim bir şey var, pek bilgece ve en ince nokta bu senaryodaki belki de, ancak bu nedenle olsa gerek çok kesin değil. Sıradan halk her seferinde Davulcu'ya dönüyor yani dediğiniz gibi savaşın düşüncesinde bir yalan, yalancı bir baştan çıkarıcılık var. İşte kendi yapan, ortalığı karıştıran, savaş çığırtkanlığı yapan... O Davulcu bir kere, asker değil.

Kasırga masallarda hep düşmancadır...

Netleştirmek istediğim buydu. Burada belli ki yazarın ağzıyla konuşuyorum.

Küçük bir koşul koymalı: Komutan Davul'suz âciz, güçsüz. Davul çalmaya başladığında melodi başlamalı, bazı müzikler başlamalı (bu besteci için çok zor bir görev). Bence bu kesinlikle olmalı. Yani Davulcu'yu neyin sürüklediğini netleştirmeli ve Davul'un sesi kesildiğinde ve sesi çıktığında...

Güneşin yakması, bu çok da önemli değil. Ancak, eğer bomba suya düşerse denizaltındaki bütün dünyayı öldürür. Ama işte Güneş, onu nasıl çizmeli? Ucuz bir Güneş çizersek olmaz.

Bence canlandırma filmleri felsefi fikirlerle de uğraşmalı. Burada üslup şiir diliyle işleyecek. İşte bu tarzdaki ilk senaryo ve bu filmi selamlıyor ve Nâzım Hikmet'in şahsında şükranlarımı sunuyorum.

Nâzım Hikmet: *Düşünceleriniz çok hoşuma gitti, ancak halkın romantik savaş heyecanına kapılmasından korkuyoruz. İnsanların atom enerjisi kötüdür, yalnızca kötülük getirir diye düşünmelerini istemiyoruz. Biz şöyle yapmak istedik: O (kim?) bombayı fırlatıyor, ancak o füzede oturuyor. Ama farklı kıtalarda pencere açılıyor ve atom enerjisinin barış için kullanılmasından dolayı ona (kime?) şükrediyorlar.*

Bombanın savaş için bir simge olduğunu düşündük. Bu nedenle yeryüzüne atarsak, savaş yerkürede kalmış oluyor.

Davulcunun direnmesi önemli.

[M. D. Volpin, İ. S. Aksençuk, B. E. Efimov karşılıklı kısa konuşurlar.]

V. G. Suteyev: *Filmin sözsüz düşünülmesi benim hoşuma gitti. Bu daha büyük zorluklar getirecek ama doğrusu bu.*

Çizerlere ve besteciye çok büyük rol düşüyor. Görsel ve müzikal çözümler bu filmdeki en belirgin ana işler. Bu film stüdyomuzun gelişmesine de katkıda bulunacak ve sanıyorum ki ilgi çekip bütün dünyada başarıya ulaşacak.

N. P. Fedorov: *Senaryoyu okuduktan sonraki izlenimim, sayfaların stüdyo hayatımızda çok canlı, parlak olacağıydı. Film bizim görüşlerimize göre yapılacak olursa pek doğru olmayacak. Böyle bir filmi Batı'dan herhangi bir kişi de yapabilir, belki Disney yapar.*

M. D. Volpin: *Lakin Disney yapmak istemez.*

N. P. Fedorov: *Hayır, yapmak ister. Çünkü onlar savaş karşıtlığı mücadelesini görüyor. Onlarda da var buradaki gibi komutanlar. Benim korkum savaşın nedenlerini açmayalım, simgeler içinde gizli kalsın. O zaman film yalnızca demokratik*

dünyada değil yerkürede barışı korumaya çalışan herkes tarafından da izlenebilir. Stüdyomuzun, herhangi bir kapitalist ülkede gösterilebilecek böyle bir film yapmasına özellikle değer.

Filmin sonu da, yani atom bombasının Başkomutan'la birlikte Güneş'e uçması bence doğru yapılmış. Bence Başkomutan'ı Jüpiter ya da başka gezegenlere göndermeye gerek yok, bomba tesadüfen tam da Güneş'e gidebilir.

Bana kalırsa Davulcu'yu asker yapmalı. Davulcu sonuna kadar hep korkakça.

Senaryonun sözsüz olmasını beğendim.

(...)

L. K. Atamanov: *Yoldaşlar! Birkaç söz söylememe izin verin.*

Sanırım senaryo üzerinde konuşmaya gerek yok, yeterince konuşuldu. Stüdyomuz için bu filmin ne denli ilginç, önemli olduğu herkesçe görülüyor. En önemlisi, senaryo çok ilginç.

Birisi "Filmi yalnızca bizim politik doğrularımızla yapmayalım ki kapitalist ülkelerde de gösterilebilsin" dedi. Bence politik olarak tamamen bizim için doğru olsa da kapitalist ülkelerde göstermek mümkün.

Senaryo için söylenecek söz yok, fazlasıyla tatmin edici. Başlarda Davulcu'yla ilgili benim de bazı düşüncelerim vardı. Davulun kötücül rolünü anlıyorum ve Davulcu'yu düşündüm, neden o Başkomutan'a yardım ediyor diye...

Savaşın neden olduğu, savaşa gerek olmadığı ve yüzyıllardır daha da ağır olarak devam ettiğine dair insanların düşüncelerinde iz bırakılmalı. Davulcu sonunda durmalı ve "Hayır!" deyip, tokmağını davulundan atmalı, bunu göstermeliyiz. Bir çözüm bulmalı ve Davulcu "Hayır, bir daha olmayacak!" demeli. Film daha etkin olacaktır. İşte görüşlerim böyle.

Bana öyle geliyor ki; herkesin söylediklerini toparlayacak olursak, görülüyor ki herkes bu senaryoyu selamlıyor, herkes çok beğendi. Barış için dimdik duranlar için ve hepimiz için bu film ve stüdyo bu görevi yerine getirmeli.

Yazarın bütün görüşleri dikkate alması, gerekiyorsa senaryoda düzeltmeler yapması gerekecektir. Yoldaş Hikmet'ten ve yoldaş Aksençuk'tan dinlediklerimizde hiçbirimizin bir iddiası yok, öyle de olabilir böyle de, ancak düşünmeye değer.

İ. S. Aksençuk: *Bütün yoldaşlara teşekkür etmek istiyorum. Bunun dışında bilinmesini isterim ki çalışmalarımız sürecektir. Nâzım Hikmet ve Vera Tulyakova'nın dile getirdiği pek çok net ve kesin yanıtım var. Gelecek seferde hepsini düzeltip görüşlerinize veririz.*

Salondan Bir Ses: *Filmin büyüklüğü konusunda ne düşünüyorsunuz?*

L. K. Atamanov: *Kendi görüşümüzü şimdi ne diye dayatalım? Bence yönetmenin kendisi yazarla bu soruyu düşünür. Yoldaş Nâzım Hikmet'in söylemek istediği bir şey var mı, öğrenmek isterdim.*

Nâzım Hikmet: *Yalnızca, pek çok değerli şeyler söyleyen yoldaşlara teşekkürlerimi söylemek isterim. Senaryoyu daha fazla beğeneceksiniz.*

L. K. Atamanov: *Stüdyomuza gördüğünüz gibi coşku veren böylesi bir çalışmayı verdiğiniz için biz size şükranlarımızı iletiriz. Teşekkürler.*

Eğer başka bir görüşü olan yoksa gündemimizin son konusuna geçelim...

"Hanene Huzur Dolsun"

Sanat Sovyeti Toplantı Notlarından

Tarih: *27 Temmuz 1959*

Katılanlar:

Sanat Sovyeti Başkanı: S. İ. Kulikov

Sanat Sovyeti Üyeleri: L. K. Atamanov, D. N. Babiçenko, V. D. Degtyarev, N. P. Fedorov

Senaryo Bölümünden: D. F. Dulgerov, P. V. Frolov, Vera V. Tulyakova, Raisa İ. Friçinskaya

Müzik: N. V. Bogoslovskiy

Yönetmen: İ. S. Aksençuk

Ressamlar: V. A. Nikitin, İ. İ. Nikolayev

Gündem:

***"Hanene Huzur Dolsun"* Yönetmen Senaryosunun Tartışılması**

(Yazar: Nâzım Hikmet, Yönetmen: İvan Aksençuk)

[S. İ. Kulikov, toplantıya geçmeden önce düzenlenecek olan uluslararası film festivallerine hangi filmlerin gitmesi gerektiğini bakanlığın acil olarak sorduğunu belirtiyor ve filmler seçiliyor.]

S. İ. Kulikov: *...Gündemimizin ana konusuna geçelim. Filmin adı şahsen benim hoşuma gitti. Yoldaş Hikmet'le bu ad değişikliği hakkında konuşuldu mu?*

İ. S. Aksençuk: *Hayır.*

S. İ. Kulikov: *Bu başlığı onaylayacağını umalım.*

N. V. Bogoslovskiy: *Senaryoya baktım ve bundan büyük bir memnuniyet duyduğumu söylemeliyim.*

Vera V. Tulyakova: *Bana kalırsa senaryonun yönetmen çalışmasında arzu edilen netlikler elde edildi. Her şey biraz daha yalın, simgelerin dili kimi grafik çözümler buldu ve senaryonun bana kalırsa, daha ilginç ve eksiksiz, gerçek bir yapıt haline geldiğini söyleyebilirim.*

Bu süre boyunca grubun oldukça iyi ve amacından şaşmadan çalışması hoşuma gitti. Grubun, bir önceki edebî senaryo tartışmasında verilen, önünde duran görevi kavramış olduğumuz yönetmen senaryosundan belirgin bir şekilde görülecektir.

Kadrajlarda sunulan grafik çözümler bence çok ilginç. Bana kalırsa bu senaryo, ilginç ve merak uyandıracak yorumlamalar için kesinlikle olanaklar vermekte. Bu ilginç çalışma yeni çözümler gerektirmekte. Grup buna cüret etmekten, bu birçok yeni ilginçliklerden korkmuyor.

Kötümserlik duygusu, insanlığın yıkıma mahkûm olduğu hissi oluşmasın diye grup fırsat buldukça yer yer barış dolu yaşamın mutluluğunu gösterdi. Kadrajlardan bunun inandırıcı bir biçimde sağlandığı görülüyor.

Grubun şimdiki en büyük zorluğu bitişin bütünü için açık ve net, inandırıcı, kolay anlaşılır bir çözüm bulmak. Kuşkusuz burada gereken yalnızca seyirciyi salona çağırmak, seyirci salonunu etkinleştirmek, savaş karşıtlığını etkinleştirmek, barış mü-

cadelesini etkinleştirmek... Burada grubun yol boyunca büyük kuşkuları var ve bugünkü toplantının çalışmalara yardımcı olacağını, bazı çözümlere ulaşılacağını düşünüyoruz. Çünkü bitiş kısmı biraz daha çalışma ve güçlendirme gerektirebilir.

Her halükârda bu çalışmaya redaktör olarak yaklaşımımız olumlu. Bunun herkesin katılımını gerektiren fevkalade zor ve büyük bir iş ve büyük sorumluluk gerektiren bir çalışma olduğunu anlamaktayız. Bana kalırsa şimdi grup doğru yola girmeli. Çünkü yönetmen ve çizerlerin, sanatçıların önerileri, çözümleri yazarın düşüncesinden ve önceki Sanat Sovyeti toplantısındaki görüşlerden bir kesik atıp çıkarmıyor.

S. İ. Kulikov: *Nâzım Hikmet bu yönetmen çalışmasını gördü mü?*

Vera V. Tulyakova: *Ne zamandır Almanya'da olduğu için bu yönetmen çalışmasını henüz görmedi.*[58] *Ancak önceki bütün konuşmalar sırasında buradaydı ve bilgisi dahilinde. Çalışmayı hangi doğrultuda ilerletmek gerektiğini, grubun senaryoda ne gibi kesinleştirmeler yapması gerektiğini biliyor.*

İ. S. Aksençuk: *İşin zorluğu, ilginçliği ve sorumluluk istediği konusunda bana söyleyecek bir şey yok, burada bunları konuşmaya değmez. Yeni bir işin her zaman zor, ilginç ve beklenmeyen pek çok şey doğurduğunu herkes anlıyor...*

Şimdi, yönetmen grubunun çalışmasıyla ilgili olarak; bunun için Hikmet bize yeterince bilgi aktarmıştı ve başlarda gerekli yaratıcı konuşmalar yapılmıştı, düzeltme yapılması gereken yerler, senaryo üzerinde karşılıklı görüşülüp mutabık

58 Nâzım Hikmet'in bazı anılardan ve şiirlerinden takiple 18 Haziran-3 Ağustos 1959 arası SSCB dışında olduğu anlaşılıyor (18 Haziran/Varşova, 27 Haziran/Prag, 30 Haziran/Helsinki, Leipzig, 25 Temmuz/Prag, 3 Ağustos/Leipzig, Helsinki).

kalınmıştı ve burada, senaryo çalışmasını anlamada beklenmedik bir akış yok...

Filmin bitiş kısmına gelince; grubun burada bazı kesinleştirme niyetleri var. Senaryonun yazarı geldiğinde bitişi bizzat onunla kesinleştirmek, her şeyi ölçüp biçmek mümkün.

Final iki farklı biçimde yapılabilir: Savaşa artık son vermek gerektiğine dair halkın kendi çözümü olan (sıradan insanları kastediyorum) olumlu bir yanıtla olabilir. Bir diğer final de büyük bir trajediyle, seyircileri yeterince heyecanlandıracak, bu konu üzerinde enine boyuna derinlemesine düşündürecek bir şekilde olabilir... Biz iki bitiş için de çözümlerimizi ürettik. Bir kez daha hangisi daha güçlü olabilir, sonuca daha yakın ve daha etkili olabilir diye düşünmek gerek.

S. İ. Kulikov: *Teşekkürler. Yoldaş çizerler, sahneye koyanlar yönetmenin söyleyeceklerine sizin ekleyeceğiniz bir dilek ya da daha geniş açıklayacağınız bir şeyler var mı?*

[Bunun üzerine V. A. Nikitin, İ. İ. Nikolayev, L. K. Atamanov söz alırlar. Filmin Ortaçağ, 18. yüzyıl ve günümüz olarak üç zaman diliminde geliştirileceği kadrajlar üzerinde konuşulur.]

L. İ. Atamanov: *Redaktör ve yönetmenden dinlediklerime büyük bir itirazım yok. Söylemeliyim ki senaryoyu çok beğendim ve çok ilginç bir çalışma olacağına dair iki elimle birden hemen imzamı atabilirim. Bütün sorularla ilgili grupla hemfikirim. Ancak senaryoda ve grafikte aramamız gereken bir şeyler var. Bazı kadrajlarda duygu içermeyen çözümler var. Belli ki böyle çözülmek istenmiş ve böyle gösterilmiş veyahut böyle... Ben olsam daha düşünülmüş bir çözüm önerirdim. Örneğin planın birinde bir kafatası yığını var. Bu kadrajı örnek olarak aldım, burada biraz propaganda afişi gibi. Düşüncenizi iletme*

bakımından fazla açık ve bu nedenle kötü duruyor. Senaryoyu (yaklaşık 32 plana kadar) okuduğumda, hiçbir eleştirim yok, her şey olması gerektiği gibi akıyor. Ama 32. planda bu kafatasları çıkıyor. Sonra Çiftçi ve Kuş.

Öneri vermek çok zor. Çiftçi ve Genç Kız buluşuyorlar ve canlandırmada kötü sonuçlanan durumdan kaçmaya çalışıyorlar. Yakın planda kızın çıplak ayaklarını görüyoruz. Yapılması zor olan bazı şeyler vardır ve yapmaya değmez. Daha sakin, mutlu kılan şeyleri vermek gerek. Ürkek adımlarla birbirleriyle buluşmaya gidiyorlar, bu canlandırmada pek iyi durmuyor.

Aklıma bir şey daha geldi, Çiftçi ve Genç Kız'ın donakalmaları. Felsefi olarak belki doğru. Savaş ne zaman çıkacak bilmiyoruz. Bugün mü olur, yarın mı? Özellikle bu an, ne sıklıkta oluyor, Delikanlı Genç Kız'ı öpüyor. Buluşmalarına dikkat etmeli, bir uğultu çıkıyor, gürlüyor, sallanıyor, her şey kıpırdıyor, bir tek onlar bir şey bilmiyor ve bir yandan da fırtınalar patlıyor.

Kasırga yaklaşıyor, onlar kordon altına alınmış ve bekliyorlar gibi, düşünmek gerek bunu.

Genç Kız'ın Delikanlı'yı alıp götürdüğü, hemen oraya koşturduğu kısmı da beğenmedim. Belki elini falan uzatsa yetecek. Sonra kızın sesi, sessiz çınlıyor. Davul gümbürdüyor –hepsi 57. planda– ve uzakta kızın sesi kısıkça çınlıyor. Şunu da düşünün, kız koşuyor ve mermi ona yetişiyor. Bence böyle bir sahneye gerek yok, gösterilmemeli.

Sonra tekrar kafatası. Ne gerek var onlara?

İkinci bölümde neden "as", anlamadım. Çiftçi "A" diyor ve "As" diye tekrarlıyor.

İ. S. Aksençuk: *Baba "A" diyor, çocuk "E"*[59]*, sonra tekrar "A". Orada hepsi Rusçadır. Belli ki daktilo hatası.*

59 Rusça notlarda kapalı olarak okunan "E" (Э) harfi belirtiliyor.

L. İ. Atamanov: *Tekrar iyi. Çok iyi düşünülmüş, kız ya da oğlan çocuğu fark etmez. Yaşamın sürmesi bu, durdurulmamalı, bu güzel düşünülmüş. Çiftçi tank seslerini ve bombardımanı duyduğunda düğümlenip kalıyor, bakmak, flamaları koparmak istiyor ancak otoriter bir ses onu alıkoyuyor. Davul'a yapışıyor ve yine savaş başlıyor. Savaş sahnelerinde aslında pek çok ilginç şey var.*

Final hakkında da söylemek istediklerim var. Filmin finali henüz yapılmamış, kendiniz de söylediniz. Benim önerim şu: Kesinlikle bir atom tesisi göstermemeli. Ancak reaktif tesisleri durdurmak gerek. Patlama olmalı, bir patlamayı uzakta verin, ikinciyi biraz daha yakında, üçüncü belki. Bir, iki, üç patlama. Yakınlaşan patlamaların tehlikesini göstermek açısından iyi, ancak onları durdurmak mümkün ve gerekli.

Dünya'nın bütününü göstermeye gerek var mı, pek beğenmedim.

Mantıklı bir son yapmalısınız. Kumandan'ın eli olan sahneler, 144 ve 145 hoşuma gitti. Ve "Hayır, böyle olmayacak!" diye bitiyor. Final doğru mu?

Şimdi bir şey daha, belki pek hoş değil. Ancak çok açıkça koymak istiyorum soruyu. Soru metraj. Sanırım bu film bir bölümden ibaretse yeterince güçlü olacak. Bir kere çözümün kendisi lakonik gerektiriyor. Bizde kısa film sevdikleri için değil, yurtdışında seans öncesi kısa film gösterdikleri için de değil, filmin sanatsal kalitesi için gerektiriyor. Çok öneririm, bir düşünün.

Filmin adı bence çok güzel bulunmuş, Nâzım Hikmet ancak memnun olmalı. Çok güzel bir başlık, akıllıca, sakin ve bütün hakkında konuşuyor.

Şimdi bir söz de çizerlere söylemek istiyorum. Kadrajlama kesinlikle açık ve net. Genç Kız "modern" gibi bir şey olmuş.

Biraz kesinleştirmek gerekiyor sanki, biraz daha sade, lakonik olsa güzel bir çözüm olur.

L. H. Babiçenko: *Yoldaş Aksençuk haklı. Her kadraj, her örnek zor.*

Bazı şeyler benim için açık değil. Kasırga örneğin. Simgesel bir kişilik ve ben onu anlamıyorum. Bu doğa mı, değil mi? Kumandan'ın yardımcısı mı, yaveri mi?

Kasırga bir çizgi film imgesi değil, bir rüzgâr tasviri, belirlenmiş bir güç belki. Bu imgeyi netleştirmeli.

Bunun çok onurlu, zor bir görev olduğu söylendi, ben de yinelemeyeceğim. Propaganda afişleri birbirinden çok çeşitli olabilir. Son on yıldır bizde yapılan afişler korkunç. II. Dünya Savaşı sırasında yapılanlar çok güzeldi. Farklı ressamların farklı afişleri vardı.

Stile değinmek istiyorum. Bu görüntü beni kuşkulandırıyor, burada söylendiği gibi modernist. Kötü değil ama yabancı. Son yıllarda farklı dallarda bugün modernist sayılan farklı sanatçılardan çalışmalar gördük. Bence bu özentiye kaçmış ve burada görmek istemezdim. Modernizme karşı değilim, ancak resimde bir anıtsallık olmalı, heykelimsi, erkekçe olmalı.

Eğer yanılıyorsam çok mutlu olacağım. Grup daha çok anıtsal, heykelimsi bir yola girmeli. Batıdan, gözden geçirecek birkaç ressam adı verebilirim. Amerikalı ressamları, Rockwell Kent'i[60]*, İskandinav ressamları... Çizerler çok güçlü imgeler yakalamalı, anıtsallığı, mertliği göstermeli. Herkes kafatasına karşı itiraz etti. Kafatasından daha güçlü bir imge düşünmemeli, bu çok güçlü bir imge.*

60 Rockwell Kent (1882-1971). Columbia Üniversitesi'nde mimarlık eğitimi almış Amerikalı ressam, ilüstratör, yazar. Sosyal aktivist. Romantik simgecilikle gerçekçiliği yaratıcılığında birleştirdiği söylenir.

Burada konuşabileceğimizi düşünüyorum ve kimse de gücenmemeli. Örneğin Kuş'tan da hoşlanmadım ben. Atamanov beğenmiş ama ben beğenmedim. Nedir bu "mavi kuş"? Maeterlinck'in[61] *mutluluk getiren* "Mavi Kuş"*u değil, bu zaten güvercin değil. Bu kuşla ne yapılacak, düşünmeli. Çünkü barış güvercini bir simgedir, ama bu güvercin değil. Picasso*[62] *güvercin çizdiğinde o öylesine bir kuş çizdi ki güvercine benzemez bile... Bu Kuş senaryoda daha büyük değerde olmalı.*

Final henüz sonlanmamış. Atamanov'un dediğine göre gerçekçi bir çıkış olmamış, tatmin olunmamış. Kuşkusuz bu bizim işimiz değil. Bu nedenle bu işte incelikler bulmak gerektiğini düşünüyorum. Kesinlikle uygun bir dil bulunmalı ki hem gerçekçi değil, hem insanî değil, hem de natüralist değil gibi olsun. Ama simgeselci de olsun.

Gelelim Davulcu'ya. Bence çok önemle izlenmeli. Davul'suz hiçbir yerde bir şey yapılmıyor. Bayraktar sanki.

Atamanov'a katılıyorum, barış döneminde atom gücünü göstermemeli. Filmin 240 çizimden fazla olmaması gerektiği konusunda da katılıyorum. Daha fazlası artık propaganda afişi değil, deneme ve afişin gücünün yitimi olacak. Moor'un[63]

61 Kont Maurice Polydore Marie Bernard Maeterlinck (1862/ Gent-Belçika-1949/ Nice-Fransa). 1911'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Belçikalı simgeci şair, oyun yazarı ve denemeci. Hukuk eğitimi almıştır. *Mavi Kuş*'u 1908 yılında yazmış, ilk kez 1908 yılında Moskova Sanat Tiyatrosu'nda oynanmıştır. Dünyada mutluluk arayışını konu eden oyun, yazarın *"Gizlenmişi görmek için cesur olmalı"* ilkesini taşır.

62 Pablo Picasso (1881/ Málaga-İspanya-1973/ Mougins-Fransa). İspanyol ressam. 1950 yılında Dünya Barış Konseyi tarafından Nâzım Hikmet, Pablo Picasso, Polonyalı sinemacı Wanda Yakubowska, Amerikalı şarkıcı Paul Robeson ve Pablo Neruda'ya Uluslararası Barış Ödülü verilmiştir.

63 Moor (Orlov) Dmitriy Stahiyeviç (1883-1946). Rus ressam, grafiker. Politik afiş sanatçısı. Savaş sonrası olumsuz etkilenen tarım alanları, devrimin kazanımları için önem kazanmıştı. Sovyet hükümeti yardım için adeta bir

"Yardım Et!" afişi var örneğin, herkes bilir. Geçen 40 yılda bir tane bile güzel bir şey yapmadık. Öykü kısa olmalı, eğer 460 olursa zayıf bir şey çıkacak bana kalırsa.

Önemli bir şey de kısalık, lakonizm. Kişi az konuşmalı ve yerinde durmalı. Bizim seyircimiz çok kalifiyedir, yüksek niteliklidir.

Davulcu simgesi çok net değil, Kuş da öyle, anlaşılmıyor. Son mertçe olmalı, etkileyici olması için derinlik olmalı.

V. D. Degtyarev: *Konuşacaklarım biraz uzun, uzatmaya değer mi bilmem. İş güzel ve gerekli. Ancak edebî bölüme ve ressamlara eleştirilerim var. Çünkü ressamın rolü bu çalışmada çok önemli.*

Bir. Babiçenko'nun da söylediği, gerçekten Kuş çok belirgin verilmemiş. Sonra ölüm var. Ölüm ölümsüzlükle çatışmalı. Kimle çatışılır genelde? Bu Alman modernizminden geliyor. Orada ölümü habire gezer bulursunuz. Bu yeni bir şey değil. Ancak bu verilen dönem için oradan bize gerekli olan, insani felakete yaklaştıran etkileyici bir şeyler de almak mümkün.

Burada özellikle Ortaçağ'daki bir ölümle başlıyorsunuz, bir şövalyeyle. Bizim için Hitler ölümdür, bir Cezayirli için de Gaulle. de Gaulle için de Hitler ölümdür. Demek ölüm herhangi bir forma gizlenemez. Ölüm ölümdür.

Pek çok simge benim için anlaşılır değil.

Atom enerjisini göstermek gereksiz. Bu konu devasa bir seyirci salonu gerektirir. Bu sizin ana konunuzu öldürür. Belki de yanılıyorum.

Şimdi de çizerler ve sahneye koyanlara sormak istiyorum, "traktör şoförünün tatili" gibi gösterilmiyor mu?

seferberlik başlattı. 1921 yılında Moor'un yaptığı, yaşlı bir adamı iki eli havada ardında tek bir buğday başağıyla yalvarırcasına resmeden "YARDIM ET!" yazılı bu afiş, kampanyanın en etkili silahlarından biriydi.

Birileri ayak hakkında doğru konuştu. Eğer kafatasını veriyorsanız, yani savaşın simgesini. Ama kızın çıplak ayakları...

İ. S. Aksençuk: *Bilmiyorum ayrı bir yer daha nasıl kanırtıp alabilirim. Neden böyle sonuçlanıyor diye ders vermeyin.*

V. D. Degtyarev: *Ben senaryoyu okudum, senaryoyu daha iyi anladığımı söylemiyorum. Ancak kuşkularım var, susmalı mıydım yoksa? Ben burada kendi kuşkularımı söylüyorum, siz onları hesaba ister alır, ister almazsınız.*

En büyük kuşkum simgeler hakkında. Simgeleri görmüyorum. Genç Kız sevgiyi, huzuru simgeliyor anlıyorum. Kasırga, görmüyorum. Eğer bu savaşın simgesiyse ölüm neden Hitler şapkalıda? Hayır, bunu görmedim. Belki siz bunu hissediyorsunuz ama bana bunu ne kadrajlarda ne de senaryoda iletiyorsunuz, henüz bunu görmedim.

Final abidevi olmalı. Metrajda da ufak tefek kuşkularım var ama esas kim kiminle çatışıyor, bunu bilmiyorum.

Sonra neden ölüm Hitler'in şapkasında? Bizim için Napoléon ölümdür.

Söylemeliyim ki çok dikkatlice okudum ancak anlamadım. Belki sonra açıklarsınız ve size katılırım.

Yoldaşlar gücenin ya da gücenmeyin güzel olan bir bölüme bağlamak istiyorum.

İ. S. Aksençuk: *Hızlı hızlı mı diyeceksiniz?*

V. D. Degtyarev: *Belki, ancak hızlı konuşma teknik değildir ama bir çığlık, yaygara, çağrıdır. Bence ne kadar kısa o denli etkileyici olacak. Ayrıntılar hakkında konuşabilirim ancak şimdi daha çok ilkesel şeyler hakkında konuşmak gerek.*

Vera V. Tulyakova: *Sergey İvanoviç, burada Suteyev'in görüşleri var, onları okusak?*

[Vera Tulyakova okumaya başlar.]

V. G. Suteyev: *Aksençuk'un yönetmen senaryosu oldukça ilginç ve şairane olmuş. Bence çok yeteneklice grafik çözümler bulunursa film sonuçlanacak. Ya da tam tersi... Grafik çözümler çok önemli.*

Senaryoda bazı anlaşılmazlık tehlikesi bulunan yerler ve bazı "modern" parçalar pusuda olabilir (ne yazık ki kadrajlamayı görmedim). Müzik önem taşıyor, burada henüz belirsiz.

N. P. Fedorov: *Yönetmen senaryosu bende edebî senaryoya göre çok daha iyi izlenimler oluşturdu. Aksençuk'un askerler ve Davulcu'yla ilgili soruları çözümlemesi hoşuma gitti. Siyah flamalar da hoşuma gitti, ister Kasırga olsun, ister başka şey. Genç Kız'ın görünümü de hoşuma gitti, bu senaryodaki aşk bu. Aksençuk pek çok güzel yönetmen planları bulmuş.*

Önceki yoldaşların da dediği gibi elbette bazı şeyler var.

(...)

L. K. Atamanov: *Bir şeyler eklememe izin verin. Tek bir şeye itiraz etmek istiyorum. Kumandan kimdir, Kasırga nedir, Kuş ne ola ki? Bunlar simgeler. Onlar ansiklopedilerdeki gibi net olarak açıklanamazlar; Kumandan budur, Kasırga budur ve şudur diye...*

Askerlerin durumu: Eğer bu üç bölüm olacaksa Rus-Japon Savaşı ya da Kırım Savaşı mı, önemli değil. Ressamlar kesinlikle doğru tarzı bulmalı. Ortaçağ gravürlerinden yola çıkılacaksa ama sonra asker çözümüne çalışılacaksa genel olarak komünist ya da Çin, bu önemli değil. Savaş devam ediyor.

S. İ. Kulikov: *Muhtemelen grupta, yönetmende ve sanatçılarda önceki görüşlere pek çok dönüş olmuş bugün anladığımıza göre. Önümüzdeki Sanat Sovyeti'ni kararlaştırabiliriz*

artık. Tarz ve türü, nasıl bir formda çözeceğimizi netleştirmemiz gerek.

Nâzım Hikmet'in edebî senaryosunu okuduğumda, kırmızı dikişli komutan örneğinin geçtiği yerde, grafik çözümde de bu imanın bulunacağını, iskelete benzeyeceğini sandım. Ama şimdi kadrajlamada ve yönetmen notlarında, cepheye giden bir kumandan, bir ölüm gibi. Bence bu doğru değil. Aşk hikâyesinde bence tam çözüm bulunamamış. Delikanlı kızı görüyor, kız ondan hoşlanıyor, çiçekler veriliyor, ilişki doğuyor, mutluluk oluyor. Bu çok uzun. Bu bir afiş değil.

İ. S. Aksençuk: *Bu neden bir afiş olsun ki? Ayrıca herkesin kendine göre bir görüşü var afiş konusunda. Grubun kafası bulandı, çünkü her konuşan bambaşka bir yere çekiyor.*

S. İ. Kulikov: *Bilmiyorum, şimdi afiş nedir diye sanat tarihi bilgilerine başvurmaya değer mi? Bence bu çok bariz bir soru. Afiş ressamlar tarafından farklı farklı da çıkabilir. Bu sanatçının hakkıdır.*

Belki de yalnızca tek bir savaş gösterilmeli, kapitalizm dönemi... Final bölümünde çok düşünmek gerek...

İ. S. Aksençuk: *Bazı dileklere yanıt vermeme ve konuşmama izin verin. Bu kısacık zaman diliminde, grubun gözleriyle bakmanın, senaryoya bakan her Sanat Sovyeti üyesine zor gelmesini anlıyorum.*

Kuş iyiliğin, mutluluğun simgesi. Bu yeterince açık ve belli. Bu herkesin bildiği mavi bir dünya da olabilirdi. Ama bu insan emeğine, köylü emeğine, dünyanın çalışkanlığına, sıradan insanın emeğine eşlik eden bir kuş. Simge gayet basit ve anlaşılır.

(...)

S. İ. Kulikov: *Sanat Sovyeti'ne yönetmen senaryosuna bir kez daha bakılmasını öneriyorum.*

D. N. Babiçenko: *Sanırım burada, Sanat Sovyeti'nin grubun gözleriyle bakması gerektiğini söylemekle Aksençuk iyice, çok ciddi yanılgıya düşüyor. Sanat Sovyeti kendi gözleriyle bakmalı. Grup, çalışma sürecinde körleşir bazen. Bunu çok iyi biliriz. Bu nedenle Sanat Sovyeti iyi ki grup pozisyonundan değil, Stüdyo'nun pozisyonundan baktı, bu bir.*

İkincisi, örneğin diyoruz ki: Kuş huzursuz, nasıl olduğu önemli değil. Benim için sanatsal bir görüntü. Ancak darı gagalayan bir kuş bu görüntüyü çiziyor. Bu artık başka bir görüntü. Bir ressam olarak ben, tamamen başka ortaya koyardım bunu.

İ. S. Aksençuk: *Neden gruba bu başka ortaya koyma olasılığını belirtmiyorsunuz?*

D. N. Babiçenko: *Bana senaryo hakkında konuşma hakkı verildi. Neden sizin pozisyonunuzda konuşayım ki? Yapamam, ben kendi pozisyonumda konuşuyorum.*

Şimdi, siz diyorsunuz ki "Ne afişi?". Çizer kalktı ve bunu bir afiş gibi düşündüğünü söyledi. Ama siz diyorsunuz ki "Hayır, afiş gibi değil". Biliyorum, afişin ne olduğunu sanat tarihçileri bile yanıtlayamayabilir. Bilindiği gibi formüller vardır. Formül yoksa güzel ürünler vardır.

Bence hazırlık sürecini uzatmalı ve yönetmen senaryosu tasvir çözümlemeleriyle birlikte getirilmeli. Çünkü kadrajlama henüz anlaşılır değil.

Edebî senaryonun temeli çerçevesinde ve bu yönetmen çalışmasıyla çalışma süresi uzatılmalı. Bugün pek çok ve doğru görüşler belirtildi. Hemen paralelinde tasvir çözümleri yapılmalı ve kesinlikle tekrar sunulmalı. Tasvirler olmadan anlaşılmaz olacak.

İ. S. Aksençuk: *Anlayamıyorum. Sovyet başkanı, senaryonun yeniden yapılmasını öneriyor. O zaman lütfen hangi doğrultuda olacağını söyleyin. Senaryonun ana fikrine pek uymayan bu görüşleri grup kabul ediyor, kasırga görüntüsünü belirginleştiriyor, çocuklu traktör sahnesini belirginleştiriyor. Ancak bu ilkeyi, senaryonun stilizasyonunu değiştirmiyor, ama hepsini yeniden yapmak gerektiği sohbeti yapılıyor.*

S. İ. Kulikov: *Ben önerimi yineliyorum: Yapılmakta olan filmle ilgili olarak bugünkü Sanat Sovyeti görüşlerinin düşünülmesinin gruba önerilmesi. Görüntülerin ve diğer karakterlerin belirlenmesi,* Hanene Huzur Dolsun *canlandırma filminin yönetmen senaryosunun bir kez daha tartışılması için Sanat Sovyeti'ne sunulması. Bu, sizin öneriniz karşı bir şey değil ve senaryo üzerinde tekrar çalışma gereksinimini belirtiyor.*

İşimizi burada bitirelim.

"Hanene Huzur Dolsun"

Sanat Sovyeti Toplantı Notlarından

Tarih: *9 Eylül 1959*

Katılanlar:

Sanat Sovyeti Başkanı: L. V. Şerstnev

Sanat Sovyeti Üyeleri: L. K. Atamanov, İ. P. Vano, Ye. T. Migunov, N. P. Fedorov, F. S. Hitruk

Senaryo bölümünden: V. E. Dulgerov, B. A. Voronov, L. V. Frolov, Z. İ. Pavlova

Yönetmen: İ. S. Aksençuk

Çizer-Sahneleyen: V. A. Nikitin, İ. İ. Nikolayev

Yazar: Nâzım Hikmet

İ. S. Aksençuk: *Öncelikle şunu söylemek isterim: En başından itibaren, yazarı Nâzım Hikmet olan bu senaryoda, önümüzdeki filmde çalışmak grup için çok hoş ve keyifliydi. Yeterince ünlü bir kişi olmasından değil. Her şeyden önce tema, bizi ve onu kaygılandıran bu tema, çok ilginç yaratıcı anlaşmazlıklarla dolu, ilginç yaratıcı çalışmalarla dolu, şaşırtıcı derecede kapsamlı ve geniş seçimler içeren bir tema. Nâzım Hikmet'le çalışmak grupta çoğumuzu aydınlattı.*

Hedefimizde çözümlere ulaşmak için önümüzde pek çok yol vardı. Bir yandan daha anlaşılır, kolay kabul edilebilinir, diğer yandan her şeyin açık ve net olabilecek şekilde sözsüz yapılmasından dolayı bilinen zorluklar, bilinen ek çalışmalar...

Senaryonun konseptinde grotesk simgesel görüntüler vardı, savaşın kötülüğü gibi, insan gibi, açıklamaları uzatmadan, savaşın nasıl oluştuğu vs vs. Çünkü başka bir malzeme olsaydı, elbette 20 dakikalık bir canlandırma filminde anlatmak mümkün olamayabilirdi. Savaş yalnızca zarar ve insanlığa muazzam trajediler getiriyor ancak.

Bunun dışında, daha önceki senaryoda açık ve belirgin olmadığı ortaya konan, ancak grubun belirgin olduğunu düşündüğü kasırga gibi görüntüler var, siz de bir düşünün ki senaryoda her şeyi yazamazsınız ve pek çok şey yapılana kadar da yazılamadan kalır. Örneğin yönetmen senaryosuna grubun ürünlerine çok dikkatlice ve titizlikle baktığını söyleyen Atamanov'a göre Kasırga mevcut haliyle kolay seçilebilir durumda. Biz bunun bir doğal afet olmadığını göstermek istedik, Kasırga'yı Komutan'dan bağımsız göstermek istedik, kaygıları, şüpheleri alsın istedik. Ama Rüzgâr [seçseydik], bu Komutan'ın uşağı, yardakçısı, bir el aleti olurdu.

Bu konuda pek çok konuşma oldu; bunu bugünkü toplantıya ilk kez katılanların bilmesi, bir önceki Sanat Sovyeti'nde

geçenler hakkında bilgisi olması için kasten söylüyorum. Şunlar konuşuldu: Filmin propaganda afişi kurallarıyla yapılması, yani her şeyin çok bilinen genelgeçer afiş çözümleriyle yapılması. Ben de dahil, grup kendini garip ve kötü hissetti. Çalışma, ilginç olanak ve yeni yollar bulmaya uygundu. Oradan buradan bazı bölümler okunduğunda, tarafların şiddetlendirilmesinde afiş gibi değil de daha güçlü bir grotesk düşünmemize rağmen afiş tarzı ve çok lakonik çözümlerin gerekliliği kabul edilebilir.

Daha önceki Sanat Sovyeti, aslında hepsi değil, çok anlatı türü gibi göründüğü konusunda bir reaksiyon verdiler. Bu anlatı türü değil, aksine seyirciye daha keskin, daha yoğunlaştırılmış gerekli bir kontrast yakalamaktır. Bu tesadüfen ortaya çıkmış bir şey değil, baştan beri böyle düşündük.

İyi ve dikkatli makul çıkış yolları aradık, senaryonun yazarına tekrar ve tekrar danıştık; Komutan ve Kasırga birlikteliğinde bazı belirlemeler, yönetmen senaryosu çalışmasında finalin kararsızlığını belirlemek vs vs.

Belki Nâzım Hikmet de bir şeyler söylemek ister. Önceki toplantıyı biliyor, önceki Sanat Sovyeti'nin stenolarını bilgilenmesi için kendisine vermiştik. Bunun dışında, buraya gelmeden, Sanat Sovyeti'ne bütün malzemeleri göstermeden önce çok yakın ve sıkı çalıştık. Onun da kendi fikri ve tutumu elbette ki var.

Nâzım Hikmet: *Yoldaşlar, kendimizi çok açık ve seçik ifade etmemiz gerektiğini söylemek istiyorum. Neden bu filmi yapıyoruz, bu çok önemli. Eğer Sanat Sovyeti, bu filmi neden yaptığımızı unutursa, işte o zaman bütün tartışmalar beyhude olacak.*

Stüdyo'nuzun tarihini bilmiyorum, "Multfilm" barış mücadelesi için kaç film yaptı ve bu muazzam barış hareketine nasıl yardım etmekte bilmiyorum, Sovyetler Birliği'nin çatısı altında ve Sovyetler Birliği ana dış politikasında ne oluyor bilmiyorum. Bilmiyorum, "Multfilm" ne yaptı?

V. E. Dulgerov: *Üretimleri ilerlemekte.*

Nâzım Hikmet: *Bu doğru. Her yapıtınızın barış mücadelesiyle ilgili olduğunu biliyorum, kuşkusuz. Ancak doğrudan, dolaylı olmadan bir örnek var mı, bilmiyorum, belki çok iyi şeyler yaptınız.*

Bana böyle bir şeyi teklif ettiklerinde hemen kabul ettim. Çünkü yabancı dostlarımız, savaş mücadelesi için bütün olanakları bulunan Sovyetler Birliği'nin neden Brezilya'da ve Amerika'da ve Afrika'da ve Asya'da, her yerde gösterilebilecek böyle bir çalışma vermediğini yüzümüze vuruyor, kınıyorlardı. Bu nedenle hep düşünürdüm bunu. Teklif ettiklerinde de kabul ettim.

Sovyet Barış Koruma Komitesi'ne[64] *gittim, çok ilgilendiler ve Merkez Komite'den*[65] *yoldaşlar da bu fikri desteklediler ve bir an önce yapılması gerektiğini söylediler.*

Bu filmin amacı; her şeyden önce barış taraftarlarını ajite etmek, Sovyetler Birliği içinde değil ama. Çok şükür, Sovyetler Birliği'nde savaş olmasını isteyen ve ajitasyon gerektiren, ancak bir-iki kişi bulunabilir muhtemelen.

Bizim amacımız; bu filmi Sovyetler Birliği dışında göstermek. Bundan da birkaç soru çıkmakta, yani bu film öyle olmalı ki bu ülkenin sansüründen geçsin, bu bir. Çünkü biz harikulade niyetlerle çok iyi bir film yaparız ancak onu geçirmezler. İkincisi, teknik olarak kolay olmalı. Yani, onu Paris'te, Brezilya'da ya da Afrika'da göstermek isterlerse dublaj gerekmesin ya da bir şeyler yazılmasın, yalnızca filmi alsınlar ve göstersinler. Bu nedenle onu sözsüz ele aldık ve bu nedenle bütün soruları ilke olarak çok doğru çözdük, ancak az da olsa

64 SSCB'de etkinlik yapmak üzere Dünya Barış Konseyi'nin üyesi olarak 1949 yılında kurulmuştu.

65 SSCB Komünist Partisi Merkez Komitesi.

resmi Marksist terminolojiyle yaptık bunu. Yani özü Marksist-Leninist ilkeler içermekte, ancak biçim diğer ülkeler tarafından kabul edilebilir olmalıydı, barış hareketi diliyle olmalıydı.

Bildiğiniz gibi bizim barış hareketimizde papazlar var, toprak ağaları var, fabrikatörler var, hatta Meksika'da komünistleri ezmiş olan eski generaller bile var. Şimdi onlar bizim hareketimizle birleştiler. Bütün bu insanlar var. Yani barış yanlısı olarak duruyorlarsa sosyal gericiler bile dahil bütün insanları toparlıyoruz.

Bu yüzden, bizim filmimiz barış yanlısı mücadele eden bütün insanlara açılabilsin diye böyle istiyoruz, ancak biçim olarak diğer insanların bakış açısıyla çatışmasın. Çünkü orada biz, barışın kalesi Sovyetler Birliği var diyemeyiz, çünkü bizim hareketimizde, o bütün ülkelerin önde gelenidir diye bir şey söyleyemeyiz.

Bu resme bakarak, emperyalist savaşların ya da yurt savunması savaşlarının temeli üretim araçlarının özel mülkiyetinden ya da sınıfsal bölünmelerden gelir, diyemeyiz. Böyle bir şey söyleyemeyiz. Ancak buna karşılık savaşın hemen hissedilebilecek bir görüntüsünü yapabiliriz, bunun gücün saldırısı olduğunu, korkunç bir şey olduğunu... Yani o korumuyor ama saldırıyor, dadanıyor, yağmalayıp talan ediyor. Böyle bir dille konuşmak mümkün. Ancak daha öteye gitmeyi, daha ayrıntılı açıklamayı; biz yapamayız.

İkincisi, bu filmi şiirsel yapmalıyız, bu çok önemli. Yani, şiirsel afişler var ve daha kuru, zayıf, didaktik afişler var. Biz çok şiirsel bir afiş yapmalıyız. Onun için, yönetmen senaryosunu okuduğumda çok büyük, yaşayan şiirsel imajlar eklediklerini büyük bir sevinçle gördüm.

İnsanın yaşamı boyunca savaşa karşı hep mücadele ettiğini göstermek istedik, onu ancak savaş ele geçiriyor. Hatta bilin-

cini aşıp emekçi halkı nasıl ele geçiriyor diye aradık. Bu bize, aradığımız, insanları nasıl karanlık bir güçle alıp savaşa fırlattığı unsurunu bulmamızda yardım ediyor. Böyle bir güç kendi zamanında dinde de vardı, sonra burjuva nasyonalizmi, ve bu etki altındaki insanlar kendi egemen nasyonal sınıfın çıkarlarını korumak için kendi kardeşlerini öldürmeye gittiler. Bu belli. Eğer savaş olmasaydı ne yapmak mümkün olabilirdi? Yoldaşlar burada bunu mükemmel buldular, kontrastı aldılar.

Biz hepimiz, komünistler diyoruz ki; savaş olmazsa, yalnızca biz değil, sosyalist ülkeler de ve elbette diğer ülkelerde de aynı şekilde, muazzam şeyler inşa edeceğiz. Bu, buradaki yoldaşlarca çok iyi ele alınmış. Bence bu filmden hiçbir şeyi çıkarmaya gerek yok, bir satır bile. Hatta çalışmada herhangi bir şey eklemek gerekecekse de eklenmeli, çıkarmamalı. Yoldaşlar biz, bu armağanı dünya barış hareketi için yapıyoruz. Film ne kadar çok güzel olursa, o kadar iyi olacak.

Bu yüzden ben, okuduğum bu yönetmen senaryosunun tamamen yanındayım. Bence soruları çok ilginç çözmüş.

Yoldaşların yaptığı eleştirileri okudum. Senaryodan hiçbir şey çıkarılmamalı, hatta eklenmeli ve sizden çok rica ediyorum, yalvarıyorum; beni aldılar ve yine "Film nasıl gidiyor" diye sordular. Yurtdışındaki yoldaşlar bile "Film ne zaman çıkıyor?" diye ilgilendiler, sordular. Amacımızın özellikle kapitalist ve sömürgeci ülkelerde ajitasyon yaratmak olduğu unutulmamalı.

Unutmamalı ki, amacımız kapitalist ve sömürgeci ülkelerde ajitasyon yaratmak.

Söylemek istediklerim işte bunlar.

İ. P. Vano: *Sıradaki pozisyonun kaydedilmesi açısından öncelikle söylemek isterim ki şimdi toplandığımız, stüdyomuzun Sanat Sovyeti olarak adlandırdığı ve aynı zamanda stüd-*

yonun üstlendiği sorumluluk taşıyan bir etkinliktir. Stüdyonun çalışanları da vardır. Bu Sanat Sovyeti değildir. Ne olduğunu söyleyemem, yetkili midir, yetkisiz midir? Daha geniş, daha ilginç bir Sanat Sovyeti'nde ilginç bir etkinlikte tartışılmasını isterdim.

Lakin ben konuşacağım, stüdyonun yönetmenlerinden biriyim. Hitruk konuşacak, o da stüdyonun bir çalışanıdır. Yevgeni Tihonoviç, Kolâ Fedorov... Sanat Sovyeti'nin neden bir sürü üyesi olur? Bunu korktuğumdan ya da yoldaşlarım bir şeyler söylemekten korkuyor diye düşündüğümden söylemiyorum. Hayır, bu yüzden değil. Daha önemli, elle tutulur, ilginç olsun diye. Ne yazık ki toplantıdan toplantıya artık gidilmiyor ve "nöbetçi" diye adlandırdığımız Sanat Sovyeti toplantılarıyla sınırlıyoruz. Gerekli sorunlar, hepsi hepsi iki üye ile çözülebiliyor. Sonra ana komiteye gönderiliyor ya da bazen Sanat Sovyeti üyelerinin çözümü olmadan film ana komitenin onayına gönderiliyor.

Bu durumun normal olmadığını kabul ediyor ve saptanmasını rica ediyorum, özellikle şimdi, Nâzım Hikmet'in çok açık ve ilginç konuşmasından sonra.

Çok iyi anlıyorum, bu kısacık çalışmada yoldaş Hikmet'in de dediği gibi tarihten, belgelerden, bilimsel araştırmalardan bildiğimiz savaşın bütün sosyal çıkış sebeplerini gösteremeyiz. Bence bu gereksiz.

Bu film tek bir kapitalist ülkede bile gösterilmeyecektir, yani yalnızca yerel, bizde ve demokratik halk ülkelerinde gösterilecek.

Senaryo konusunda bir şey söyleyemem. Senaryoda bence savaşın kötülüğü var. Dönemsel ve tarihsel bir geziyle sosyo-ekonomik sebeplere girmeden ve yeterince mantıklı olarak yapılıyor.

Bence senaryoda bir nokta var, önemli bir bakış açısı insanın sonunda daha devam edemeyeceğini anlaması ve "Hayır, bir savaş daha olmamalı, savaş olmayacak!" demesi. Senaryoda devamındaki kadrajlarda ağaçları, otları, kuşları, sevgilisini, çocuğu görüyoruz. Bence bu yeterli. Senaryoda en son savaş, atom bombasının olduğu savaş gösterilmekte. Artık bundan sonra daha ne kalabilir bilmiyorum. Belki de özellikle atom savaşını göstermemek gerek, ama senaryoda bu durumu getirmek gerek: "İşte atom savaşı olmalı", ancak insan "hayır, bu olmayacak" diyor.

İ. S. Aksençuk: *Var bu.*

İ. P. Vano: *Hayır, yok. Bu anlaşılmıyor. Siz bunu bir düş gibi, bir tahayyül gibi anladınız. Ama ben bir gerçek gibi süregiden bir atom savaşı gibi anladım.*

Hiç kuşkusuz, Nâzım Hikmet'in senaryosunda, okunduğunda çok yeteneklice çözümler ve çok, pek çok kadrajlar olduğunu söyleyebilirim.

Anlamıyorum, şöyle diyor orada: Çiftçi tarlasını sürüyor, pulluğuyla, öküzüyle; ancak neden ressam öküzü, diyelim Serov'un "Europa'nın Kaçırılışı" gibi betimlemeli.[66] *Neredeyse aynı boynuzlarla, aynı kavisle. Eğer bu Serov olmazsa o zaman Homeros'un "Odessa"sından mı olacak? Neden böyle olsun ki?*

Şahsen ben senaryoyu okuduğumda her şeyin eski gravürler içeren planlardan olduğunu düşünmüştüm, öyle yazıyor. Burada ruhumu pek de okşamayan çağdaş, modern unsurlar görüyorum.

66 Valentin A. Serov (1865-1911). St Petersburg doğumlu Rus ressam. Portreleriyle de ünlüdür. 1910 yılında yaptığı *Art Nouveau* etkisindeki *"Europa'nın Kaçırılışı"* adlı resminin konusu mitolojiden gelmektedir. Finike kralı Agenar'ın kızı Europa'ya âşık olan Zeus, boğa kılığına girer. Deniz kıyısında eğlenmekte olan Europa, altın sarısı boynuzları olan boğayı görür ve sırtına biner. Boğa kılığına girmiş Zeus, denizler aşarak onu kaçırır, üç oğulları olur.

Mucizevi kuşu alalım, yönetmen ve ressam olarak, iyiliğin, aşkın ve güzelliğin, onunla yaşamın daha da güzelleştiğini kanlı canlı algılıyorum.

F. S. Hitruk: *[Söylenenleri] Tekrar etmeyeceğim. Ne yazık ki bir önceki ciddi itirazların olduğu Sanat Sovyeti'nde yoktum. Dolayısıyla bu itirazları ne onaylayabilir ne de tartışabilirim. Onları şimdi öğrendim ve kendi görüşlerimi söyleyeceğim.*

En başında, edebî senaryoyu görüşmeye getirdiklerinde filmin düşüncesini çok sıcak karşılamıştım.

Burada yapılanlar benim hoşuma gitti, bir itirazım olsa da. Ancak bu itiraz tamamen subjektif.

Filmin düşüncesine göre, bence, çözümler doğru. Aksençuk'un konuşmasından, bazı yoldaşların, Sergey İvanoviç'in dile getirdiğine göre filmin olabildiğince kısa ve savaşın bir epizoduyla sınırlanarak yapılması gerektiğini anladım. Eğer bir epizodla sınırlanırsa birincisi tarihsel fikir yükselmeyecek ve filmin kendisinin dramatürjisi oluşmayacak. İşte benim karşı olup itiraz ettiğim bu. O durumda film her türlü anlamını yitirecek.

Kuş kimi simgeliyor, Çiftçi kimi simgeliyor, Kasırga, Kumandan kimi simgeliyor anlıyoruz. Bunlara alışkınız, ancak bir soru: Örneğin Davul neyi simgeliyor? Korkarım bu seyirciye kadar ulaşmayacak.

Son da benim pek hoşuma gitmedi. Grubun düşünmesi gerek, filmin sonu daha güçlü ve mantık olarak bütün filmi tamamlayıcı olmalı. Hatta bazı şeylerin çıkarılması da düşünülebilir. Anımsayın, atom bombası nereye konuluyor örneğin? Her halükârda bence filmin sonu dışında her şey çok ilginç düşünülmüş ve senaryoda da aynı şekilde düşünülmüş. Senaryodaki bu ruh, filmin kendisinde de bırakılmalı.

Ben Batı'ya karşı büyük bir taviz görmüyorum. Tam tersi,

bence ressamlar, Serov, Deyneka,[67] *Saryan*[68] *gibi ustalarımızın etki altına girmeliler. Okumaya başladığımda bütün her şeyin, sahnelerin eski gravür ruhuyla çözümleneceğini sandım, Dürer ya da başka biri. Burada, bunun kötü yapıldığını söylemeyeceğim. Çok dinamik yapılmış, bütün kadrajların kompozisyonları güzel çözümlenmiş. Siyah atlı kadraj mükemmel.*

Genç Kız'ın tipi hoşuma gitti. Hem kadrajda, hem burada hafif, şiirsel, yalın. Görüşüme göre çok başarılı. Ancak ana kahraman, Çiftçi ile kaygım var. O basit bir çiftçi değil, basit bir çalışkan değil, bütün insanlığın simgesi. O burada birazcık dejenere ve tek değil. Psikolojisini biraz daha açmalı.

E. T. Migunov: *Şimdi bu şeyin fikrindeki varsayımların olduğu temel hesaplar üzerine konuşmak çok zor. Üretilen malzemeler netleştirilebilir, açıklaştırılabilir, bazı bölümleri değiştirilebilir, ancak prensipler perdeye ulaşıncaya kadar kalmak durumunda.*

Birincisi; simgeleri ele alırsak destansı, masalsı, her birini baştan sona kadar çok ince ele almak gerek. İkincisi filmin renklerini artırmak gerek. Renkler yumuşamaya başladıklarında ve ton değiştirdiklerinde kendi güçlerinde olmalı. Kimi uzak yerde koyu ya da tam tersi, ifade etmekte zorlanıyorum ama ressamlar bunu çok iyi anlar. Buradaki eskizlere bakıp filmin renk çözümleri hakkında bir şey söylemek yeterli değil. Elma ağacı, hani "Saryanvari Elma Ağacı" dediğimiz, bence burada kesinlikle yerinde değil. En sağda yukarda gördüğümüz eskizden elmasız daha güçlü. Siyah eskizlerde fikri taşımak gerek. Siyahtan griye doğru olmalı. Sarıdan kırmızıya doğru okşamalıysa, o zaman neden atom istasyonu tekrar sarı renkte? Tekrarlama olmamalı.

67 Aleksandr A. Deyneka (1899-1969). SSCB ressamı, heykeltıraş.
68 Martiros S. Saryan (1880-1972). Ermeni asıllı SSCB ressamı.

Bendeki üçüncü düşünce, savaşın yararsız ve anlamsız olduğunu kanıtlaması bakımından çok önemli. Onlar her şeyi insanın eliyle yaratıyorlar. Bunu kanıtlamak için bütün filmin temelinde olan bir şey iyice teşhis edilmeli, yani insanın yarattığı henüz bir şey yok. İnsan-yapan. Sırası gelmişken ben ona yalnızca bir toprak ağası gibi değil, yapanın-yaratanın bir simgesi olarak bakıyorum.

Bu yapıcı, bir şeyler yaratmalı ve seyirci de bunu görmeli. Gözümüzün önünde, ağır bir emekle daha önce olmayan yeni bir şeyler yapmalı.

Bir yerde kuş, diğer yerde kız, sonra alfabe, çocuk patlamaları yok ediyor. Rastlantısal karakterler sanki. Öyle de olabilir, başka türlü de.

Tiplere gelince... Öyle bir ressam olmalı ki en az Michelangelo Buonarroti kadar simgeleri seyirciye gerçekçi bir biçimde sızdırabilmeli, gerçek gücünde. Çok çok güzel çizilmeli. Bazıları inanılmaz hissi uyandırsın, çok güçlü olmalı, karikatür gibi olmamalı. Bence hatsız, afiş gibi çizmeli. Bence tipler üzerinde daha çalışmak gerek. Görünen o ki, Genç Kız, Delikanlı eskizlerde bile benim çok hoşuma gitti, bence çok ilginç ve bizim için alışılmamış tarzda. Nikitin'i bu kalitede ilk kez görüyorum, beni çarptı.

(...)

Hitruk'a tamamen katılıyorum, Davul simgesi benim için de biraz karanlıkta. Çiftçi, yapan-yaratan bu. Kuş ne peki; türkü, sanat! Kadın ne, aşk! Oğlan çocuğu ne; gelecek kuşaklar, gelecek, umut! Siyah atlı ne, ölümün simgesi. Davul ne? Kusura bakmayın, bilmiyorum.

İ. S. Aksençuk. *Savaş Davul'un vuruşlarıyla başlıyor. Bu yetmez mi simge olarak davulun adresini söylemeye?*

Ye. T. Migunov: *Bu laf bana az. Sonuna kadar sigortalamak istiyorum ben.*

İşte, ne istedimse hepsini söyledim.

L. K. Atamanov: *Bu senaryodaki benim ilk izlenimim çok iyiydi ve bu değişmedi. Söylemeliyim ki, senaryo öncekinden çok fazla değişmemiş. İstenirdi ki bazı yenilemeler, birkaç bitiş güzellemeleri olsun. Zayıf yerler vardı. Bitişi iyi düşünmek gerekir.*

Bazı ufak tefek şeyler de var, bence 5'ten 8. kadraja kadar gerek yok. Çiftçi tarlasını sürüyor, Kuş uçup gidiyor ve şakıyor, bu arada sürgünler yeşeriyor, o nedense bir şeyler yemeye başlıyor, kahvaltı ediyor. Böyle yazıyor. Neden çalışmasını sürdürmüyor? Bence kahvaltıya gerek yok.

İnsancık üç ses veriyor, üç nota ve başka bir şey konuşmuyor. Ama şunu anlamıyorum "emir veriyor, bir 'havlama' gibi". Şöyle yazıyor: "Havlarcasına bir sesle emrediyor". Konuşuyor mu, yoksa konuşmuyor mu? Eğer konuşuyorsa ne diyor? Yok eğer konuşmuyorsa, bence bir ses gerekli değil, orkestrasal bir çözüm bulmak gerek.

İ. S. Aksençuk: *Bu öyle ve öyle olacak.*

L. K. Atamanov: *Ama şöyle söylüyor: "Komutanın sesi, havlarcasına bir sesle Çiftçi'ye emreder."*

İ. S. Aksençuk: *Bu müzikal bir partisyon.*

L. K. Atamanov: *Demek siz net olarak yazmadınız ve benim görüşüm de bundan çıktı.*

Basit bir soru sormak isterim: Savaş çıkmaya başladığında "güm güm, bir güm daha, savaş, savaş..." ve sonra savaş başlıyor, onlar bir yerlere gidiyor. Ancak siz yazmamışsınız, nereye? Benim için bunlar senaryoda net değil. Genç Kız'ın tipini de biraz hayal gibi çizmeli bence. Meydanı beğenmedim, planları beğenmedim. Bence daha basit yapmalı. Sonra 53.

planda sesler var, Mendelssohn Marşı'nın[69] *uçup geldiği. Bu müziği kullanacak mısınız?*

İ. S. Aksençuk: *Buna besteci karar verecek.*

L. K. Atamanov: *Çok şiddetli çınlayacak. Sonra da Kasırga bastırıyor. Kafataslı sahne de bence gereksiz. Yazarın yazdığı sahne bence daha ilginç, kuş, kız, çocuk. Bizim için önemli olanlar işte bunlar. Kafatası tepesine belki de hiç gerek yok. Son plan bence yeterince açık değil.*

Bana öyle geliyor ki her şey çok ilginç ve grup gerçekten merakla çalışıyor ve iyi sonuçlanmalı.

Tasvirler; hepsinin tamamen tek bir tarzda yapılmadığını söylemeliyim. Hepsi çok güzel. İşte şu eskiz, Saryanvari dediğimiz, hatta aynı Saryan (ben onu Saryanvari diye adlandırmazdım), o elbette döktürüyor. Askerler, boğa; boğa gerçekten Serov'unkinden, ancak daha güzeli, ifadeli. Renkleri eskizlerde de kadrajlarda da fark etmedim. Sonda bazı planlar daha açık olmalı, hatta sevinçli, yaratıcı olmalı.

Kişilerle ilgili söyledim, kızı beğenmedim. Önce de beğenmemiştim. Kahramanı genelde az beğenmiştim, yüzü ortaya çıkınca iyice beğenmedim. Bilmiyorum neden, alnı biraz alçak.

Söylemek istediklerimin hepsi bu ve bir kez daha başarılar diliyorum.

N. P. Fedorov: *Sondan başlıyorum, betimleme bölümünden. Bu filmin betimleme kısmını beğeniyorum, hem de çok. Bütün kadrajlar gayet yerinde. Eski bir resim olmadığı, tamamen gravür de olmadığı falan söylendi. Bence elimizdeki bütün bu kadrajlar perdede çok güzel görünecek. Çünkü ressamlar gri tonlarını kulandığında sıkıcı bir şey çıkıyor ortaya.*

69 Felix Mendelssohn Bartholdy (1809-1847). Alman besteci. Burada *Düğün Marşı* kastediliyor olmalı.

Kahramanla ilgili herkes konuştu. Biraz daha yakışıklı olursa yerine daha iyi oturacak. O zaman bu kim diye konuşulmayacak, bu basitçe insanlıktır, ancak insanlığın güzeli.

Kız'ı beğendim. Ancak nedense Kuş'u kesinlikle beğenemedim. Daha şairane ve önemli olmalı.

Çocuğu görmüyorum. O kadar önemli bir figürü suskun tutmak olmaz. Betimleme kısmıyla ilgili bunlar. Çok beğendim ve filmin çok iyi çıkacağına fazlaca güveniyorum. Elma ağacını da beğendim.

Senaryo kısmı. Aksençuk'un sırayla gitmesini beğendim. Bütün Sovyet'e homurdanıp söylenmesine rağmen onun ayıklayıp her seferinde daha da güzelleştirmesi hoşuma gitti.

Migunov, Davul'un neyi simgelediğini anlamadığını söyledi. Bir kere bu Davul en ilginç simge, hepsinin içindeki en mantıklı simge. İnsanın kendisi, bunu alıyor ve birbirini öldürüyor. Bence bu Davul simgesi çok doğru bulunmuş.

Ancak benim anlamadığım, doğru çözümlenmediğini düşündüğüm simge Komutan. Anlıyorum, bu filme Brezilya, Afrika ve bütün diğer halkların da bakması dileği övgüye değer, barış hareketi için büyük bir katkı, ancak bu ana tema, savaşın ortaya çıkması bizim bakış açımızla değil de neden başka bir konumda olmalı anlamıyorum.

Bence bu senaryoda bile görülmüyor. Yönetmenin dediği gibi Komutan'ın ölümü temsil ettiğini kabul edelim. Bence bu durumda bile bu simgeye bir gerekçe bulduramaz. Bu Komutan bir çağdan öbürüne ne için adam öldürüyor, zevk için mi?

Nâzım Hikmet: *Çok basit: Bu simge nereden çıkıyor? Şatodan. Şatoda çiftçi ve halk yaşamıyor, feodaller yaşıyor. Bu bir egemen sınıf. Biz bunu gerçek yapmadık, ancak bu şövalye şatodan çıkıyor, demek bu bir şövalye; toprak ağası, feodal.*

Gerçek örnekte böyle bir şey diyemeyiz, ama dolaylı olarak söyleyebiliriz.

Eğer bu çıplak bir insan olsaydı iş değişirdi. Ancak bu, şövalye.

N. P. Fedorov: *Fark etmez, her şey çok açık seçik olmalı. Eğer Komutan çağlar boyu bu kadar basitçe öldürüyorsa hedef belli olmalı. Burada bu hedef yok.*

Nâzım Hikmet: *O talan ediyor, yağmalıyor. Bütün bu savaşlar yağmacıdır. Savaşın sebebini öğrenmek isterseniz, yağmalamadır. Her türlü emperyalist savaşın sebebi. Feodal savaşlar da yağmacıdır. Haçlı Seferleri neden vardı? Yağmalamak için. Yurt savunması dışındaki bütün savaşlar yağmacı olacaktır. Hiçbir şey yağmalanmadığında, o zaman bütün dünyada komünizm olacak, savaş olmayacak, çünkü hiçbir şey uğruna hiçbir şey yağmalanmayacak. Biz burada savaşın sebebini, yağmayı gösteriyoruz. Savaşı kim yönetiyor? Sömürgeci sınıf.*

N. P. Fedorov: *Savaşın çıkışıyla ilgili Batı'da olanları uyarlamak bizi bağlamaz. Benim için bütün simgeler gayet anlaşılır, ama bu anlaşılmaz. Başta da söylediğim gibi bunlar yalnızca subjektif görüşlerim ve dile getirmezlik yapamazdım.*

İ. P. Vano: *Pek çoğu için anlaşılmayan Davul senin için anlaşılır. Ama senin için de Komutan anlaşılmıyor.*

N. P. Fedorov: *Bence her şeyi açık seçik belirginleştirmek hiç de zor değil. Şu durumda film sanki herhangi bir Batı devleti pozisyonunda yapılmış gibi.*

Benim bakış açılarım bunlar. Kalan kısmı çok beğendim. Sanki bütün Sanat Sovyeti'nin karşısında duruyor gibiyim. Bence hepsini düzeltmek son derece basit. Ben anlamıyorum,

ne diye her şeyi Batı'da olduğu gibi yapmaya ve göstermeye çalışıyoruz ki?

Nâzım Hikmet: *Yoldaşlar, bu çok tuhaf bir itham. Biz herhangi bir taviz vermiyoruz. Kendi duruşumuzu söyledik, yalnızca, barış mücadelesi yapması ve kendi düşüncesini ajite etmesi gereken bir komünist olarak gördüğümüzü söyledik.*

Duruşumuzu tamamen korumalıyız. Henüz görmediğimiz biçimler bulmalıyız ve insanları ajite etmeliyiz. Biz diyoruz ki savaşı yöneten nedir? Burada gösterdiğimiz bütün savaşlar yağmacı savaşlar, bunlar savunma savaşları değil. Bu Başkomutan'ın şövalye olmasından görülüyor. Şövalye simgesi her yerde var, Rusya'nın tarihinde, Batı'nın tarihinde, Afrika'nın tarihinde, şövalye toprak ağasıdır. Şato, onun yeri, şövalyenin yaşadığı ve halkın ikamet etmediği bir yer. Artık şatonun kendisi halkın bir simgesi değil, o saldırının ve egemen sınıfın simgesi oluyor. Bu şatodan insanların çıkıp yağmaya başladıklarını gösteriyoruz.

N. P. Fedorov: *Bunu bana açıklıyorsunuz ama baktığımızda bu anlaşılmıyor.*

Nâzım Hikmet: *Biz savaşı gösteriyoruz, ben görüyorum. İnsan kendi toprağını işledi ve şatodaki bu yukardakinin bu toprağı nasıl yağmaladığını gösteriyoruz.*

Ne mene bir şeydir savaş? Yağmacılık. Halkın yağmalanması. Ve halk. Yağmaya karşı savunduğu başka savaşlar var. Burada biz bunu göstermiyoruz. Biz yalnızca savaşı gösteriyoruz, saldırıldığında. Onlar insan emeğine saldırıyorlar. Orada ebediyen kalan bir unsur var, elma ağacı ve işlenmiş toprak ve onlar insanın emeğine saldırıyorlar.

N. P. Fedorov: *Bilmiyorum, belki bu çok naif, belki de şöyle yazmak mümkün: Birinci epizodda, Komutan, bırakalım Şöval-*

ye olsun, insanı savaşa gönderdiğinde mide bulandırıcı. İkincide biraz daha sanki kalbi yumuşuyor, üçüncüde biraz daha. Sonunda bunu savaşın yaptığı gibi bir fikir oluşuyor. Refah mı getiriyor? Belirlemek gerek. Bu anlayışla Brezilya ve Afrika'ya gitmek mümkün. Ama eğer bunu yapmazsak ve söylediğiniz gibi bütün şövalyeler toprak ağasıdır diye böyle bırakırsak... Edebî yapıtlardan şövalyelerin iyi tarafta gösterildiğini hepimiz biliyoruz.

Fikirlerimi ve bakış açılarımı söyledim. Bu çalışmayı ben çok beğendim. Bu durumda Komutan simgesi açıklanmazsa, bu taviz bizim tavrımızdır.

Nâzım Hikmet: *Merak ediyorum nasıl anlıyorsunuz, ne öneriyorsunuz? Ne yapmak gerek, somut bir biçimde, kesin ve net olarak?*

N. P. Fedorov: *Bu Komutan simgesini belirlemek. Belki naif konuştum. Neden savaşıyor, yağmalamak için mi? Demek o bir şeyler edindi? Ama her seferinde halk yoksul düşmüyorsa, bu doğru olmayacak. Eğer bunu başka bir ana fikirde göstereceksiniz yanlışlık yapılmış olacak.*

Nâzım Hikmet: *İki taraf: Hangi savaş olduğuna bakmaksızın, emek onlardan güçlü. Ve biz bunu gösteriyoruz. Bütün savaşlara bakmaksızın insanlık ileriye gidiyor. Savaşa bakmaksızın komünizmi inşa edeceğiz. Atom bombası olsa bile, gene de biz yeneceğiz. Komünizmin bakış açısı böyledir, gene de bizim yeneceğimizdir.*

Biz bu bakış açısını gösteriyoruz: Savaşa bakmaksızın o [Çiftçi] yine kendi toprağına gitti. Yine savaş çıktı, insanı yok etti. O yine çalışmaya gitti ve yine... Bu tarihsel bir olgu.

F. S. Hitruk: *(Fedorov'a) Somut olarak bir şeyler eklersen sorunun kütlesi hemen meydana çıkacak.*

N. P. Fedorov: *Bunların benim subjektif görüşlerim olduğunu söylüyorum.*

L. K. Atamanov: *Aslında yoldaş Nâzım'ın da dediği gibi bu savaş yağmacıdır. Elbette senaryoda bu görülmeyebilir, kesin olarak gösterilmesine gerek de yoktur...*

İ. P. Vano: *Burada Komutan değil, savaşın kişileşmesi simge. Şatonun kapısı açılıyor ve iç karartıcı bir halde Şövalye atının üzerinde çıkıyor. O kendinde ölümü, savaşın simgesini, mutsuzluğun simgesini kişileştiriyor. Savaş halka komuta ediyor ve hâkimiyet kuruyor. Hitruk "Bu ne?" diye sorduğunda, bu yüzden açıklamaya gerek yok. Haklı ve haksız savaşlar olduğunu biliyoruz, bunu Vladimir İliç de söyledi.*

Önümüzde duran görev, bu afişin bütün ülkelere ulaşması ve gerekli rolünü yerine getirmesi olduğu yine unutuluyor. O zaman yoldaş Fedorov bu işi reddedin. Bu işi bilimsel-popüler filmler yapan bir stüdyoya verin ve orada yapın.

Görsellik ve ajitasyon mu? Bu senaryoda varlar ve kalacaklar. Davul sizin için açık, diğer oturan herkes için değil. Kim haklı? Gelin bunu gruba bırakalım. Böyle dayatmak olmaz.

Burada önceki stenoyu okudum. Bir yoldaş şöyle demiş: Neden Çiftçi'nin yüzü üç dönem boyunca değişmiyor? Sona kadar endüstriyel işçi olmalı görünüyor. Tarihsel bir düşünce gidiyor ve ona göre afiş olarak bu doğru, elektriklenme döneminde, kapitalizm döneminde çiftçi olmamalı. O zaman onun artık kolhozcu[70] *ya da işçi olduğunu, işçi sınıfının açıkça temsilci olduğunu belirlemeli. Uygun olursa bu yöne gitmeli. O zaman son derece karmaşıklaşacak. Böyle bir şeyi yapamayız görünüyor. Başka bir film stüdyosu yapabilir belki.*

70 SSCB'de ortak olarak birlikte çalışılıp üretilen tarım işletmesi "kolhoz"da çalışan kişi.

B. A. Voronov: *Birkaç eleştirim var. Nâzım Hikmet'in, yazarın konuşmasında ve Vano, Hitruk ve diğerlerinin konuşmalarında filmin temeli, görevin ne olduğu, aslına bakılırsa sosyal sınıf bakışıyla ve insanlık için bir felaket olduğu, insan emeğine iyileşmesi gereken büyük hasar verdiği oldukça ayrıntılı, açık seçik ve güzel bir şekilde açıklandı. Ben bu filme felsefi içeriğiyle bakıyorum.*

Nâzım Hikmet, Marksizm-Leninizm klasiklerine atıfta bulunmamak gerektiği konusunda doğru söyledi. Gösterildiği biçimde bu film savaş karşıtı mücadeleyi doğru çözüyor.

Birkaç eleştiri yapmak istiyorum. Davul tartışması alevlendi. Ben destekliyorum, benim için o anlaşılmaz. Mükemmel bir an var sizde, duygusal: Birkaç kez, dönemler ve epizodlar geçerken, savaş sürerken müzikal olarak davul vuruşları veriyorsunuz ve biz Çiftçi'nin savaşmaya gittiğini anlıyoruz. Ne diye her seferinde bu ekincinin eline davul veriyorsunuz ki, bence kesinlikle gereksiz.

L. K. Atamanov: *Atlayıcıyı gördünüz mü? Onlara davulu veriyor ve atlıyorlar. Savaş böyle başlıyor.*

B. A. Voronov: *Milyonlarca ekinci savaşa davulsuz gitti, bu davul gereksiz. Grup Nâzım Hikmet'in büyük çaptaki düşüncesini gerçekleştirebilmiş.*

Birinci bölümü bir nefeste okudum. İkinci bölümde düştüğümü gördüm. Belki yorgundum belki [bir şey] bulamadım. Finalde güzel bir nokta bulamadım. Olağanüstü bir yüceltme bulmadım.

V. E. Dulgerov: *Düşünce, bu filmin hedefi herkes için yakın, bir ve genel olduğudur. Tartışmalar yalnızca netleştirme, belirsizlikleri çözme üzerine. Elbette ana fikrin Marksist olduğu, komünistlerin tutumu olduğu açık. Komünist olarak Marksist*

tutumumuzu göstermemeliyiz, çünkü Boris Aleksandroviç'in de dediği gibi bu esneklik vermeyecek. Farklı taktikler, farklı etaplarda propagandalar kullanılmalı. Nâzım Hikmet de bunu yapıyor. Komünistlerin temel tutumundan geride durmuyor. Burjuva tavrıyla konuşmuyor, kendi kanıtlarını ortaya koyup savunuyor ve temel komünist tutumunu kolayca anlaşılır hale getiriyor ve onlar insanî şeyler olarak karşımıza çıkıyor.

Boris Aleksandroviç "Tutumumuz genel insanlık adına olmalı, komünist olarak değil" derken haksız...

Bazı ayrıntılar benim için net değil. Bütün çıkış ve yorumlar savaşın temeliyle ilgili, ana olay Batı'da geçiyor. Üstelik burada da güğümlü bir kız. Bütün dönemler Batı savaşları lakin kız güğümle.

Kavrayamıyorum, bu neyi anlatıyor.

Nâzım Hikmet: *Bu Avrupalı bir kız.*

V. E. Dulgerov: *Böyle olacaksa, iyi. Kızla ilgili epizodlar çok ekonomik çözümlenmiş...*

Konuşmalar uzadığında sıkıcı oluyor ve ilginçliği gidiyor. Bana kalırsa zaman içinde ayıklanacak hepsi. Lakonik olursa önemli, ilginç ve berrak olacak. Simgelerin yapısına ve fikrine itirazım yok. Bence olabildiğince ekonomik çözümler yapmalı ve ana fikir berrakça ortaya çıkabilmeli.

Nâzım Hikmet: *Simgelerin yapısı konusunda size katılıyorum. İlk versiyonda, Başkumandan silahsızdı. Ancak bu kötü, bu Başkumandan; elbette ki hedefleri için araçlar gerekli.*

İ. S. Aksençuk: *Orada Başkumandan'ı elinde roketle kişileştirdik. Böyle de bırakılabilir.*

Nâzım Hikmet: *Biz elbette roketle savaşmıyoruz, ama roketi atan güçle savaşıyoruz. Bu belli.*

V. E. Dulgerov: *Senaryoda bu belli değil.*

Nâzım Hikmet: *İki konuda size katılmıyorum. Çünkü burjuva sanat anlayışında ve farklı biçimlerde, örneğin, Bach'ın müziğini bilirsiniz, tekrarlardan oluşan. Ayrıntılar ve bütün soru bunun üzerine yapılıdır ve bütün çekiciliği bundadır. Böyle bir kabul var, tekrarsızlığın tekrarını alıyoruz.*[71] *Bütün odaklanma bunun üzerine. Sanki o tekrarlanıyor, ancak bir yandan da tekrarsız. Onlar çok küçük ayrıntılarla birbirlerinden ayrılıyorlar.*

Bütün halk masalları bunun üzerine yapılandırılmıştır. Bu senaryoyu bu kabulle yapmaya çalıştık.Bu zevk meselesi, tartışılmaz.

V. E. Dulgerov: *Ortodoks bir tavırla konuşmuyorum ben.*

Nâzım Hikmet: *Zevk meselesi. Bu ana kabul. Soru şu, bu kabul elimizdeki içeriğe uygun mu, değil mi? Bence bizdeki bu insana vermek istediğimiz bu kabul yararımıza. Bu soyut insan geçici değil ve onu somutlaştırmak için çağlar boyu istediğimizi insanın gelişimi olarak verebiliriz. Yani seyircimize bulaşsın diye. Sonra onun doğayı sevdiğini, sonra genç kıza sevdalandığını, sonra çocukları olduğunu görüyoruz. İnsanın yaşamını veriyoruz. Eğer biz bunu geçen on yılda verseydik bu normal olabilirdi, lakin biz bunu çağlarda veriyoruz. Seyircinin bu insanla ilgilenmesini, onu sevmesini istiyoruz. Bu nedenle bu kabulü aldık.*

Onun çocuğu olduğunu, kuşu olduğunu falan hemen göstermedim. Hayır.

71 Johann Sebastian Bach (1685-1750). Alman Barok müziği bestecisi. Nâzım Hikmet'in 23 Şubat 1958'e tarihlediği *Sebastian Bah'ın 1 Numaralı Dominör Konçertosu* adlı şiirine bakılabilir (Nâzım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, YKY, İstanbul, Nisan 2007, s. 1629-1631.).

"İnsanlık bütün tarihsel dönemlerde var olan böyle bir sonuca ulaşıyorsa" demek bize çok ilginç geldi. Bunun için, masalsılığı, destansılığı verebilmek için biz yine tekrar kabulünü ele aldık, seyirci destan unsurunu hissetsin diye, bütün simgeleri hissetsin diye.

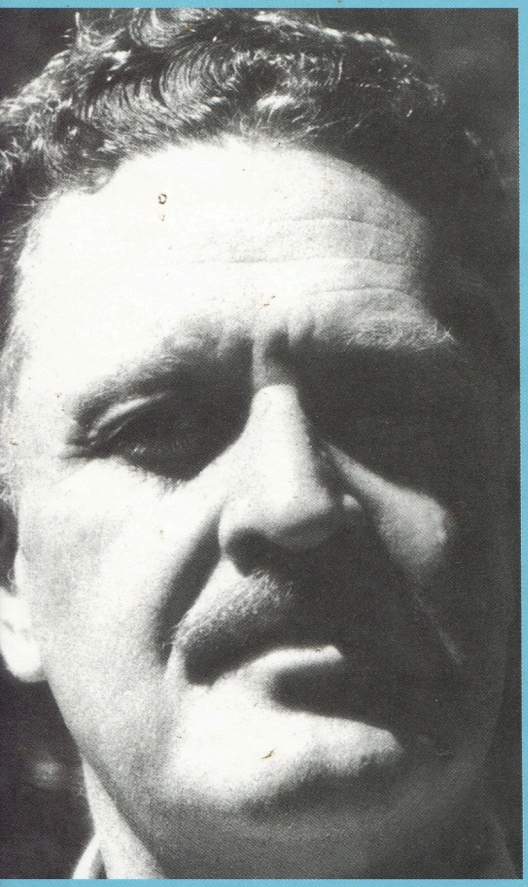
Bu nedenle bize öyle geliyor ki unsur tekrarı burada çok önemli. Bence bizim bu biçimimiz iyidir.

Tekrar ediyorum, bitiş konusuna katılıyorum. Açık seçik olabilmesi için, aletsiz, bu kötü güçle savaştığımızı netleştirmek gerek.

Çizilmiş olan her şey benim çok hoşuma gitti, ancak isterim ki ilk bölüm, yaptığımız gibi Ortaçağ'da olsun. Ta ki Rönesans dönemi hissedilsin diye, Rembrandt'ın vs'nin.

Üçüncüsü, biraz fotografik ve dördüncüsü bizim gerçekçi, sosyalist unsurlarımız. Ne var ki [grubun] yaptıkları çok ilginç ve karşı durmaya kendimde hiç bir hak görmüyorum.

[Nâzım Hikmet'in konuşmasından sonra sırasıyla L. V. Şerstnev, İ. S. Aksençuk, F. S. Hitruk, V. E. Dulgerov söz alırlar. Yönetmen senaryosu onaylanır, filmin hazırlık süresi kabul edilir. Yönetmen sıfatıyla oturan İ. S. Aksençuk'un uzun teşekkür konuşmasıyla toplantı sonlanır. 1962 yılında vizyona çıkan filmin jeneriğinde yönetmen olarak İ. S. Aksençuk'un adının geçmemesinin nedeni kesin olarak bilinmese de Vera Tulyakova'nın Soyuzmultfilm'deki görevinden ayrılma sebebiyle aynı olduğu, yani Nâzım Hikmet'in haftalık Fransız gazetesi Les Lettres Français'*te Meyerhold ile ilgili yayımlanan yazısına* İzvestiya *gazetesinde gösterilen tepki sonucu işinden ayrılmak zorunda bırakıldığı tahmin edilebilir.]*

Fotoğraf: Ara Güler

Nâzım Hikmet: *Biz bu tema üzerinde yönetmen, ve redaktör Vera Tulyakova'yla birlikte çalıştık. Bu nedenle bu senaryonun üçte biri benim, diğer üçte ikisi redaktör ve yönetmenindir.*

Büyük bir değer taşıyan barış hareketine yardımcı olacak ve bütün dünyada barışı korumaya yönelik bu film yenilik olsun diye değil herkesçe anlaşılabilir olsun diye sözsüz yapılmıştır.

Barış Hareketi Komitesi'nden yoldaşlarla konuştum. Yapılacak film çok ilgilerini çekti. Sözsüz olduğu için kendilerinde de dublajsız gösterebileceklerini söylediler.

Nâzım Hikmet üzerine çalışmalarıyla tanınan M. Melih Güneş'in Moskova'daki araştırmaları sırasında bulduğu, senaryosu Nâzım Hikmet'in kaleminden çıkmış iki çizgi film ve senaryoları hakkındaki (Nâzım'ın da katıldığı) Sanat Sovyeti toplantı notları.

ISBN 978-975-08
9 789750 824128